

TRANSILVANIA

Anul 54.

Aprilie 1923.

Nr. 4-5

Amintiri și impresii.

În anul 1884 eră *Gheorghe Coșbuc* elev de clasa VIII-a a liceului nostru din Năsăud. Cu fața palidă, ochii expresivi și zîmbetul melancolic, tradă încă de atunci pe poetul adânc gînditor, pe care aproape întotdeauna îl vedeai și găseai sau notînd, sau cetînd scriitori vechi și noi. Eram adesea împreună, căci îi plăcea să asculte cînd cîntam din vioară. N'avea voce deosebită și nici chiar auz muzical prea desvoltat, cu toate aceste simții atracție spre tot ce este armonios: dovadă limpede de firea sa poetică.

După absolvirea liceului trecu la universitatea din Cluj, și acolo ne-am împrietenit și mai mult. De câte și câteori cutreieram periferia orașului, sau urcam dealul Feleacului, discutînd și glumind; iar dacă-l apucă vr'un dor și jale, mă ruga să ne întoarcem acasă, să-i cînt vreo doină someșană. În mica mea cameră se așeză pe dunga patului ori se întindea pe sofaua cam hodorogită și ascultă cu deliciu la sunetele vioarei; iar eu îl asiguram că-i cînt foarte bucuros, căci am în el pe cel mai credincios și indulgent public asistent.

Nu odată se întîmplă, că dispărea făr' de nici o vorbă și nu-l vedeai săptămîni întregi în Cluj. Cînd îl cuprindea nostalgia, nu eră în stare nimic să-l rețină; plecă spre mînți la Hordoul său și la bătrînii săi părinți. Alminterea, precum studenții tuturor timpurilor, ori doar' în măsură și mai mare, noi studenții români de pe-atunci erăm de-arîndul subțirei la buzunar, trăiam vieată simplă, fără multe pretenții, răbdam lipsuri de tot felul, așa că, o duceam zău cam greu în cele douăzeci și nouă zile «din urmă» ale luni. Nu e deci mirare, că ne apucă câteodată un aprig dor să plecăm acasă, unde ne mai puteam întremă și întări trupul și sufletul.

Înainte de-a împlini doi ani la cursurile facultății de literatură, prietenul George (cum însuș se scria, și nu Gheorghe) merge la Sibiu, unde stete câțva timp ca colaborator la «Tribuna», iar în 1890 trecu în București, și din clipa aceea încep să urce tot mai sus *gradus ad Parnassum*.

În Decembrie 1893 plec și eu la București cu gândul să stau acolo câțva timp spre a cunoaște mai deaproape metropola culturii românești. În Brașov mă așteaptă regretatul *Grigore Maior* și încearcă în tot chipul să mă rețină în redacția «Gazetei». Nu-mi întrerup călătoria, dar îi promit, că din București îi voi depeșa hotărârea mea definitivă.

Ajuns în capitală cea dintâiu grijă îmi este să caut pe Coșbuc, pe care nu-l văzusem de atâți ani. Auzisem că aproape în fiecare zi vizitează librăria «Sfetea», deci mă duc așa la librărie și-l rog pe stăpânul ei să mă îndrepteze unde l-aș putea afla pe George Coșbuc. Dl *Sfetea* face o față cam serioasă, apoi zice: «Ei, să probăm, dar dacă-l aflăm. Am un drum chiar pe-acolo; poftim, să plecăm». Erau zece ore dimineața și zăpada crășneă de frig. Trecem prin câteva străde, ne oprim înaintea unei case posomorâte, urcăm scara; dl *Sfetea* grăbește printr'un coridor, eu după el. În fine se oprește la o ușă mare, ascultă un moment, apoi îmi zice: «E aci, poftim intră; dar scuză, eu plec, am de lucru». Deschid ușa, care nu eră încuiată, și încerc să mă orientez în camera slab luminată prin geamul deasupra ușii. Zăresc într'un colț al camerei un pat încărcat cu haine, rufe și perne, dintre cari se ridică puțin capul somnoros al prietenului George. Cască odată ochii, apoi iar îi închide, surâde, pleacă capul pe pernă și zice: «Tu ești Virgile? Acu trebuie să dorm. Pe seară la Caragiale». Se întoarce spre perete; iar eu fără o vorbă ies încetinel din cameră, vesel că l-am aflat.

Abia așteptam să sosească seara, să ne întâlnim în berăria lui *Caragiale*, care se făcuse pentru un timp crășmar în București, ca și *Gherea-Dobrogeanu* la gara din Ploești. Întru pe inserate cu curiozitate în faimosul restaurant și zăresc la o masă pe doritul prieten. Grăbesc la el și după salutul și bucuria revederii, mă așez și eu la masa scriitorilor, unde Coșbuc ocupă de obicei locul prezidial.

Timp de două săptămâni, cât am petrecut atunci în București, în fiecare seară ședeam împreună la masa unde mereu veneau și plecau mănuitarii condeifului: poeți și prozatori, critici,

raportori și redactori. Eră masa de elită, pe care de multeori o serviă însuși Caragiale, și la care pururea domniă veselie. Un nesfârșit schimb de idei și păreri, presărate cu umor și satiră, discuții înfocate și povestiri glumețe, urmate de râs și hohot. Cu mare plăcere îmi reamintesc serile petrecute în societatea oamenilor de spirit, între cari dedeau tonul și țineau isonul: Coșbuc cu umorul său blând și inofensiv, și Caragiale cu satira sa necruțătoare și cu glumele sale drastice.

Dar toate trebuie să aibă un sfârșit. Maior nu încetă să mă cheme la «Gazetă», și așa îndată după Crăciun, luându-mi într'o seară rămas bun dela Coșbuc și ceilalți cunoscuți, am plecat la Brașov.

Au trecut iarăși ani în cari n'am văzut pe Coșbuc, cu atât mai multe însă am auzit și cetit despre el. În 1896 am părăsit redacția «Gazetei», fiind numit profesor la liceul din Năsăud. Aci în 1899 eforia fondurilor școlare grănițerești m'a ales director al liceului, însă guvernul maghiar, pe motiv politic, nu voiă să confirme alegerea. S'a discutat pe-atunci și în ziare chestia, care ajungând la cunoștința lui Coșbuc, li dă prilej să-mi adreseze câteva șire, pe cari, fiind ele de conținut intim, nu le-aș aminti. Le reproduc însă pentru ca să se vadă, cum umorul său trecând în anumite situații la exagerare, știă să ia un colorit grotesc. Aflându-se el în societatea prietenilor într'o cârciumă a Bucureștilor, mă caută și pe mine în vr'o cârciumă din Năsăud, și, atribuind alegerii de director o însemnătate excesivă, îmi scrie aceste șire hazlii:

Ditiramb, dela Carul cu bere.

Șotropa,

Tu sperii Europa

Cu plângerile tale!

Ești tu la Rahova,

Ești tu la Orivița,

Ești tu la Alexe, cărcimarul?

Ori unde ești?

Țipă guvernul, și țara țipă

Că ești director

La Năsăud.

Bagă de seamă, scumpule Maro

Nu te umflă!

Și salutare, dragă primește

Dela amicul vostru Coșbuc.

·Iarăși trece mai mulți ani la mijloc, când cu data de 8 Aprilie 1906 primesc dela el următoarea scrisoare:

Indepărtate-al meu Virgil.

Dacă mai trăești și ești sănătos și voinic, pace ție! Multă vreme să ai bucuria de a vedea sfânta lumină a cerului.

Îți scriu ție, pentrucă nu mai cunosc pe nimeni, acum prin Năsăud și «sunt străin între ai mei» din cauza multor ani ce-au trecut de când n'am mai fost pe-acasă. Iată de ce-ar fi vorba. Eu am vr'o 24 de poezii, toate epice, referitoare la vieța trecutului milităresc al năsăudenilor. Ele, negreșit, ar fi cel mai frumos și mai trainic monument ce li se poate face grănicerilor noștri, pentrucă i-aș face cunoscuți prin literatură tuturor Românilor. Voiam să iau câteva din ele în volumul ce-l public acum, amestecate printre altele, iar pe cele rămase să le împart prin viitoarele volume. Dar mi-a fulgerat o idee. Să le adun numai pe ele într'un volum. Dar publicat aici, în București, volumul acesta n'ar avea haz, cât ar avea publicat acolo la voi, bunăoară în Bistrița. Și așa aș vrea să fac, să-l tipăresc acolo. Un volum de vr'o zece coale, cu preț ieftin de tot — cel mult o coroană — care ar putea fi folosit drept carte de cetire prin școale (cum am făcut și în România cu un volum), din care să învețe copiii bucăți de declamat și de cântat, — dacă se va găsi pe-acolo cineva să le pue pe note. N'aveți un imn al liceului, și vi l-aș da eu, n'aveți poezii de recitat la serbări și la ocaziuni solemne, și le-ați găsi în cartea mea. S'ar putea face într'acest sens o mișcare, printr'un volum într'adins creiat, spre folosul și gloria grănicerilor. Aș sta de muncă vr'o lună două, să-l prepar într'adins pentru voi și s'adaog, la cele 24 de balade, cântece lirice și imnuri (unul e gata de mult și-l țin între manuscrise), ca să vă fac un vade-mecum. Fără șovinism și fără nimic, ce-ar putea face să se uite chiorș la voi autoritățile ideii de stat maghiar.

Aș întreprinde lucrarea numai dacă aș fi sigur că nu m'ați tratat cu proverbiala voastră nepăsare, ci mi-ați arătă, dimpotrivă, cel puțin o bunăvoință gata de ajutorare. M'aș pune în contact numai decât cu tipograful Matei, dacă aș ști că grănicerii vor cumpără măcar 500 de exemplare, nu ca să nu rămân eu de pagubă, ci ca să știu că nu-mi vor face grănicerii rușinea să mă nesocotească. Vreau să aud că ei vreau să aibă cartea.

Îți scriu ție și te rog să ispitești spiritele și te autorizez s'aduni, în numele meu, numele celor ce-ar dori să aibă volumul. Se înțelege, e o încercare din partea mea, spre a face ca grănicer ce sunt un monument grănicerilor, pe care eu am să-l fac chiar și de n'ar vrea ei. Dar mi-ar plăcea să-l facem împreună. Sunteți destui și se pot găsi și mecenai (cred că strănuți și zici: mersi!), cari să sacrifice o coroană pentru o carte pe care s'o dăruiască unei școli, unui elev sărac, unui cetitor plugar etc.

Dacă crezi că ideia mea nu li-se va părea năsăudenilor nefolositoare și le-ar face mândrie lucrul așa cum ți l-am arătat, te rog pune-te în înțelegere cu cărturarii năsăudeni și vestește-mă până la sfârșitul lunei Maiu stl vechiu (căci după aceasta dată poate voiu fi plecat din București, până prin Septemvrie).

Și primește toate cordialele salutări dela prietinel tău

George Coșbuc.

Imediat i-am răspuns să-mi trimită manuscrisul, căci de tipărirea poeziilor și desfacerea broșurilor mă voiu îngriji eu. Spre mirarea mea însă, — urmă tăcere completă.

În toamna aceluiaș an, împreună cu câțiva colegi am plecat la expoziția din București. Sosiți acolo primul pas ne-a fost să aflăm pe Coșbuc, care văzându-ne s'a bucurat nespus de mult, căci îl apucase mare dor de casă. Eră încurcat cu miliția și nici pe ascuns nu putea să riște intrarea în Ardeal.

Zilnic vizitam câteva ore expoziția, iar restul timpului îl petreceam în societatea lui Coșbuc și a prietenilor și cunoscuților bucureșteni: *Borgovan*, *Bogdan-Duică*, *Halița*, *Șuteu*, *Moisil*, *Meruț*, *Hodoș*, *Scurtu*, precum și a altora, cari făceau să ne pară rău, că în mijlocul lor ne trece timpul atât de repede.

Într'o seară îmi spune Coșbuc, că are dorința să mergem ambii împreună cu cumnatul prof. *Scridon*, cu care și el eră înrudit, într'un local, unde să putem vorbi de-ale noastre de pe-acasă. Ne duce undeva într'o cameră rezervată, și acolo haide la taifas; n'a rămas nimic neamintit și nepovestit. Timp de multe ore am luat la rând toate întâmplările mari și mici ale anilor trecuți. I-am adus aminte între altele și de scrisoarea sa din primăvară, rugându-l să-mi dea acum poeziile, să le duc cu mine la tipar. Mi-a răspuns să lăsăm chestia asta pentru altădată, și astfel din nou a rămas baltă. Se făcea ziuă și noi tot povesteam. În fine i-am spus că trebuie să ne despărțim, altcum în acea zi nu putem merge la expoziție. Cu greu ne-a lăsat să plecăm, zicând ironic: «Măi, ce solizi v'ați mai făcut voi năsăudenii!» Auzi acolo, solizi — la patru ceasuri dimineața.

Doi ani mai târziu acordând împăratul Franz Josef amnistie tuturor celor priviți ca fugari din oaste, Coșbuc imediat a venit să-și revadă rudeniile, cunoscuții și locurile unde și-a trăit copilăria. În toți anii următori petrecea cu mare plăcere săptămâni de-a rândul în ținutul nostru și venia adeseori la Năsăud, unde în societatea vechilor săi conșcolari și prieteni depănă amintirile trecutului și urzia planuri pentru viitor.

La diferite ocazii, dar mai ales într'o seară din toamna anului 1913, chemați la cină la cumnatul *Marțian* și fiind de față și prietenul nostru *Horia P. Petrescu*, l-am rugat cu insistență să tranșăm chestia cu poeziile grănițerești; dar am primit

tot răspunsul evasiv: că vom mai vorbi zilele viitoare, ori îmi va scrie, așa că n'am putut ajunge la nici un rezultat.

Cu prilejul acesta l-am văzut eu pe Coșbuc ultima dată, căci erumpând în anul următor 1914 marele cataclism, venirea lui în Ardeal întimpină multe piedeci.

Îmi spune colegul *Alexandru Halița*, că în preajma intrării României în războiu, într'o seară deodată pe neașteptate intră Coșbuc în casă la el, roagă să-i gătească doamna o mâncare predilectă, și când după cină se întrefin la masă, se prezintă doi jandarmi maghiari cu porunca, că lui Coșbuc nu-i este permis să stea în Năsăud. Spre-a încunjură eventuale neplăceri, el îndată și pleacă la soră-sa în Feldru. A doua zi iarăși se întoarce la Năsăud și apoi — dispare pentru totdeauna din ținutul nostru.

În anii următori s'a străcurat și la noi știrea despre marea nenorocire ce l-a lovit cu pierderea unicului său fiu, iar nu mult după aceea ne-a izbit pe toți ca și un fulger vestea, că a murit Coșbuc al nostru, poetul țărănimii, fala și mândria grănicerilor năsăudeni.

*

Acu vin să întreb: ce s'a ales din cele 24 poezii epice grănicerești, despre cari Coșbuc încă în 1906 îmi scriea, că le are gata de tipar? Ce moștenire scumpă și neperitoare ar fi ele pentru fiii ținutului nostru!

Și pentruca să se vadă, că prietenii și adoratorii lui Coșbuc încă de mult așteptau dela el să cânte și eternizeze faptele străbunilor săi grăniceri; servească aci ca o mică pildă următorul pasagiu dintr'o scrisoare, a cărei copie am aflat-o zilele trecute, și pe care fostul secretar al fondurilor noastre școlare *Dr. Nestor Simon* a adresat-o în 1892 inimosului ardelean, funcționarului poștal *Gavril Andrieș* în București:

George Coșbuc, un fecior al preotului din Hordou, a trecut în România de vr'o câțiva ani. E un poet bun și poate că-l cunoști. De cumva e prin București, pune mâna pe dânsul și-i spune, că să nu mă uite. Dupăce ai pus odată mâna pe dânsul, nu-l lăsa din mână, ci îi predă câte-un episod mai însemnat din istoria noastră, ca să-l cânte precum cântau în vechime și chiar astăzi poezii altor neamuri faptele strălucite ale străbunilor lor. George Coșbuc e un copil foarte modest și de treabă, îl cunosc foarte bine, căci am fost aproape conșcolari, și în Cluj a fost un an la universitate. Poeziile lui i-le laudă toți cei competenți în arta poetică. Sunt multe

zipte glorioase ale grănicerilor noștri, cari ar putea fi eternizate și prin arta poetică. Așa ar fi d. e. la înființarea graniței: Tănase Todoran, despre care eu am scris cam mult; unele episoade din luptele cu turcii, francezii etc.; apoi soarta batalionului I în Ungaria etc. etc.

Profesorii liceului din Năsăud hotărâra încă în iarna trecută, ca în 4 Octomvrie c. să se serbeze cu solemnitate cuviincioasă desvălirea bustului lui Coșbuc, lucrat de sculptorul *Medrea*. Se publicase concurs pentru scrierea și armonizarea unei ode festive de cântat cu acest prilej; societatea scriitorilor români își anunțase participarea; cu un cuvânt, năsăudenii se găteau să dea toată cinstea memoriei celui mai mare bărbat ieșit din mijlocul lor. Dar afurisita Vale a caselor, inundând în lunie Năsăudul, a tras dungă peste toate proiectele frumoase, și astfel serbarea a trebuit să fie amânată pentru zile mai bune.

Năsăud, Noemvrie 1922.

Virgil Șotropa.

Cântec.

*Frunză verde dintre flori,...
Să nu crezi că's supărat,
Sau plâng dragii-ți ochișori
Că te-ai dus și m'ai lăsat.*

*Cușma 'n praf, de cade jos,
O ridic și-o scutur bine —
De-o pun vesel, mai frumos...
Și rămân acelaș mâine.*

*Și-mi pun floarea care vreau,
Făr' să-mi pese de nimic;
Căci mai mândră fată iau
Cât sunt tânăr și voinic.*

*Tu... vei plânge cu amar
Ocolită de băeți, —
Arzând inima-ți în jar,
...Frunză pală 'ntre scaeți.*

G. Ponetta.

La pânda de lupi.

Dlul Ion Bassarabescu.

— Boerule... zadarnic ne grăbirăm. Nu ese lupul pe vântul ăsta. Numai d'o sta, poate c'o veni. Și bate dela noi spre el. Lighioana ne miroase și nu mișcă s'o tai. Apoi mai e lumină și nu ese decât pe întuneric. Eu zic așa să stăm aci să așteptăm să cază noapte.

— Să ne mutăm în alt loc să nu ne simtă lupul? Nu, boerule, nu. E aci țiitoarea lui. Dacă ese din pădure, el p'aci trebuie să treacă de apucă colnicul din poiană. C'am adulmecat eu și îi cunosc obiceiul. D'apoi să se lase noapte și vântul poate o sta. Aiurea de geaba mergem și ostenim.

— Cum de sunt așa sigur? Da, firește că sunt sigur. Da, nu l-am văzut eu săptămâna trecută. M'a apucat noaptea p'aci cu săcurea, singur, fără pușcă. Mă dusesem la lemne. La întors numai c'ajung eu aci și noaptea da să înceapă, da știi noapte noroasă, neagră, de nu vedeai naintea ochilor. Zău, boerule, 'mi-eră nu știu cum. M'am oprit eu la marginea pădurii, uite chiar acolo, în huceagul cela de mărăcini. Și-am stat. Nici că nu-mi venea să stau, nici că nu-mi venea să plec. Băteă, așa, o boară de vânt dinspre pădure. Asta, am observat. Știi, când te-ai deprins ca pădurar și când umbli la vânat. Și 'mi-eră gândul la lup, că n'are cum să miroasă. Ii știam eu rânduiala lui și că el trece pe aci. Mă cam temeam că m'apucă el noaptea fără pușcă în pădure. Dar deh! Omul așa e făcut, vreau eu să știu, vine el așa des p'aci, așa cum il arată urma.

— Ce am făcut? D'apoi chibzuiala n'o terminasem bine, numai c'aud șipa, șipa... așa de departe. Venea lupul. M'am pitit la pământ cu mâna pe săcure. El șipa, șipa... s'apropie și după două-trei minute, iacătă-l! Mare lighioană, domnule! Cât un vițel, cu părul sur, cu gâtul întins. A trecut în fața mea, cam la douăzeci de metri. Și deodată s'a oprit și a mirosit. Mi-se făcuse părul măciucă sub căciulă. Și fâștl a sărit în mărăcini și dus a fost.

— . . . . .
— Vezi bine, mă simțise pe mine și d'aia pe semne, s'a ferit și s'a dus. Da eu până să-mi dau seama înghețasem de frică și numai atâta am auzit, când a sărit în mărăcini.

— . . . . .
— D'apoi da, boerule, dumneata râzi, dar mie, nu mi-a fost bine.

— . . . . .
— Nu râzi de frica mea, dar de ce râzi, boerule?

— . . . . .
— C'am spus c'am auzit lupul venind și că mi-a părut rău că l-am auzit numai plecat? Ehe, conașule, urechea asta multe știe, multe le simte! Apoi așa ghicesc eu pricinele toate, că de mic m'am deprins cu codru și cu vântul, de le știu eu seama tuturilor. Așa, nici eu nu știu, cum. Deh, nu ca la oraș.

— . . . . .
— Că se laudă vânătorul și dacă știu povestea cu vulpea bearcă? Dar cine n'o știe. Da, boerule, să-ți spun eu una, să vezi să mă cunoști, că nu sunt eu d'aia, cum vei fi crezând dumneata. Poți să controlezi, zău. Cunoașteți pe domnul căpitan Hărbașu.

— . . . . .
— Da, acela care s'a prăpădit în războiu, sărmanul, Dumnezeu să-l erte. Am fost în compania dânsului.

— . . . . .
— Așa, așa, om bun, om bun săracul! Și drept cu soldații. Deh, așa a vrut Dumnezeu. Dar pe domnul sublocotenent Negrilă îl știți. Dumnealui trăește.

— . . . . .
— Ei da, cela, profesorul din București. Păcat că nu-l cunoașteți personal. Dacă l-ați cunoaște, l-ați întrebă, să vă informați să vedeți că e adevărat.

— . . . . .
— Mă crezi, boerule, zău așa?! Dar cum rămâne cu lauda vânătorului și cu vulpea bearcă. Ehe, glumesc și eu cu conașule, că gluma e a tuturilor, cu tot respectul. Dumneavoastră ați făcut războiul?

— . . . . .

— Aha, la artilerie. Dar ați luptat cu infanteria și cunoașteți regulele noastre. Și pe unde ai fost, boerule, cu regimentul?

— Aha, care va să zică, nu ați fost pe la Olt. Ați fost în altă parte, în țara Săcuilor și apoi la Oituz. Noi am fost cu regimentul pe la Sibiiu și apoi prin Turnu-Roșu și pe Olt. Și ne-am retras în urmă spre București. Acolo în retragere s'a întâmplat cu povestea mea.

— Să v'o istorisesc, boerule. ...Hei, ia te uită că s'a lăsat vântul. Se poate întâmpla să iasă lupul. Să vă spun povestea cât e vreme, pân' s'o lăsă întineric.

Boerule, ne retrăgeam dela Olt. Murise mulți dintr'ai noștri. Din companie rămăsesem vre-o 90, nici chiar o sută de oameni. Domnul căpitan al nostru dela început, activ, se prăpădise și compania o comandă domnul căpitan Hărbașu, care atunci eră locotenent. Dumnealui eră rezervist. Și eră și domnul sublocotenent Negrilă, tot rezervist. Strașnic om eră domnul căpitan, adecă domnul locotenent. Par'că-l văd subțire și înalt, negricios la față. Iute ca sfredelul. Numai că-l vedeai peste tot locul și mereu fi auzeai glasul. Avea o vorbă: «Haide, copii, haide, că nu-i dracul!» că zicea. Numai când se supăra, înjură cât îl luă gura și sărea la oameni. Dar pe bună dreptate, domnule, când greșeau ei. Altminteri nu. Se făcea alb de ciudă și strigă pe franțuzește: «ambesil, ambesil». Și viteaz, boerule. Nici că nu-i păseă de gloanțe. La atac mereu în cap. La luptă stătea el ce stătea culcat, numai că-i părea lui că încep oamenii să se teamă, că se sculă și trecea așa în picioare lângă toți să le facă coraj. Unul nu s'ar fi mișcat fără ordinul dumnealui de ne eră frică și nouă, sergenților să nu i se întâmple ceva. Și domnul sublocotenent Negrilă a venit odată pe burtă și l-a tras de manta, când eră dumnealui în picioare. Eră foc domnul sublocotenent. L-am auzit că strigă și el domnului locotenent «ambesil» și îi spuneă și altceva, ce n'am înțeles. Domnul locotenent a răs și s'a întins lângă el.

După câte pricepui eu, dumnealor se cunoșteau mai de demult. Domnul sublocotenent eră mai bătrân. Eră om matur. Domnul locotenent eră tânăr și așa mi se pare, fusese elev al

domnului sublocotenent. Adecă, știi domnul sublocotenent îi fusese profesor când dumnealui umblă la școală, ca băiat. În glumă domnul sublocotenent îl chemă vornice Hârbașu și să mai lase boeria, iar domnul locotenent îl numeă mare învățat, cărturar, dar că tot nu știe nimic.

Cum pomenii adineaura ne retrăsesem dela Olt. Eram regimentul nostru, la ariergardă și mereu țineam piept inamicului să nu-i dăm drumul la Curtea de Argeș. Intreg batalionul nostru, luptam amarnic și zi și noapte. Numai că vine într'o seară ordin să ne ducem compania noastră să păzim o șoseă pe dreapta, pe unde puteau să vină germanii.

Bine. Plecăm noi dela batalion a doua zi în zori. Incepuse mări Doamne, un bombardament de se cutremură tranșeea și oamenii erau bucuroși că scapă de mare grijă. Domnii ofițeri mergeau călare înainte și vorbeau și se tot uitau îndărăt la bombardament.

Ajungem noi la post după ce urcăm noi un deal și o vale și iar un deal și o vale. Acolo găsim două plutoane de infanterie din alt regiment pe care le comandă un domn sublocotenent domnul Petrescu. Și domnul locotenent ia comanda detașamentului.

Acolo așa eră: o șoseă, care trecea printr'o coadă de pădure și unde se termenă pădurea în dreapta eră râpă mare. De vroiau germanii să treacă comod, trebuiau să treacă pe șoseaua ceea, că bine n'aveau cum altminteri. Căci eră codru mare și des și numai d'a coastea pe râpă mai eră un drum de care, de putea abiă o căruță să treacă de front.

Luăm noi postul în primire și domnul locotenent trimete un pluton la drumul din râpă. Plutoanele cele două dinainte săpare tranșeea pe lisiera pădurii unde ne țineam noi și făcuse abatise din copaci. Sârmă însă n'adusese. Eră cel mai prencepal.

Eram de patrulă a doua zi dimineață cu câți oameni rămăsese din secție, și cum umblăm cu arma la mână prin niște desișuri, pe râpa cea mare, iată că văd că urcă poteca doi germani. Oamenii îi zărise și Badea Ioan se făcu vânăt la față — știi, imoția — și îmi spune «domnule sergent, inamicul» și da să pună la ochi. Eu, nu, dau arma la o parte și fac semn să tacă. Mă uit eu, mă uit, mi se pare că nu-s alții cu ei. Rămănem noi așa. Nemții se ridicau mereu, tot singuri amândoi.

Eu știam că poteca urcă înspre noi și mi-am făcut planul imediat. Patru din oameni să le țină calea, când o da să iasă pe podiș și eu cu alți doi să-i apucăm din urmă, pe colnic de îndată ce trec de noi, să-i facem prezonieri.

Așa s'a și făcut, domnule, ei să vezi potriveală! Cum s'au sculat de după niște mărăcini, cei patru băeți ai mei cu pușca la ochiu. Nemții numai decât au și lăpădat arma și au strigat «camarad, camarad»! Am venit și eu fuga cu ceilalți. Nemții cu mâinele în sus și «camarad, camarad»! I-am pus între baionete și am pornit repede ca nu cumva să vină alții să ne strice rostul. Eram bucuros, că domnul locotenent ne spusese că răsplătește pe cine aduce prezonieri. Aveau ai dracului, tutun în buzunare și niște ceasornice mari!

Ihii! boerule, să fi văzut dumneata veselie pe domnul locotenent, când i-am adus Nemții. Mi-a zis: «Bravo, mă Pintilie, pădurarul, te propun la înaintare»!, și a ordonat să vină iute domnii ofițeri, iar când au venit dumnealor numai că deodată a început a se răsti domnul locotenent la Nemți pe limba lor. — Da știi cum, da știi cum! Alora, le umblau ochii prin cap, se făcuse ca ceara și tremurau. Stăteau drepti în fața domnului locotenent, care tot țipă la ei. Și cum a făcut deodată dumnealui un pas spre ei, unul din doi a și căzut mototol în geunuchi, rugându-se, zău și plângând. Și nu știu ce a strigat domnul locotenent atunci, că, ceia au răspuns și dumnealui să uită în ochii lor și le vorbea iritat și Nemții tot mai spuneau ceva, până când m'a chemat să-i iau și să le dau de mâncare.

— Ce i-o fi zis Nemții domnului locotenent? Stai să vezi, boerule. Numai că peste un ceas ne cheamă pe toți comandanții de secție din companie la domnul locotenent. Dumnealui eră acolo cu ceilalți domni ofițeri. «Băeți, spune el, trebuie să facem în azi noapte o ispravă. Boanghinile, pe care i-a prins camaradul vostru, pădurarul — mie numai așa îmi zicea, săracul domnul locotenent — au mărturisit că în azi noapte inamicul va încerca să treacă prin drumul din răpă și că vor să ne amăgească, atacând și prin șoseaua din pădure. Dar atacul din pădure nu-i adevărat, nu. Ei îl fac așa să ne oprească pe noi aci, pe loc, în ce timp ei să ne întoarcă pe răpă. Acolo e

forța lor, nu aci la pădure. Să facem și noi tot așa. Noi compania plecăm la răpă și rămân aci cele două plutoane ale domnului sublocotenent Petrescu. Să ajungem acolo cât e ziua și să-i întindem, de noapte, inamicului, o cursă, să țină minte. Peste un ceas, plecarea! Noi, domnule, ne bucuram că-i frecăm pe germani și c'o să cază Neamțul în câpcană, că ne făcuse zile fripte cu mitralierele lui și-l ucisese pe bietul domn căpitan.

Peste un ceas eram toată compania gata. Așteptam numai ordinul de plecare. Numai iată că sosește un ciclist dela divizie. «Unde-i domnul comandant al detașamentului?» întrebă el. — «Uite-l acolo», zic eu. El mă lasă, dar mie nu-mi miroseă a bine și mă uitai așa după el. Spun eu caporalului Toma: «Băete, rămâi tu cu oamenii, că trebuie să mă duc până la domnul locotenent». N'aveam nimic cu domnul locotenent. Dar par'că nu mă lăsă, mă trăgea așa. Mă iau eu tiptil, după ciclist. Văd că-l ajunge pe domnul locotenent și îi dă plicul. Dumnealui eră acolo singur cu domnul Negrilă. Ia plicul așa repede, îl desface și citește. Citește odată, citește de două ori. Numai că deodată lasă mâinele în jos și văd că se schimbă la față. Domnul sublocotenent ia și el ordinul și citește și dânsul. Dumnealui da din umeri. Domnul locotenent deodată zice cu glas tare: «Nu se poate să plecăm acum, imposibil!». Dar domnul sublocotenent îi dă creionul, să semneze plicul și atunci domnul locotenent începe a lua pe ciclist la interogator. Eu trăgeam cu urechea. Aud așa vorbe de retragere și că Nemții au spart frontul. Și cum stăteam eu, știi, întristat, iată că pleacă ciclistul și domnul locotenent după el de nu m'am putut feri de dânsul. Dumnealui se oprește, se uită la mine. Eu, zău, boerule mă făcusem roșu, ca racul. Și vine înspre mine, mă apucă de mână și mă smucește, de m'a durut. — Mă, pădurarule, spune el, tu ai auzit tot. — Așa e, mă ertați, zic eu. — Mă să știi că te împușc și m'a înjurat, boerule că tare eră mănios. — Să-l iei, zice, pe Dumnealui, și arată pe ciclist, să-l duci până afară de companie să nu vorbească cu nimeni, să-i dai drumul să plece. Nici tu să nu spui o vorbă cui-va. Să știți că mă uit la voi. Vă împușc dacă vorbiți și tu, Pintilie, să vii îndată înapoi la mine.

Domnule, zău îmi era frică. Îi scânteiau ochii domnului locotenent. L'am dus trap pe ciclist, l'am înjurat și i-am dat

drumul să se ducă, ducă-se în pustii și m'am întors pas alergător la domnul locotenent.

L-am găsit că se plimbă ca turbatul cu domnul Negrilă după el. Se opreă puțin, vorbeă cu dânsul, cu glas tare și iute, apoi iar porneă. Domnul Negrilă răspundeă mai domol, dar bine vorba nu sfârșeă, că domnul locotenent plecà din nou. Eu nu înțelegeam ce spuneau, că vorbeau franțuzește. Numai că auzeam pe domnul locotenent strigând «ambesil» ca atunci, când e mâniat pe oameni. Și dumnealui a stat din mers odată, a bătut din picior și cum veneă înspre mine s'a răzâmat de un capac și-a aprins o țigară. A zis, așa, năcăjit: «Nu plec înainte, nu plec până mâne dimineață, orice ar fi». Atunci și domnul sublocotenent a vorbit mai tare pe românește și eu îl auzeam bine că erau aproape. «Gândește-te, e consiliu de războiu». Și acum îmi aduc aminte că a răspuns domnul locotenent. «Eu nu mă duc la consiliu de războiu, uiți cum mă numesc».

Dar pe mine mă zărise domnul sublocotenent. L-a apucat de mână pe domnul locotenent, arătându-mă. Dumnealui a dat din umeri. «Știe», zice el și mă cheamă la dânsul. «Poftește pe domnul sublocotenent Petrescu». Am venit cu domnul Petrescu. Domnul locotenent mi-a ordonat să mă îndepărtez și nu știu ce a vorbit dumnealor împreună. Dar am văzut că și strâng mâna și pleacă domnul sublocotenent Petrescu. Cum veneau înspre mine domnul Negrilă, iar spune ceva franțuzește domnului locotenent, dar par'că se rugă, și domnul locotenent îi strigă atunci: «Eu ordon aci», de n'a mai scos un cuvânt domnul Negrilă.

Am pornit compania îndată. Am luat-o prin pădure, pe un drum. Nu eră distanță mare până la râpă și iute am ajuns. Domnul locotenent mergeă singur înainte, amărât, și eu după el. Cum am dat de râpă l-a chemat pe domnul sublocotenent și pe plutonierul Dragu și pe sergenții majori cari comandau plutoanele. Și stai să vezi boerule, cum a hotărât domnul locotenent. Plutonul, care ținuse drumul, l-a dat înapoi mult, până aproape de unde eșeă el din râpă. Am curățit apoi drumul de abatise și le-am transportat la poziția din urmă a plutonului. Noi, domnule, adică trei plutoane din companie ne-am așezat cu domnul locotenent toți la un loc în niște lăstăriș deasupra drumului, în stânga, pe mal de aveam poziție peste tot locul

și înainte, mult departe de pluton. Înțelegi dumneata planul. Domnul locotenent vroiă ca Nemții să se angajeze cât mai mulți pe drum și să le taie coloana, să-i apuce pe din spate, câtă vreme plutonul i-ar opri în față.

Bun plan! Inoptase până când să terminăm cu transportul abitiselor. Nu lăsasem decât vre-o câteva, pe drum, unde fusese poziția întâi, așa încât să-l mințim pe inamic, să creadă, că nimic nu se schimbasesc, decum eră înainte, dacă cumva o patrulă însemnase locul.

Și noi odată treaba făcută ne-am pus la pândă cu domnul locotenent.

— Dumnealui? Stătuse posomorât tot timpul, nici cu domnul sublocotenent n'a vorbit când l-a lăsat cu plutonul pe drum — nici rămas bun nu și-au luat, numai că s'au salutat și atât. D'apoi eram mereu după dumnealui, că nu mă slăbea din ochi, că singur din toată compania și din tot detașamentul îi știam inima lui. Și se îngrijea să nu-l mai afle un altul.

— Da, dumneata boerule, n'ai ghicit? Ai ghicit, dar mă lași pe mine? s'o spun. Hei, boerule, boerule, rău lucru, e când omul ia sarcină peste puterile sale, de-l înjugă și-l copleșește. Așa și cu domnul locotenent. Ordinul eră ordin și el, nu, își făcea de cap și nu vroiă să lase poziția din pădure și răpă.

— De bună seama da, știă dânsul ceva, știă dela prizonierii mei. Hei și apoi, dumnealui ne comandă. Capul dânsului cu folosul și cu ponosul, nu capul meu, prost. Și aveam sergenții și oamenii credință în el că eră om vrednic.

Se lăsase noapte neagră. Dar fulguise puțin înspre seară și râpele și drumul se lămureau binișor. Lucru urât e că noaptea aveă să fie lungă — știi, eram în Noemvrie. Nu știam exact cam când au să vie Nemții și eră rece. Foc să faci nu eră voie, nici țigară să aprinzi. D'apoi nu erai la pândă, hai?

Niçi unul din oameni nu dormea. li auzeam cum suflă greu și cum își frecau mâinele de frig. Erău înghesuiți unul într'altul să-și mai ție de căldură. Și înjurau pe înfundate și gemeau, unii din ei.

Cu domnul locotenent eram ceva mai înainte de oameni, pe mal chiar, și vedeam drumul, cum se întinde înaintea noastră. Și domnul locotenent de frig se cam băgase în mine de-i simțeam bățile inimei. Dar nu-i ticăla inima mai tare ca mie.

Numai c'am început a aștepta și a așteptă. Pe mine mă bătea gândul că or veni germanii dinspre dimineață iar nu în toiul nopții, că de geaba ne muncea frigul acum. Dar n'aveam siguranță. Și stam cu urechea țintită să aud ceva și n'auzeam nimic. Numai întuneric și liniște, liniște mare, adâncă. Arareori împușcături scăpate în depărtări. Nici vânt nu bătea, nici creangă nu se mișcă. De cum adastăm noi acolo, par'că tot noapte și urât s'ar fi fost așezat în locurile acele, necum vre-o dată tu soare, tu lumină!

Așa îl văd încă acum pe domnul locotenent că mereu întindea brațul și se uită la ceas. Știi, aveă un ceas din alea, care se văd noaptea, *fos fos cerente*. Numai că d'un timp încolo nu s'a mai uitat și l-am auzit spunând încet: «De geaba».

Noaptea întreagă am petrecut-o așa pe o pătură, umăr la umăr și strâns lipit de domnul locotenent. Incepuse a se lăsa frigul dimineții. Observai că domnul locotenent tremură acum și că-i bătea inima tare și iute. Și tot nimic nu se auzea. Și focurile de pușcă încetase de mult.

Atunci s'a desfăcut binișor de mine domnul locotenent și s'a sculat în picioare. Și-a scos chipiul, și-a netezit părul pe tâmplă. A privit o clipă lung la mine și la oameni și a plecat în pădure. Eu mă ridicasem în genunchi și mă uitam la dânsul cum plecă. Și am rămas locului cu ochii la dânsul.

— Dar cum rămăsesem locului numai că îmi pare c'aud un sgomot... ehei... îndepărtat, oameni și cai, cari umblau. Mai stau eu, ascult. Iar aud sgomotul, dar slab, slab ca o suflare. Săr atunci în sus și alerg încotro pierise în pădure domnul locotenent. Il dibuesc eu între copaci, în întuneric și mă reped la dânsul.

Eră, domnule în picioare, cu capul gol și cu pistolul în mână. Stătea cu fața întoarsă înspre direcția inamicului, par'că tot căută să auză. Hei, cum l-am văzut așa l-am apucat de mână, care ținea pistolul, dar știi, l-am apucat tare. El a holbat ochii la mine și s'a răstit.

— Ce pui mâna pe mine, sergent.

— «Domnule locotenent, zic eu, vine inamicul». Și cum tot privea la mine, mai zic odată. «Vine inamicul». Dar drumul mâinii nu dădeam. El stă un moment, ascultă. «Mintți, zice el, pleacă d'aci!». Dar eu nu plec și-l țin. «Dă-mi drumul, canalie», spune dânsul și vrea să se smucească. «Domnule locotenent, zic eu, dacă nu e adevărat, să mă împușcați pe mine întâi». Și îi dau drumul. El se încruntă la mine: «Bine», grăește dânsul. Și stăm amândoi așteptând. Sgomotul venea de hât departe și până când să vină, lung mi-a părut timpul. Dar svonul a început a-l prinde și domnul locotenent. Și deodată îmi spune: «Înapoi la trupă».

— Pe urmă ce s'a întâmplat, domnule îți inchipui. Germanii au dat în cursă, începusem a auzi în spate focurile inamicului, care atacă pădurea, știi, care făcea atacul ăl falș. Aci, la râpă, patrulele, ce veneau prin lăstăriș le-am lăsat să treacă dincolo de noi. Pe drum se înșirase o coloană lungă de infanterie. A dat de abatiselē din poziția întâi și a început focurile. Nu le-a răspuns nimeni că nu eră nimeni. A ajuns apoi la pluton și a început lupta. Domnul locotenent a așteptat să se întefească și deodată a ordonat focul deadreptul în coloană. Să fii văzut cum picau Nemții și ce vâlmășag eră. Fugeau încotro puteau și mulți s'au prăpădit căzând în râpi. Unii încercau să ne răspunză, dar nu prea aveau cum, că nu ne vedeau și noi li vedeam. Au picat și dintr'ai noștrii vre-o câți-va. Apoi la urmă, când s'a luminat de zi ne-am aruncat cu baioneta asupra lor și-am făcut mulți prizonieri de i-am dus cu noi la divizie. Numai prin drumuri rele și ascunse am mers toată ziua, până când am dat seara de ai noștrii. Pe mine, m'a chemat atunci domnul locotenent. Eră numai dumnealui cu domnul Negrilă. Mi-a dat ceasornicul ce-l avea noaptea la mână ca suvenir — uite-l ăsta, care-l am aci — și mi-a spus să nu mai am grijă de nevastă și copii, că-i ia pe seama dumnealui. Și așa a fost, chiar după moartea dânsului, sărmanul domn locotenent.

— Da se poate, boerule, chiar așa să fie nu i-a fost scris să moară atunci, ci scris i-a fost să mă aibă lângă dânsul pe mine, că un altul nu mai auzea la timp, când trebuia și ar fi

fost prea târziu altminteri. Și fără să fii auzit, nici eu n'aș fi avut corajul să mă duc la dumnealui, să-l apuc de mână.

— . . . . .
Nu, cucoane, nu. Și îți răspund cum mă întrebai dumneata. Adineaură. Dacă nu venea inamicul, nu mă puteam duce eu. Domnul locotenent ar fi rămas singur, că eră vinovat. Și-ar fi făcut singur seama că-și simțea greșeala. Deh! Asta eră treaba numai a dânsului, nu eră treaba mea, nici a nimănuui dintre noi ăștia. Dumneata boerule, văd m'ai înțeles.

...Acum, că-ți spusei povestea, să lăsăm vorba, că se face noapte și a stat vântul. Îți fac semn de aud lupul... ca la domnul locotenent.

— Bravo, conașule, că bine l-ai luat! Ha, ha cumetre Fritz nu te mai dai la oele noastre!

B a s c o v, Decembrie 1921.

Dinu C. Arion.

Sufletul.

Mi-i sufletul crenguță înflorită.

*Când suflă vântu 'ncetinel s'apleacă,
Apoi se 'nalță iar — parc'ă se joacă.*

Mi-i sufletul crenguță înflorită.

*Frumoasa mea e vântul ce-o adie:
De frumuseță sufletul tresare
Primindu-i calda binecuvântare.*

*Dar de pornește aspră vijelie
Se scutură crenguța mea de floare
Și simt atunci cum sufletul meu moare.*

Volbură Poiană.

Din „La cena delle beffe“ „Batjocura“.¹

Poemă dramatică de SEM BENELLI.

(Fragment din actul III).

Giannetto. (Ingrijorat).

Ei, și Ginevra?

Fazio.

N'a vrut să-i deschidă;
Căci se temeă că minte. Dânsa știe
Ce fiare sunt acești doi frați.

Atunci el începù s'o 'njure-amarnic
Cu vorbe ticăloase și murdare.
Apoi jurându-i c'o să te ucidă
In chipul cel mai groaznic cu puțință
Ca să-și răzbune asupra-ți pentru Neri,
S'a dus la tine și te-așteaptă acolo...
Am alergat să-l văd și eu, stăpâne;
Și l-am văzut: e galben de turbare
Și e setos de sânge, și iubire...

Giannetto.

La mine?

Fazio.

Da. Se plimbă acum pe stradă
In sus și 'n jos, acolo 'n fața casei.

Giannetto. (Urmărit de un gând).

Crezi așadar că dac' atunci Ginevra
Nu se temeă și-i deschideă iatacul,
L-ar fi 'nșelat pe Neri, Gabriello?

Fazio. (Cu tot mai multă vioiciune).

Iubirea față de femei, stăpâne,
Ucide orice dragoste străină,

¹ S'a jucat la Teatrul Regina Maria din București în Octomvrie 1922.
In rolul lui Giannetto Malespini dl Ion Manolescu.

De-ar fi aceasta oricât de profundă.
E ca și sucul și mireazma rară
A vinului; e floarea veninoasă
Ce stinge orice altă floare 'n tine;
E rana care doare-așa de tare
Încât orice alt chin în suflet tace;
Și e beția care 'ndeamnă tații
Să 'mplânte junghiu în fiii lor, iar frații...

Giannetto. (Întrerupându-i tirada).

Eh, ce știi tu?

Fazio. (Modest).

E singura știință
Pe care-o știe adânc și-un prost ca mine.
.....
..... Fugi, doamne, că-i mai bine!

Giannetto.

Dacăș fugi n'aș mai vedeà Florența
In veci de veci.

Fazio.

Ce vrei să taci, stăpâne?

Giannetto.

Vreau să mă joc.

Fazio.

Cu moartea nu se joacă.

Giannetto.

Dar vieța ce-i? Nu-i oare un joc cu moartea?
Vezi cum sunt eu : cu cât mai aprig tremur,
Cu-atât mai mult îmi place jocu-acesta.
M'am pervertit și m'am deprins cu groaza;
Sunt tot mai fin și tot mai îndărătnic.
În lupta asta-mi simt întreagă vieța
Parcă 'nclăștându-se de spaimă 'n noduri
Mai tari decât năpârcile Meduzei...
Vreau, Fazio, eu vreau ca astăzi Neri

Să cadă 'n praf cerșindu-mi îndurarea
Și să-mi zimbească plin de umilință,
Nu cu dispreț pe buze ca aseară.
Vreau asta cu nebună 'nfrigurare!
Căci altfel lațul urii mele negre
De desnădejde are să-l sugrume...

Fazio.

Stăpâne, ești ca fluturii aceia
Cari joacă vara 'n raza lumindrii:
S'apropie și zboară în jur cu tremur
Și par'că vor să fugă de văpaie;
Dar iarăși vin apoi și iarăși fug;
Li-e frică și li-e dor și mor în pară
De tragica plăcere de-a se teme...

Din originalul italian de Vasile Stoica.

Câte vicii nu sunt ascunse în om și nu așteaptă decât împrejurări favorabile pentru a se produce. Numai o bună educație morală le poate preveni și scoate din rădăcină chiar.

*
Foamea propriu zisă nu costă mult, ceea ce e costisitor sunt poftete.

*
Virtuțile și viciile pe cari vremurile scurse le-au pus mai mult în văză, constituiesc pentru noi pilde în temeiul cărora rațiunea noastră poate deosebi pe deplin binele de rău.

*
Natura a făcut ca instinctul primordial al omului să fie acel al conservării; cu toate acestea omul, în setea realizării plăcerilor sale imediate, și în care crede a găsi fericirea, preferă adeseori moartea față de nerealizarea lor.

*
Pentruca omul să-și îndeplinească îndatoririle sale indispensabile vieții, natura le-a asociat senzația plăcerii; noi însă abuzând de această bunătate a naturii, depășim limita rațională și cădem în viciu.

Dureri ascunse.

*Noapte albă. Luna taie bolta limpede și largă.
Plopii vor, cu sulii 'nalte, înălțimile să spargă,
Inștrași pe drumul neted, zăbrelit de umbra lor.
Vânturi molcome colindă și-i miros turburător.
Liniștea se țese deasă tot mai mult și tot mai mult,
Până 'n cer. O stea de-acolo — roșiatică — s'a smuls :
Cărăbuș fugar de aur din grădini aeriene...*

*Aiurită stau și toate aburos le văd prin gene.
Farmecul de-acuma par'că n'a mai fost. Lumina-i nouă.
Par'că 'ntâia dată floarea ține picături de rouă,
Iar de-și deapănă un greer cântecul, e cântec nou ...*

*Sună 'n mine dorul tainic, înmulțit ca un ecou.
Amintirea se deșiră ca un fir prelung de ață
Ce se 'nvolbură prin aer și de mine se agață
In rețele încâlcite. Bratu-mi cade greu în jos,
Ochii-mi umezi prind într'ânșii visul dulce și sfios...*

*Gândul meu de fată, veșnic, i-se 'nchină numai lui,
Veșnic lacrimile mele i-le dau. Și nimănui
Nu dau zâmbetele mele, decât lui și numai lui :
Visătorul, el mi-e visul, el vieața mea de când
Strecurându se 'ntr'o seară l-am zărit pe drum trecând...
Pace bună și deplină stăpâniă neîntrerupt,
Dar din seara-aceea pacea sufletului meu s'a rupt
Ca o pânză de păianjen. Somnul meu așa de lin
Turburat e-acum de gânduri și de basme care vin
Momitoare, ca mireasma pentru roiul de albine...*

*Uneori mă roade cartul îndoielii : Oare cine
Leagă 'ntreaga noastră vieță — de o clipă, de-un cuvânt
Fluturat la întâmplare și luat apoi de vânt?...
O, de-ar fi... Dar nu se poate... N'a venit din întâmplare
Zeul meu. Puteri ascunse ne presară pe cărare
Trandafiri sau spini... Iubirea pentru el mi-a fost sortită,
Din bătrâne vremi. Sortită mi-este fruntea lui umbrită
De dureri, sortită gura arcuită 'n răs amar
Și sortită-a lui privire ce se bucură arar.*

Mă 'nfioară gândul — numai că-aș putea să-i fiu aproape,
Umilită și cuminte, că-ar putea să mi-se 'ngroape
Ochii dornici în abisul din privirea lui. Așa
Ca o pasăre speriată mâna mea ar tremura
Prinsă 'n mâna lui. Aș plânge de plăcere și de frică
Și, cu inima topită, m'aș vedea atât de mică,
Slabă ca un fir de iarbă în bătaia vântului...

Dară chinul meu — mai grabnic l-aș mărturisi oricui,
Iară lui să-l spun vreodată n'aș putea. Sunt legi de aramă,
Aspre ca suișul stâncei, că deși duios mă chiamă
Gândurile sale 'ntruna, nu cutez și nu se cade
Să-i vorbesc...

Iar el de trece, când lumina zilei scade,
Doritor, pe lângă poartă, dar cu genele plecate,
Se sfiește și se pierde, sângele în tâmple-i bate
Ca un val — și abia hoșește de-mi arunca o privire,
Deși rău de vreme curs-a dela 'ntâia întâlnire.
Fața tot mai subțiată, buzele tot mai pălite,
Cearcănele suferinții mai adânc încercuite
I-le văd. O milă sfântă mă cuprinde 'n orice seară
Și cu 'ncetul mă topește ca pe-un bulgăre de ceară...

Doamne, viața mea smerită a crezut mereu în tine,
Când i-ai dat pahar cu fiere, când i-ai dat un strop de bine,
Iar acum te roagă viața-mi istovită 'n așteptare
Să dai liniște atâtor lacrimi grele și amare...
O, de-ai ști tu că iubirea mi-e cu moartea împletită,
Ca lumina ce se 'ngână cu 'ntunericul, — pornită
Către noi fi-ar fi atunci dragostea... și 'ncetinel,
Zi cu zi, ai face punte între mine și 'ntre el;
O, de-ai ști că, temătoare, inima-mi grăbit se strânge
Și că s'ar fărma — oglindă ce nimic n'ar mai răsfrânge —
Dacă el ar fi să plece, o, de-ai ști te-ai îmbună
Și dorința lui sfioasă către mine-ar cuteza...

Însă dacă niciodată visul meu nu s'o 'mplini
Și 'ntre noi — biruitoare — negurile s'or urzi,
Aripa nenorocirii — neagră mă va coperi
Și vor fi atunci toate cum le am fost întrezărit:

*Ca o salcie plâpândă, cu frunzarul despletit,
Care plânge totdeauna, aplecată peste ape,
Vieața mea desamăgită aplecâ-s'ar mai aproape
Pe durerea ucigașă . . . . .*

*Dar nu-i vremea... Sânt nebună de mă sbucium... In curând
Am să-l văd pe visătorul pe la poarta mea trecând
Și voiu merge mai pe urmă, în iatacul tănuit,
Să-l visez că mă sărută și că el e fericit...*

*Noaptea-i albă. Luna taie bolta limpede și largă.
Plopil vor, cu sulifi 'nalte, înălțimile să spargă,
Inșirați pe drumul neted, zăbrelit de umbra lor.
Vânturi molcome colindă și-i miros turburător...*

George Dumitrescu.

Când ai muncit cinstit toată ziua, nu-ți priește odihna ce-ți procură un somn profund? Ei bine, tot astfel, după o vieță de muncă cinstită, ne priește somnul etern.

Omul, în egoismul său, nu se gândește că dacă predecesorii săi nu ar fi trăit și murit, fiecare la termenul său, nu i-ar fi venit rândul să vadă lumina zilei și că, în consecință, moartea fiind condiționată de vieță, trebuie și el la rândul său să facă loc altuia.

Tratează-ți inferiorii, dupăcum ai dori tu să fi tratat de superiorii tăi.

Scopul vieții e acela de a fi trăită; e însă o artă, și chiar cea mai dificilă, aceea de a trăi bine vieța.

Invață a voi tot ceea ce împrejurările vieții îți impun, și vei dobândi calmul și mulțumirea sufletească față de toate evenimentele vieții.

Celce cugetă într'un fel, vorbește alta și face cu totul altceva, e nedemn de a purta numele de om.

Dela una la alta.

Facem azi ce nu ne-a plăcut eri.

Pe biuroul meu găsesc în fiecare zi, revistele, ziarele și scrisorile sosite. Înainte de a desface scrisorile, caut să ghicesc, după scrisul adresei, cam dela cine poate fi scrisoarea. Câteodată ghicesc, de cele mai multe ori mă înșel.

De astă dată, un plic galben, hârtie bună, cu o adresă scrisă bine, poartă stampila «Giuvala». Nu pot ghici dela cine poate să fie.

Înlăuntru: două jumătăți de coale de hârtie ministeriale, scrise cu cerneală, numai pe o parte.

Înainte de a începe să cetesc, mă uit la iscălitură. Iscălește Ion Giuvală. Pe pagina întâia începe cu: Stimate Domnule Redactor.

Deci, o scrisoare; nu articol dela vre-un autor nepoftit.

Am luat frică de autorii aceștia nepoftiți, dar, datorită mă face să nu asvârl la coș-nici o scriere înainte de a o ceti. Printre zece asasini ai scrisului se găsește și câte un autor necunoscut, sau, vre-un talent care poate deveni cunoscut.

Dar să vedem ce ne scrie Ion Giuvală.

«Am cetit pățaniile Domniei Voastre cu vânătorul, cu sergentul major, cu soția care v'a cerut să-i cumpărați vulpe albastră, cu vărul căruia i-a plăcut blana de iepure dela gâtul viitoareii mirese, și, de aceea m'am gândit să vă scriu și eu câteva pățanii de acestea».

Când eram copist la primăria capitalei, mi-a plăcut fata unui negustor dela Săcele. Era frumoasă și se îmbracă bine. Purtă o rochie cafenie, lungă, încreștită, cu un tiv lat pe poale, și cu trei cerculețe de panglică neagră de câte un lat de mână mai în sus de tiv.

Am cerut-o în căsătorie dar n'au voit părinții să mi-o dea, sub pretext că e prea mică.

La București n'am întâlnit nici o fată care să-mi placă atât de mult ca ea.

Nu-mi plăceau fetele din București pentru că purtau rochii strâmte pe care eu nu le puteam suferi. Toate femeile păreau

împiedecate. Ca să nu mai văd rochii strâmte, fugeam adesea pe la periferia oraşului sau prin împrejurimi unde moda nu schimonosise încă atât de rău pe femei.

Cu timpul m'am obicinuit însă cu rochiile strâmte.

După un an, negustorul dela Săcele a venit la Bucureşti cu familia şi cu fata, care avea acum 18 ani. Le-am făcut o vizită la Hotel. Fata era atât de frumoasă dar nu era îmbrăcată cu rochie strâmtă. M'au invitat să merg cu ei la şosea. Am pretextat că sunt ocupat, deşi mi-ar fi plăcut mult să mă duc. Mi-se părea că s'ar fi uitat toată lumea la mine, din cauză că atât doamna cât şi fata purtau rochiile tot încreţite, cu tiv lat şi cu cerculeţe.

Cum vezi Domnule Redactor, ochii mei ajunsese acum tiranii inimei mele şi mă supuneam lor ca un rob, deşi altfel ar fi trebuit.

Dar această tiranie nu s'a oprit aci.

Nu-mi plăcuse nici odată femeea încălţată cu cisme; aşă ca acum vre-o zece ani, când au început cuconiţele dela Bucureşti să poarte cisme, nu mai ieşiam pe stradă de năcaz.

Cum însă la primărie vedeam în fiecare zi, doamne încălţate cu cizme, m'am obicinuit încet-încet cu această modă, şi mărturisesc, că într'o aventură amoroasă ce am avut, am dat cadou frumoasei mele, o păreche de cismuliţe.

Ghetele ascuţite, care îmi par atât de frumoase astăzi, nu le puteam suferi altă dată.

Când eram de 16 ani abia aşteptam să-mi crească mustăcioara, pe care am îngrijit-o cu drag, şi în care pusesem toate speranţele prestigiului meu de flăcău frumos. Le-am purtat cu drag până după războiu, când a trebuit să le rad, fiindcă păream prea sălbatec cu mustăţi.

Să nu credeţi că sunt dintre acei cari se dau bătuţi repede. Rezist cu încăpăţinare la toate noutăţile acestea, dar, pe dată ce rămân în minoritate se schimbă ceva în mine, de care nu-mi dau seamă, mă urmăreşte ziua şi noaptea noua schimbare, şi ajung în cele din urmă să mă predau, întocmai precum îmi inchipui că o face bietul ostaş, care, rămas singur pe poziţie şi înconjurat de toate părţile, se predă cu conştiinţa împăcată că şi-a făcut datoria.

Ca să închei, vă mai arăt lupta care se dă astăzi în mine. Acum câțiva ani, când am văzut doamnele cu unghiile înroșite nu mi-a plăcut. Cu chin cu vai am trecut peste aceasta, dar, ceeace m'a isbit dureros a fost când am văzut că se deschid ateliere speciale de «Manecure» unde merg doamnele să li-se îngrijească unghiile. În fine, după oarecare sbuciumări sufietești mi-am zis: la urma urmei ele trebuie să-și îngrijească unghiile și dacă au bani de ce n'ar merge la manecuriste speciale.

Când ajunseseam la această concesie, altă durere mă lovește: frizerii încep să aducă manecuriste speciale, ca să îngrijească unghiile domniilor. Primul domn pe care l-am văzut la frizer cu mâinile întinse ca să i-le pregătească o manecuristă de acolo, l-am socotit ca pe o drojdie a societății. De năcaz n'am mai intrat în acea frizerie, deși mă obișnuisem acolo. Mergeam la altele unde nu se introdusese încă manecurul. Dar, încet-încet, au introdus și aceștia, așa că ar fi trebuit să merg la mahalale ca să scap de această nenorocită vedenie.

Înțelegi, că a trebuit să reviu iarăș la primul meu frizer, unde sunt acum trei manecuriste care au de lucru de dimineața până seara cu unghiile domnilor de toate etățile, aș putea zice, și de toate clasele sociale.

Vă scriu, Domnule Redactor, ca unui protector, și Vă rog arătați-mi calea cum să scap de tirania ochilor mei, care pe zi ce trece mă îndeamnă să trec și eu să-mi fac unghiile.

Lupt să nu cad victima lor, dar, în acelaș timp, observ că numărul celor cu unghiile nemanicurizate se micșorează.... cad în minoritate.... ajută-mă.... Domnule Redactor.

Eu, un biet scriitor, n'am prea multă putere, de aceea la rândul meu, mă adresez vouă, domnilor sociologi. Grăbiți cu clasificarea fenomenelor, și arătați pe cele la care trebuie să ne supunem, și pe cele contra cărora trebuie să luptăm. Moraliștii nu mai au trecere. Luați-le locul, sau uniți-vă cu ei ca să ne desmeteciți.

Până atunci, ne vom servi de cele spuse de bătrâni: nu sunt vremile sub oameni, ci oamenii sub vremuri.

•
«Ion Manoil Delabran».

Percy Bysshe Shelley.

(1792—1822).

S'au împlinit o sută de ani dela moartea marelui poet englez Shelley.

Contemporan și prietin cu Byron, el a fost în vremea lui mai puțin înțeles și prețuit decât acesta, cu care eră pus împreună, desigur și din cauza prietenilor și a revoltei amândurora împotriva societății, în așa numita «școală satanică», pe când pentru el în multe privințe s'ar fi potrivit mai curând epitetul «serafic». Astăzi el este din ce în ce mai mult înțeles și iubit, ridicat mult deasupra prietinelui său și socotit de mulți drept cel mai mare poet liric al Angliei.

S'a născut în August 1792, chiar în ziua în care Constituanta dela Paris proclamă «Drepturile Omului», o zi sortită par'că din adins pentru celce aveă să fie cel mai plin de avânt cântăreț al «divinei libertăți».

Se trăgeă dintr'o familie de nobleță veche și bogată și a fost crescut în cele mai mari școli ale Angliei, la Eton și la Oxford, dar a fost încă de copil un răzvrătit împotriva relelor alcătuirii sociale ale timpului său, jurând totdeauna în «numele sacru al lui Rousseau» și a fost eliminat dela Oxford pentru o broșură despre *Necesitatea Ateismului*, pe care a publicat-o atunci. Prin ateism el înțelegeă însă mai mult necredința în Dumnezeu răzbunător și tiran al Vechiului Testament și pe care-l vedeă el în dogmele Bisericii; dar nu se poate numi cu drept ateu un om care crede într'un principiu al Dreptății, Frumosului și Iubirii, care, pe deasupra lucrurilor trecătoare ale vieții, stăpânește totuși lumea și trebuie să aducă îndreptarea tuturor nedreptăților.

În prima lui operă poetică, *Regina Mab*, crăiasa zânelor plimbă sufletul poetului prin lume și-i arată trecutul și prezentul cu relele lor alcătuirii de guverne și religii ce urmăresc numai tirania, dar îl lasă să vadă un viitor plin de speranță «căci lumea cea eternă cuprinde într'ansa nu numai răul, ci și leacul pentru vindecarea lui. Monarhia, Creștinismul, Căsătoria, toate instituțiile sociale ale timpului trebuie să fie desființate și Libertatea să le ia locul în toate privințele».

El se căsătorise cu puțin înainte cu o fată simplă și săracă, împotriva voinței tatălui său; văzând însă că tovarășa sa nu-l înțelegea, o părăsi, îndrăgostindu-se de aceea ce avea să-i fie până la sfârșit tovarășa vieții, o fată «care simțea poezia și înțelegea filosofia», fără cari vieța nu avea nici o noimă pentru el. El se și căsătorî cu ea, după ce prima lui soție se înecă într'un lac din Londra. Aceasta a doua soție, care după moartea lui Shelley i-a editat parte din operă și a scris ea însăși mai multe romane, era fica scriitorului Godwin, un apostol al lui Rousseau și autorul unei cărți despre «Dreptatea politică», pe care Shelley o citise cu admirație, și a scriitoarei Mary Wollstonecraft Godwin, prima apărătoare a Drepturilor Femeii, în care scop a scris o carte frumoasă, în care spusese între altele că «femeia trebuie să fie o tovarășă a bărbatului și nu numai o amantă». Această idee o dezvoltă și Shelley în opera sa intitulată *Revolta Islamului* sau *Robia Femeii*.

În *Alastor* el ne dă un fel de autobiografie simbolică, înfățișând pe un poet îndrăgostit de singurătate și cutreerând pământul în căutarea unui ideal, pe care însă neputând să-l găsească în lumea aceasta, se duce «să întâlnească moartea solitară pe întinsa oceanului pustie», o presimțire parcă a soartei ce avea s'o aibă Shelley însuși cu șase ani mai târziu.

Dela 1818 înainte el face mai multe călătorii în Italia, până se stabili definitiv acolo, în tovarășia lui Byron, desgustați amândoi de intrigile din țara lor. Conversațiile lor sunt redată într'o formă poetică în poemul *Jullian and Maddalo*, în care se vede contrastul între veșnica revoltă lipsită de ideal, a lui Byron, și revolta însoțită de vise utopice de reformă, a lui Shelley.

Idealul visat de el este acela al unei omeniri libere, descătușate de tirania societății, care să se poată bucura de frumos și al căreia suflet să fie înobilat prin această înaltă bucurie. În deosebire de prietenul său Keats, la moartea căruia scrie duioasa elegie *Adonais*, frumosul dorit de Shelley nu este frumuseța materială a acestei lumi, ci un vis de poet, o *Frumuseță intelectuală*, cum îl definește el însuși în titlul uneia din poeziile șale, un vis care cât suntem aici pe pământ ne înobilează sufletul, dar pe care nu-l putem avea aveau decât după moarte. Pe când Keats este un păgân, trăind în mijlocul societății moderne, Shelley este un platonician sau un creștin

pentru care fericirea dorită în viața cealaltă este bucuria de frumos.

Acest dor de Frumosul ideal, pe care-l găsim în toate operele sale, este exprimat cu mai multă putere în *Epipsychidion*, un poem asupra sufletului, și în *Planta simțitoare*, în care descrie o grădină pustiită după moartea stăpânii, care însă sunt astfel numai pentru ochii muritori, dar trăesc mai departe într-o lume mai bună de iubire și frumuseță.

Cea mai mare operă a lui este *Prometeu deslănțuit*, în care reia legenda înfățișată de Eschile, redând-o ca o simbolizare a ideilor sale.

Prometeu, care simbolizează spiritul omenirii, este încătușat de Zeus, dumnezeul răsbunător și tiran al lumii aceștia. Asia, simbolul iubirii, chiamă în ajutor pe Demogorgon, spiritul dreptății, care vine și detronează pe Zeus și acum Prometeu se poate bucura de măreția pe care a visat-o. Opera aceasta este un simbol al omenirii liberate prin revoluție de tirania stăpânitorilor ei. E scrisă în formă de dramă, dar caracterul ei este tot mai mult liric, cuprinzând mai ales imnuri de laudă pentru iubire, frumuseță, libertate, pentru democrație cu ajutorul căreia poate omenirea își va vedea realizat cel puțin în parte idealul ei.

Shelley a scris și o dramă realistă, *Cenci*, îndreptată mai ales contra bisericii.

Ca și Byron el s'a entusiasmat pentru cauza liberării Grecilor, în cinstea căroră a scris drama *Hellas*, pe care a dedicat-o «hospodarului Valahiei».

Cele mai desăvârșite opere ale sale sunt unele din poemele mai scurte: *Norul*, *Oda vântului de apus*, *Oda Ciocârliei* și *Către noapte*.

El a crezut toată viața că dacă oamenii ar putea să fie făcuți să iubească pe tovarășii lor și să-i trateze cu drepturi egale s'ar putea realiza Paradisul pe pământ și prin opera sa a căutat să pregătească omenirea pentru acest ideal.

Moartea lui a fost așa cum a visat-o și dorit-o el. Într-o zi de Iulie a anului 1822, întorcându-se cu barca pe Golful de Spezzia s'a scufundat în marea cea nemărginită, în adâncimile căreia, ca și poetul din Alastor, speră să regăsească adevărată vedenia frumoasă a visului său. Corpul lui fu aruncat de valuri

pe țărni, unde fiind găsit a fost ars în prezența lui Byron. Printr'o stranie întâmplare inima singură n'a fost mistuită de flăcări, cu un simbol divin par'că al neperitoarei iubiri pentru omenire și înaltele-i ideale. Cenușa și inima fură puse într'o urnă și înmormântate în Roma, alături de rămășițele prietenului său Keats, într'unul din cele mai frumoase locuri din lume.

Din opera Shelley s'a tradus prea puțin în românește. Avem numai două traduceri minunate făcute de Iosif (una din ele împreună cu Anghel, *Oda ciocârliei și Către noapte* și publicate în volumul «Tălmăciri» de St. O. Iosif, și alte două ale unor bucăți mai scurte, una de N. Iorga, publicată în «Floarea Darurilor» și alta de B. Hétrat în «Vieața Nouă». Afară de acestea nu s'a tradus mai nimic. Aceasta se explică în parte prin faptul că Shelley n'a fost și nu poate să fie așa de popular ca Byron, din care s'a tradus chiar în românește cea mai mare parte a operelor, dar mai ales prin aceea, că poeziile lui Shelley cuprind o gândire filozofică, de multeori cam vagă și învăluită într'un lirism atât de avântat și o formă atâta de desăvârșită încât numai un adevărat poet ca Iosif, sau ca Cerna, care eră și el îndrăgostit de Shelley, ar fi putut să ne dea ceva vrednic de unul dintre cei mai mari poeți lirici ai omenirii. Din nefericire însă și aceștia, ca și Shelley, au fost răpiți prea timpuriu din lumea noastră.

P. Grimm.

La sfârșit după traducerea lui Alastor să se adauge următoarea notă. Versul cuprins între « » este luat de poet dintr'un poem a lui Wordsworth, iar versul din urmă, cuprins între [ ] este o interpretare a traducătorului. Pentru unele pasagii despre Moarte și Somn să se compare Imnul către Noapte, tradus de Iosif și Anghel, iar pentru gândirile dela sfârșitul acestui poem, exprimate aici cam vag de poetul încă tânăr, să se compare următoarele pasagii din elegia *Adonais*, scrisă cu un an înaintea morții sale, în care gândirea este exprimată mai clar și mai plastic:

Tăceți, tăceți! El n'a murit, nu doarme —
S'a deșteptat din visul vieții numai...
Când gândul cel măreț înalță sus
Deasupra viziunii muritoare
Un suflet tânăr, iar iubirea, vieața
Se luptă pentru soarta-i pământească,
Acolo sus trăiesc, se mișcă morții,
Ca raze de lumină prin văzduhul
Cel negru și bătut de vijelie...

Un singur lueru este și rămâne,
Când cele multe trec mereu, se schimbă:
Lumina cerului lucește pururi,
Iar umbrele pământului se trec;
Și, ca un dom de sticlă colorată
În mii de fețe, vieța doar pătrează
A veșniciei albă strălucire,
Pân' ce 'n fărâme îl asvârle moartea.
De vrei să-ți vezi aeeva năzuința,
Mori, du-te-acolo unde zboară toate.

După Percy Bysshe Shelley.

Din Alastor sau Spiritul singurătății.

Pământ, Ocean și Aer, frați iubiți!
De mi-a lăsat în suflet marea Mamă
Fireasca pietate care face
Să simt iubirea voastră fără margini
Și să vă răsplătesc cu-a mea în schimb;
Și dacă mi-au fost scumpe mie toate:
Și zorile cu proaspăta lor rouă,
Amiaza 'mbălsămată ca și seara
Cu-apusul și solia-i strălucită,
Și liniștea solemnă 'n miezul nopții
Ce face să tresari înfiorat,
Suspiniul toamnii 'n frunzele uscate,
Și iarna îmbrăcând cu nea curată
Și 'ncoronând cu stelele de ghiață
Pălita iarbă și golite ramuri,
Fiorii pătimași ai primăverii
Cu mii de sărutări în boarea ei,
De mi-au fost scumpe mie toate-acestea
Și dacă n'am făcut eu cu voință
Vr'un rău nici la ființa cea mai mică,
Cî le-am iubit pe toate ca pe-ai mei,
Iertați-mi, frați iubiți, această laudă
Și m'ajutați și-acum ca și-altădată.

O Mama lumii aceștia nepătrunse,
Ajută-mă 'n cântarea-mi, căci pe tine,
Pe tine numai te-am iubit deapururi,
Am urmărit întunecoasa-ți umbră
Și pașii tăi, iar inima-mi privește
Deapururi la adâncile-ți mistere.

Eu mi-am făcut culcușu 'n cimitire,
În care moartea ține socoteală
De tot ce-a câștigat ea dela tine,
Sperând să aflu vr'un răspuns odată
La întrebările stăruitoare
Ce-mi pun eu despre tine și ale tale,
Sîlînd poate vr'un duh, ce-i altău crainic,
Să-mi spună ce-i cu noi. Acolo singur
În ceasuri liniștite, -atunci când noaptea
Vrăjit răsună în tăcerea ei,
Ca alchimistul desperat ce-și pune
Întreaga vieță 'n joc pentr'o speranță,
Amestecai în sufletu-mi grozave
Cuvinte și priviri întrebătoare
Cu dragostea cea mai neprihănită,
Și-atuncia stranii lacrimi se uniră
Cu sărutări nebune și făcură
Un farmec într'atâta de puternic
C'ar fi putut sili vrăjita noapte
Măreața-ți taină a descoperi.
Deși până acuma niciodată
Altarul tău ascuns n'ai desvelit,
Eu totuși am putut zări destul
Din visul care nu se poate spune,
Și din vedenii în amurg, precum
Și din gândiri adânci în miezul zilei,
Încât acum senin și nemișcat
Eu pot s'aștept (ca lira cea uitată
Ce-i atârnată 'n bolta solitară
În templul părăsit, misterios)

Eu pots' aștept suflarea-ți, Maică sfântă;
Și-atuncia struna-mi poate răsuna
Cu murmurul văzduhului, cu zvonul
Mișcărilor pădurii și-ale mării,
Cu imnurile nopții și-ale zilei,
Cu vocile ființelor și glasul
Din inima adâncă omenească.

A fost odată un poet al cărui
Mormânt prea timpuriu nu fu 'nălțat
De vre-o pioasă mână omenească,
Ci ale toamnei vânturi, cu vârtejuri
Vrăjite ridicară piramidă
De frunze veștejite peste dânsul,
Pe oasele 'n fărână-amestecate,
Acolo în pustiul cel sălbatic.
Fermecătorul tânăr n'avu parte
De flori sau de cununi de chiparos
Lăsate de o mână de fecioară
Pe patu 'n care-și doarme somnul

[veșnic.

Bun, brav și generos, nici un alt bard
N'a suspinat cântându-i neagra soartă,
Trăi, muri, cântă 'n singurătate.
Străinii chiar plângeau când auziau
Cântările-i duiioase și fecioare,
Văzându-l cum treceă necunoscut,
De dragostea sălbaticilor ochi
Au suspinat amar. Acuma focul
Acelor ochi a încetat de-a arde,
Și liniștea, ce-i îndrăgise vocea,
Închide muta muzică 'n chilia-i.

Solemne vise, argintii vedenii
Hrănitu-i-au copilăria lui.
Orice priveliști, sunete pe 'ntinsul
Pământ și din văzduhul dimprejur,
Din toate îi veniau în al lui suflet
Indemnurile cele mai alese.
Izvoarele filosofiei sfinte
De buzele 'nsetate nu fugiau,
Și tot ce-i mare, bun, fermecător,
Ce în trecutul sacru fu sfințit,
Din adevăr sau din povești, pe toate
El le-a simțit adânc și le știa.
Când s'a trecut întâia tinereță
El părăsi căminul părintesc,
Câtând să afle adevăruri stranii

Departa prin ținuturi neumblate...
Și pașii cei mai tainici ai Naturii
Îi urmăria ca umbra-i pretutindeni...
Adesea neținând de vreme seama
În valea singuratică stătea
Tuful cel sălbatic eră casa-i,
Pân' ce pe 'ncetul veverițe, păsări,
Atrase de privirea lui cea blândă,
Din mâna lui veniau ca să-și ia hrana...
Rătăcitorii pași, ascultători
De gândurile 'nalte, vizitara
Mărețele ruine din vechime,
Atena, Tirul, Balbec și pustiul
În care-odată fu Ierusalimul,
Și piramidele eterne, Teba
Și Memfis, Babilonul, tot ce-i straniu
Săpat pe obeliscuri de-alabastru,
Sau pe morminte, sfinxul mutilat,
Și tot ce-ascund colinele deșerte.
Acolo printre temple ruinate...
Unde demoni de marmoră veghiază...
A cugetat la tinereța lumii,
Și 'n ziua arzătoare, nesfârșită,
Privia la formele acelea mute;
Nici când a lunii plutitoare umbre
Umpleau misterioasele 'ncăperi
El nu 'nceta într'una să priviască,
Privia mereu pân' ce în mintea-i goală
Îi fulgeră deodată înțelesul
Și-atunci vedeă el cele mai grozave
Secrete ale timpului ce naște...

În somnul lui avut-a el un vis,
Un vis cu-așa nădejdi cum niciodată
Un altul nu i-a 'mbujorat obrazii.
Visat-a o fecioară ce supt vălu-i
Cu ton adânc, solemn vorbiă cu el:
Și vocea ei eră așa de parcă
Eră chiar vocea sufletului său
Ce-o auzia în liniștea gândirii...
Vorbii despre virtute, adevăr,
Și cunoștință și speranțe 'nalte,
Divină libertate, poezie,
Tot cugetări ce-i erau scumpe lui,
Că doar eră poet...

Ea începui să cânte
Cu vocea înecată de suspine,

Și mâinile ei albe și frumoase,
Ușor pe-o harpă stranie purtate,
O simfonie stranie cântau,
Și 'n vine sângele-i vorbiă puternic
Spunând parc'o poveste negrăită,
Și-a inimii bătaie s'auzia
Cum împlinia a muzicii răstimpuri,
Ea se 'nălță deodată ca și când
In inima-i nu mai putea să rabde
Povara zdrobitoare. La acest zgomot
El se întoarse și văzu 'n lumina
Cea caldă, ce-o făcea chiar vieța lor,
Tot trupul ei supt vâlul sinuos
Din vânt țesut, cu brațele întinse
Cosițele ei negre fluturându-și
În boara nopții, și cu ochi plecați,
Strălucitori, cu buzele deschise
Și palidă, ea tremură puternic;
Iar inima lui tare, copleșită
De prea multă iubire, se 'nnecă.
El se sculă 'n picioare, tremurând
Și 'nnăbușit, el mâinile-și întinse
Spre pieptul ei înfiorat, o clipă
Se dete ea 'napoi, îndată însă,
Cuprinsă de-o nespūsă bucurie,
Cu o mișcare aprigă și-un țipăt
L'îmbrățișă topindu-se în aer.
Pe ochii aiuriți coboară noaptea,
Vedenia se pierde 'n întuneric...

Când se trezi din somnul lri extatic
Lumina albă, rece-a dimineții,
Albastra lună, jos, colo 'n apus,
Și dealurile strălucind în zare,
Și codrii desfrunziți erau în jurui;
Dar unde sunt culorile pe bolta
Ce ieri se înălță deasupra lui?
Și sunetele ce-l îngănuau somnul,
Și al pământului mister și măreție,
Și bucuria și triumful? Ochii șterși
Privesc fără să vadă scena goală,
Ca luna din ocean la cea din cer,
Căci Spiritul Iubirii Omenești
Trimese-acelui ce-a desprețuit
Chiar darurile cele mai alese
Un vis măreț în somn, ș'acum într'una
El urmărește forma plutitoare

Și dincolo de-a visului ținuturi,
El trece orice margine. Vai, cine
A 'mpreunat suflare, trup și vieță
In chip așa perfid? Frumoasa formă
Pierdută-i, dusă, dusă pe vecie,
In marele pustiu fără cărare
Al somnului! Pe poarta 'ntunecoasă
A Morții s'ar putea ajunge oare
La paradisul tău misterios,
O Somn? Ori poate arcul luminos
Al norilor de ploaie, ca și munții,
Ce 'n lacul liniștit răsfrași atâră,
Duc doar în adâncimea neagră-a ape
Pe când albastra holtă-a Morții, plină
De aburii cei mai scârboși, și 'n care
Orișice umbră din mormântul negru
De ziua ce-o urăște se ascunde.
Duc în fermecătoarea 'mpărăție
A ta, o Somn? Această indioială
S'a năpustit deodată în al său suflet,
Nepotolita sete și speranța,
Ce 'n inima-i s'a deșteptat atuncia,
Cu tot atât de mare desperare
li chinuia lui mintea.

Ziua 'ntreagă
In liniște poetul sta de vorbă
Cu sufletu-i; dar patima lui noaptea
Venia, ca 'n visul fioros dușmanul;
Mânându-l mai departe 'n întuneric...
El rătăci într'una pân' acolo
Unde văzut din vârful dela Petra
Aornos pare ca un nor în zare,
Și prin Balcan și-acolo unde vântul
A regilor morminte din vechime
Le spulberă 'n nisipul din pustie;
El rătăci sălbatic mai departe,
Zi după zi, în ceasuri fără număr,
In sufletu-i purtând o grijă-ascunsă
Ce se hrănia din flacăra lui însuși...
Tot înainte un îndemn năvalnic
Spre malul mării pașii-i îndreptă.
Acolo 'n păpurișul unui fluviu,
Ce leneș se scurgea, se înălță
O lebădă ce c'un avânt puternic
Se ridică în bolțile țării
Și-și îndreptă strălucitorul zbor
Sus peste marea cea nemărginită.

El o urmă cu ochii: — «Tu-ți ai cuibul,
O pasăre frumoasă, tu te duci
Acas' la tine, acolo unde-așteaptă
Tovarășa ta dulce să se plece
Cu pufu-i mătăsoș pe gâtul tău,
Să-ți spună bun venit cu ochii galeși
Ce strălucesc de multă bucurie,
Dar ce sunt eu să stau acum aicea,
Eu care am o voce mult mai dulce
Decât cântarea ta în ceasul morții,
O mai desăvârșită frumuseță,
Și-un spirit mai înalt, și las să piară
Aceste daruri scumpe în văzduhul
Cel surd și pe pământul orb, sub cerul
Ce nu poate răspunde la gândirea-mi?»
Tremurătoarea-i buză se 'ncreși
Cu un surâs întunecat în care
Citai speranța desnădăjduită,
Căci Somnul nu lasă să-i scape prada.
Cea scumpă, iară Moartea cea tăcută,
Înșelătoare poate ca și Somnul,
C'o umbră numai îl ademeniă,
Răzându-și c'un surâs plin de 'ndoială
De straniile-i fermece ea însăși.

De gându-i speriat privi 'mprejur:
Nu se vedeă nimic îngrozitor,
Se frământă doar mîntea-i adâncită.
O luntre părăsită lângă mal,
Cu coastele crăpate, scârțâia
Pe valuri legănându-se ușor.
Eră neliniștit de un îndemn
Ce-l împingea ca să sue 'n luntre,
Să întâlnească moartea solitară
Pe 'ntinsa oceanului pustie;
Căci el știa că marei umbre-i place
În peșterile-adâncului să stea.

Eră o zi cu soare: marea, cerul
Sorbiau lumina lui inspiratoare,
Iar vântul dela mal suflă 'n spre mare
Și înnegrîa a valurilor unde.
Urmând îndemnul aprig călătorul
Se aruncă în barcă, își întinse
Mantaua ca o pânză pe catarg,
Se așeză și o porni îndată
Ca norul cel gonit de vijelie.

Ca vîntul ce 'ntr'un vis de-argint plutește
În care 'mbălsămate vânturi suflă
Gonind strălucitorii nori, așa
Și luntra lui pe valuri alergă...
'Veni și seara, razele de-apus
Își agățau culorile lor multe
De bolțile de spumă, lunecoase,
Ce se 'nnălțau în calea lui deasupra
Adâncului pustiu; acum Amurgul
Se ridică cu plete 'ntunecoase,
Lăsându-le să cadă peste-ai zilei
Ochi limpezi și frumoasă frunte albă.
Veni și noaptea 'n stele 'mbrăcată...
Mereu, mereu, mai iute luntrea mică
Ca dusă de furtună alergă...
La miezul nopții răsări și luna,
Și uite colo stâncile înalte,
Caucazul cu-a lui vârfuri înghețate
Ce străluceau ca soarele 'ntre stele,
Iar jos la poala munților, scobită
De peșteri fără număr, tot vârtejuri
De valuri în turbare 'n veci vuind.
— O cine-î scapă? — Luntrea 'nna-
[întează,

Vâltoarea o târăște mai departe —
Iar împrejur se 'nnălță stânci pleșuve
Cu brațele lor negre și crăpate,
Și peste mare munții frânți atârănă;
Și tot mai iute cât nu poate mîntea
Să se gândească, peste valul neterd
Alunecă și luntrea cea fugară.
O peșteră acolo se deschide
Ce ca un val-vârtej adânc se 'nvârte
Și 'ngbite 'ntr'ansa marea furioasă.
«Vedenie frumoasă și Iubire!»
Strigă poetul, «știu acuma drumul
Ce ai luat. Nici Somnul și nici Moartea
Nu pot să ne despartă multă vreme».
Prin peșteră pornește iute luntrea. —
Acum lumina zilei începă
Să strălucească peste apa neagră.
Acolo unde lupta îndârjită
A valurilor multe liniștită-i
Pe râul fără fund acumă luntrea
Încet se mișcă. Acolo unde munții
Își cască beznele sub cer de-azur,
Pân' nu ajunse 'n fund pornita masă

Ce-a ciătinat adâncă temelie
A stâncilor Caucazului cel veșnic,
O volbură umplu enormul goi;
Incet, încet se ridică iar apa
Făcând un cerc imens și în răstimpuri
Lovind în noduroase rădăcini
De uriași copaci ce se 'ntindeau
Deasupra cu puternicele brațe,
Intunecând tot locul. În mijloc
Un ochiu de-o liniște înșelătoare,
Ingrozitor, toți norii-i oglindește
Cu formele pocite, nefirești.
Târâtă de puterea apei care
Se înalță amețitoare, iute,
Tot împrejur, în jur, în jur într'una,
Un cerc și-un altul, altul, tot mai sus,
Se înalță și luntrea cea grăbită,
Pân' ce cu cercul cel mai de pe urmă
Prin o deschizătură între stânci
Trec apele cu luntrea cea ușoară,
In loc ferit de-a valurilor luptă...
Un vânt de-apus a prins întinsa pânză
Și uite! într'o vale liniștită
Incet acum plutește, și ascultă!
Indepărtatul și grozavul vuet
Se-amestecă cu murmurul vrăjit
Al boarei în pădurea care cântă...

Lumina lui din suflet urmărind-o
El o porni pe valea cea cotită
Dealungul unui râșor sălbatic
Ce prin pădure printre stânci curgea:
Aici cădea pe mușchiu c'un sgomot

[surd,

O armonie-adâncă, 'ntunecată;
Acuma peste pietrele lucioase
Ca un copil jucă răzând în drumu-i;
Apoi peste câmpia cea întinsă
El iătăciă încet și oglindia
Orișice frunză, floare, fir de iarbă
Ce s'aplecă pe apa-i liniștită.
— «O râu, cu-al tău izvor adânc, la care
Nu poate-ajunge nimeni, unde duc
A tale ape pline de mister?»

Tu 'nchipuiești vieața mea întreagă:
Tăcerea ta adâncă, strălucirea

Voioaselor și veselelor valuri,
Și-adâncurile ce răsună gol,
Izvoru-ți nevăzut, în toate-acestea
Pe mine 'eu mă văd. Și 'ntinsul cer,
Ș'oceanul fără margini pot să spună
In ce caverne umede și negre
Și în ce nori rătăcitori s'adună
A tale ape; astfel universul
Va spune unde se vor adună
Aceste gânduri vii când trupul meu
Intins pe flori, în vântul trecător
S'o pustii!»

El merse peste pajiști,
Cu pași tremurători pe mușchiul verde,
Și trupul tot înfiorat ardea.
El se mișcă nebun de bucurie,
Ca omul cel abia scăpat de friguri,
Dar totuși nu ca el uitând mormântul
In care-i nevoit să se coboare
Când se va stinge flacăra cea slabă
A bucuriei. Merse cu pași repezi
Sub umbra de copaci, pe lângă gârlea
Ce răsfățată gângurind săltă...

Eră un colț de liniște acolo,
In munte între stâncile căzute
Ce 'n noduroși copaci se sprijineau.
Din locul cel senin vedeai departe
Peste pământul cel intunecat.
Eră un loc făcut, surăzător...
Când fu în pragul verdelui umbrar
Atunci văzu că moartea-l ajunsese...
Chinuitorii lui de altădată
Speranța, desnădejdea-acum dormiau:
Nici chin, nici teamă, grijă muritoare
Nu-i turburau odihna lui dorită.

Nesimțitoare, nemiloase lucruri
Se fac, se spun mereu în astă lume;
Și viermi, și animale de tot felul,
Și oameni duc vieața mai departe;
Pământul cel mareț, cu munții, marea,
Orașe și sălbatice ținuturi,
In rugăciune sau cu bucurie
Și-inalță pururi vocea lor solemnă:
— Dar tu te-ai dus — tu nu mai poți
[cunoaște

Și nici iubi tot ce se vede-aicea
Pe-această scenă de fantasme plină.

Voi totuși peste palidele buze,
Chiar în tăcerea lor atât de dulci,
Și peste ochii cari în somnul lor
Arată chipul morții, peste trupul
Din care nu 'ndrăzniră încă viermii
Să vie să-și ia hrana — nici în gând
Să nu vărsați o lacrimă măcar...
Căci arta și-a cuvântului putere,
Și toate câte sunt în lumea asta
Sunt slabe și zădarnice și nu pot
Să plângă pierderea ce-a lor lumină
O schimbă într'o umbră, Sunt în lume
Dureri «ce-s prea adânci ca să poți
[plânge»,

Când totul dintr'odată e răpit,
Când un puternic Spirit, care-odată
Cu-a lui lumină lumea 'mpodobia,
Acelora ce 'n urma lui rămân
Le lasă, nu doar plângeri și suspine
Sau patima statornicei speranțe,
Ci desperarea palidă, grozavă,
Sau liniștea cea rece și natura
Cu vasta ei clădire, omenirea
Ce 'n frământări își țese pânza vieții.
Cu nașterea și moartea și cu toate
Ce nu mai sunt așa precum au fost
[Că s'au răsfrânt prin poezia lui].

Traducere din englezește în forma
originală de:

P. Grimm.

Coloniile aromâne (macedo-române) în fosta Ungarie.

De Pericle Papahagi,

membru corespondent al „Acad. Române”. Dir. Liceului din Sitistra.

I.

La 1905 se descoperise unicul exemplar cunoscut până astăzi dintr'o cărticică didactică tipărită la Viena la 1797 în tipografia neguțătorilor aromâni cu numele «Puliu». Cărticica era făcută — se spune în titlu — «spre a învăța pe copiii tineri carte românească indeobște întrebuințare de «Romano-Vlahi»; autorul ei era «Constantin Ucuta din Moscopole, protopop la Posen în Prusia meridională», și ea fusese dată la tipar — se adauge — «pentru gloria neamului». În fruntea cărții este un inimos «cuvânt către cetitor» în dialectul aromân «A giuvășitorui» și ca întreagă cartea scris și tipărit cu caractere grecești acomodate prin semne diacritice la necesitățile fonetice ale dialectului aromân. Cartea este descrisă cu reproduceri și facsimile în *Bibliografia românească veche* (II, 398—403).

Descoperirea cărticelei lui Ucuta, protopop la Posen în Prusia, tipărită la Viena în tipografia unor connaționali Aromâni Puliu, a adus aminte despre marea împrăștiere din secolul XVIII a confrăților Aromâni de la Moscopole, unde își făcuse un centru de viață culturală cu caracter național. Numeroase colonii s'au revărsat spre nord în multe țări — până în Prusia, unde păstoria Ucuta, dar mai ales în Ungaria, care era cea mai apropiată de locul plecării.

Peste tot locul s'au organizat în comunități religioase, cu biserici grecești, păstrând după obiceiul de acasă limba grecească ca limbă bisericască; în unele orașe s'au confundat din această cauză cu coloniile grecești.

Dupăce renașterea conștiinței naționale românești a școalei Uniților de peste Carpați a ridicat steagul romanității noastre, unii Aromâni s'au alipit la acea acțiune națională, și ne-au dat luptători cu condeiul — cum au fost Roja, Boiagi și alții, sau ne-au dat luptători naționali, cum au fost Șaguna și familia Mocioni.

Răposatul D. Sturdza, pornind dela cărticica lui Ucuta și dela amintirea celorlalte fapte pomenite aici, a însărcinat pe tânărul (pe atunci) aromân dl Pericle Papahagi să facă prin Ungaria și Transilvania o călătorie de cercetări spre a culege — pe cât se mai află — date despre deosebitele colonii aromâne, cari în mare parte s'au desființat prin asimilare și prin înstrăinare. Cunoștințele adunate au fost arătate într'un raport adresat președintelui Academiei. Fără îndoială că aceste note sunt necomplete. Cred totuși că este folositor ca ele să fie publicate în «Transilvania» cu speranța și dorința ca lipsurile să fie completate de acei cari vor avea cunoștințe rămase neștiute dlui Papahagi.

Cu acest scop am îndemnat pe dl Papahagi să revadă și să publice raportul său de acum 15 ani.

Prof. I. Blanu.

II.

Publicând memoriul acesta, nu mă pot opri să nu mă duc cu gândul la bărbatul de stat, care a fost Dem. A. Sturdza, din îndemnul și cu sprijinul căruia am întreprins călătoria de cercetări în Austro-Ungaria.

Dem. A. Sturdza, plin de simțire românească, aflând de descoperirea opului însemnat al lui Ucuta,¹ la cererea mea făcută către «Academia Română», de a explora anumite localități din Austro-Ungaria pe unde se adăpostiseră mulți Aromâni în veacurile trecute, în nădejdea că, poate, se vor mai fi găsind și alte lucrări asemenea celei lui Ucuta, scăpate fanatismului de distrugere a clerului grecesc din Peninsula-Balcanică, se offeri să-mi împlinească dorința.

Dacă nădejdea aceasta n'a putut fi cinstită cu vreo nouă descoperire, socotesc totuși, că nu puține au fost rezultatele obținute, despre care se vorbește în acest memoriu, fără a mai pomeni de notițele culese și folosite în lucrarea mea: «*Scriitorii Aromâni în sec. al XVIII-lea*».

Lui deci, lui Dem. A. Sturdza, îi exprim aci recunoștința cuvenită.

Papahagi Per.,

membru corespondent al „Acad. Române”.

Nota Redacției. În legătură cu cele de mai sus ne ținem de cea mai firească datorie națională și culturală să facem un calduros apel către toți cărturarii noștri din Ardeal și părțile unghurene să cetiască cu înare aminte acest memoriu și să-i completeze datele și informațiunile cu tot ce poate fi de interes public. Coloanele revistei noastre sunt totdeauna deschise pentru acest scop.

N. Red.

¹ P. Papahagi: «Scriitorii Aromâni în secolul al XVIII».

Către Președintele Academiei Române.

Domnule Președinte!

Cu onoare vin a Vă face următoarea dare de seamă despre însărcinarea cu care ați binevoit a mă cinși de a cerceta pe Aromânii stabiliți în Austro Ungaria.

1. Am întreprins călătoria în 2 Iulie 1907 și am sfârșit-o în 31 August. În acest timp de două luni de zile am vizitat orașele: Brașov, Blaj, Sibiiu, Arad, Lipova, Radna, Timișoara, Vârșeț, Panciova, Belgrad (Serbia), Zemlin, Karlovitz, Budapesta, Keskemet, Viena, Miskolcz și altele câteva fără însemnătate.

În mare parte din aceste orașe au existat, în multe există și astăzi, biserici greco-orientale, numite de obicei «grecești», și în care serviciul divin se făcea, și se mai face în unele, exclusiv în limba greacă, în altele în limba greacă și română, iar în altele românește ori sârbește. Vorbesc mai jos despre ele.

2. Toate aceste biserici, ca și școlile de pe lângă ele, sunt donate și înzestrate cu averi provenite nu numai dela Greci, ci în mare parte și dela Aromâni, Daco-Români și alți credincioși de rit ortodox. Parte din ele sunt însă opera exclusivă a Aromânilor, cum este biserica din Zemlin și Mișkolcz, ori a Daco-Românilor, cum este cazul cu biserica din Brașov, Sibiiu, Szenteș, unde numărul credincioșilor Greci și Aromâni, în comparație cu al Daco-Românilor, a fost infim.

Dacă totuși s'au numit și se numesc biserici grecești, aceasta se datorește sensului impropriu cu care este întrebuintat cuvântul grec. Sub grec e a se înțelege pe de-o parte: a) religia greco-orientală, iar pe de alta: b) comerciant companist grec, din care făceau parte nu numai Grecii, ci toți Aromânii din Ungaria și Transilvania intrați în așa numitele «companii grecești».

3. Biserici de felul celor sus numite, precum și Aromâni, au mai fost și în alte multe localități ale Ungariei. Dintr'un act de conscripție al parohiilor de rit neunit din 1825, ce se păstrează în Arhiva de stat din Budapesta, se constată, că în acest an sunt în Buda 62 de «Makedo-Români», în Szent-Endré 1, Keskemet 2, Vác 48, Komárom 43, Csyor (Taurinum) 37, Nagy-Szombat (Tyrnania) 25, Balassa-Gyármát 31, Duna-Földvár 12,

Adony 35, Bata (comit. Alba-Regală) 7, (Din «conscriptio parochiarum protopresbyt. non u(niti) ritus Budensem pertinentium per infrascriptos pro anno 1825 facta»).

În 1795 se găesc în Buda 35 case de Greci și 45 de Români, 360 de suflete de Greci și 296 Români, cu două școli, una grecească și alta românească, cu doi preoți: Theod. Georgivici, grec, Iohannus Theodorovici, român. (În conscripții se treceau numai supușii austriaci).

În preajma Tokayului sunt 102 familii la 1748, dupăcum se constată dintr'un document din acelaș an aflător în aceeași arhivă din Buda. În Tokay 95 de familii de Aromâni se roagă de Iosif II, ca să poată ridica acolo o biserică de rit greco-oriental. Biserica mai există și azi.

Din Gyöngyös, Pásztó, Iászberény, Árokszállas, Iászapaty, Iászfengysoza, Kis-Er, doresc la 1784 să aibă preoți și învățători Români în orașul Gyöngyös. Numărul postulanților este de 30 familii.

Dintr'o conscripție din 1794 se constată, că pe lângă alte naționalități sunt «Makedo-Walahi» în Makó 2 case, în Tornya 154 suflete, Bátornya 416,¹ Nagylaka 504, Palita 1 casă, Sajtény 339, Csanád 184, Feöldeák 13 case, Apátfalva 13 case. (După actele copiate din arhiva de stat din Buda de către dl Dr. G. Alexici, ca și cele de mai sus).

Biserica din Tokay există și azi și-i sub conducerea unui preot dependent de biserică sârbească din Karlovitz. Numărul credincioșilor este infim. Aromâni, cari să vorbească românește, nu există. Totuși cimiterul este împănăt cu nume aromânești, ce-s ușor de recunoscut, fiind pomenit numele și satul sau orașelul aromânesc, de unde se trag.

La Ungvári încă a fost biserică aromână. A ars de vre-o 3 săptămâni. Pus focul la locuința unui evreu, a ars și biserică de-alături.

Astfel de biserică mai durează în Eger. Preotul acestei biserici se plătește din procentele banilor rezultați din vânzarea proprietăților bisericești și depuși, spre mai mare siguranță, la Neusatz (Neoplanta). Asemenea biserici mai sunt apoi în H. M.-Vásárhely (Murăș), Szentes, Kargaț (În acestea s'a cântat ro-

¹ *Suflete* se înțelege, dacă nu se specifică: «case».

mănește, atârând de episcopia română din Arad) în Kalocia și Seghedin probabil, că mai sunt și altele.

4. Judecând după cele de mai sus, numărul Aromânilor veniți și stabiliți în Austro-Ungaria a trebuit să fie mare. Numai în Miskolcz sunt peste 350 de familii la 1798, veniți aci de prin Moscopole, iar în Zemlin peste 150, cea mai mare parte din Vlacho-Clisura și Blața. Printre aceștia însă, dedați comerțului, mare va fi fost și numărul acelor Aromâni emigrați din Peninsula balcanică de spaima Turcilor ca păstori, dat fiind că păstoritul eră principala lor ocupație.

Nu-i de mirat deci de loc, ca printre Sârbii emigrați sub conducerea lui George Brancovici în 1427 în ținuturile Austriei, printre cele 30,000 de familii sârbești, ce vin mai târziu în 1690 în cap cu patriarhul lor Arsenie Cernovici și printre emigrările de Sârbi din 1737 să fi fost și numeroși Aromâni, ca unii ce erau supuși aceluiași pericol din partea barbariilor turcești. Am ținut să accentuez acest punct, care are nevoi de cercetări mai amănunțite în Arhiva de stat din Buda, fiindcă îl socotesc de cea mai mare însemnătate pentru lămurirea unor influențe de origine balcanică în limba daco-română, precum și pentru isbitoarele asemănări ce se constată în frazeologia limbilor române, bulgare, sârbe, neogrece, albaneze și poate ungare.

Ceeace mă face să insist asupra acestui punct este și faptul că până acuma cu cercetarea Aromânilor stabiliți în Austro-Ungaria nu s'a ocupat nimeni. Abia numai N. Densușianu a atins chestia în două articolașe, bine documentate, unul apărut în «Albumul Macedo-român» supt titlul «Macedo-Românii din Croația și Slavonia», și altul în «Columna lui Traian», în care pare a dovedi, că Românii din Săcele ar fi Aromâni. Aceste emigrațiuni de Aromâni precum și de populațiuni balcanice neromânești, constatându-se odată documentat, vor explica în mod firesc unele din problemele istorico-filologice pentru cari până azi istoricul, filologul sau etnografal, au fost în nedumerire sau au fost înclinați a le da o explicare nepotrivită, nesatisfăcătoare.

5. Bisericile vizitate de subsemnatul.

a) Istoricul bisericii grecești din Brașov este făcut în cele mai mici amănunte de părintele Bartolomei Baiulescu, în lucrarea sa «Monografia comunei bisericești gr.-orientale a sf. Adormiri din cetatea Brașovului». Socotesc prin urmare de

prisos a mai insistă și aci. Pentru lămurirea originii așa zișilor Greci ar fi trebuit să se cerceteze arhiva magistratului, spre a se stabili orașul sau satul macedonesc de unde își trag originea. Prin modul acesta s'ar putea ști, dacă au fost Greci sau Grecomani, adecă Aromâni, Bulgari sau Albanezi cu sentimente grecești.¹

Mai relevez, că tot ce se spune acolo despre formarea parohiilor mixte de Români (Daco sau Macedo-Români) și Greci se poate spune fără greș și despre parohiile din Sibiiu, Szenteș, H. M. Vásárhely și altele. Din actele acestor parohii se constată că numărul Daco-Românilor eră covârșitor asupra Grecilor;

b) Sub colonie grecească, sau mai bine zis sub Greci, în Blaj și Alba-Iulia, se înțeleg credincioși de rit neunit sau companiști Greci; aceștia erau însă numai Români indigeni, cari prin cumpărare de proprietăți sau prin îndeletnicirea lor cu negoțul făceau parte din companiile grecești. Urme de biserici grecești nu se găsesc în aceste orașe, după asigurările date de d-nii canonici Dr. Bunea și Moldovan;

c) În Arad n'a existat decât biserică sârbească, nu și grecească. Tot așa în Lipova. Azi în această din urmă biserică se cetește românește;

d) În Timișoara există biserică grecească (greco-aromână). Din cauză însă, că nu se află nimeni pe la biserică și din pricina unor mici plăceri din partea poliției locale, foarte bănuitoare, pentru a nu-mi compromite restul de călătorie, a trebuit să părăsesc orașul, fără a împinge mai departe cercetările mele;

e) În Vârșet n'am putut da de urme de asemenea biserică;

f) În Panciova a trebuit să fie numeroasă colonia aromână în trecut. Azi numărul familiilor aromâne este redus la familiile bogătașilor G. Manu, Zega, Coca, Oca² Mandrinu, Prita și alte câteva nelnsenate. În schimb colonia română este foarte numeroasă.

Aci este locul a aminti, că multe din fundațiile de binefacere, de cari beneficiază biserica sârbească, se datoresc sentimentelor filantropice ale Aromânilor. Reamintesc bunăoară

¹ Socotesc că acestor cercetări li-se pot da curs acuma, când Transilvania a trecut la noi și când putem dispune de arhive ușor.

² Un domn inginer Oca eră directorul fabricii de fierărie din Mișcolț în 1907, când am vizitat acest oraș. La fabrică lucrau 10,000 de lucrători.

«lăsatul»¹ lui Boboroiu, originar din Moscopole, și Mandrino, originar din Vlach-Clisura. De pe urma acestui din urmă a rămas un testament, care atestază toată averea sa pentru scopuri de binefacere. Spre a se vedea că niciodată sentimentul de rasă n'a fost mort în sufletul Aromânului neinfluențat de cultură străină voiu spune, că nici Simeon George Mandrino n'a uitat în ultimul moment să-și aducă aminte de neamul său. Pe un timp când ideea românismului nici nu se pomenea în Panciova, la 1871, lasă prin testamentul său, punctul 9, un fond din chiria unei case a sa, din care să se întemeeze o școală română în Panciova. Sub punctul 20 atestază o altă casă a sa pentru locuință a patru femei orfane de religia noastră. La punctul 25 prevede un fond de 400 fiorini (800 cor.) anual pentru susținerea unui băiat talentat la studii: «dacă s'ar găsi vre-o rudă a mea, vre-un Român sau Grec, să fie preferiți; iar dacă nu s'ar găsi, să se dea și altor să aibă stipendiu și să se numească fundația «Mandrino». La punctul 27 lasă să se dea bisericii românești în numerar 500 fiorini, cu condiția de a se depune banii cu dobândă până se va zidi biserica». (Extrase din testamentul Mandrino).

Toate acestea într'un timp, când nici pomeneală de românism în Panciova. Azi românismul înflorește acolo, parohia română numărând aproape 120 de familii și având și o bancă populară «Panciovana», și mai având doctori și avocați destui.²

Biserica sârbească centrală numită de popor în genere «Vlașka țarkva» și înzestrată cu frumoase venituri, nu-i opera Sârbilor, ci la olaltă și a Bulgarilor și a Românilor (Aromâni și Daco-Români) și, deși Sârbii, de când s'a înființat comunitatea română la Panciova au căutat să distrugă orice urmă ce-ar putea indica, că și alții, afară de Sârbi, au drepturi asupra ei, Români nu încetează de a-și valoră pretențiile lor. Ei n'așteaptă decât recunoașterea oficială a parohiei și bisericii lor (până acum sunt priviți ca tolerați) pentru a porni acțiune în contra Sârbilor. Din inscripția de pe frontispiciul bisericii, inscripție distrusă azi de Sârbi, dar atestată pe icoanele de pe timpul clădirii bisericii, reese clar că «Vlașka țarkva» aparține și Ro-

¹ «Testamentul».

² Preotul parohiei românești era părintele Ciobanu.

mânilor, fiind clădită de comunitatea Sârbilor, Bulgarilor și Valahilor».

g) Numeroasă a fost și colonia română din Zemlin, compusă din peste 150 de familii, cele mai multe din Vlacho-Clisura. Toți comercianți. Ambele biserici «Născătoarea M. D.» și «Sf. Dumitru» se datoresc Aromânilor. Azi comunitatea, zisă greacă, este alcătuită din familia «nobilului de Spirta». Frații Puiliu, un cantor grec și un oarecare Lazarides, venit aci din România, grec de origină și căsătorit cu o nepoată a lui Hagi-Belu din Vlacho-Clisura. Averea comunității ar fi 120,000 de coroane. Din ea se plătesc: preotul sârb, care oficiază numai odată pe lună grecește în biserica «Născătoarea M. D.», cantorul, episcopul și servitorii, cari îngrijesc de biserică.

Altarul bisericii samănă cu altarul bisericii «Sf. Dumitru» din Vlacho-Clisura. Obiectele bisericesti sunt toate de valoare mare. Biserica întreține și o școală, cundusă de cantorul grec, ea posedă și o *biblioteca bogată*, compusă din câteva mii de exemplare. Cercetarea ei mi-a fost cu neputință, dl episcop nefiind în Zemlin la trecerea mea. Din biblioteca aceasta, după declarația servitorilor și a cantorului, a ridicat ambasadorul grec 6 (șease) lăzi de cărți scumpe, numai în argint și aur legate, și le-a trimis acum 3 ani la Atena. În ele se afla și întreaga donație a lui Dr. Pindu, român din Gramoste și stabilit pe vremuri la Viena. Urmași ai acestei familii se află la Vlacho-Clisura.

Zemlin a fost locul de naștere al scriitorului Darvari și Ceagani (Cehani), ambii originari din Vlacho-Clisura. Acest din urmă e acela care a dat învățatului Thunmann noțiuni prețioase despre trecutul și limba Aromânilor.

Cred, că nu sunt fără interes oarecari însemnări cu privire la Aromânii stabiliți la Zemlin, însemnări culese de pe pietrele turnulare ale cimitirului, unde odihnesc membrii comunității greco-aromâne. Printre aceștia avem de însemnat Petru I. Iancovici 1840—1903; Ioanis G. Iancovici 1821—1905 (Tatăl lui Petru), Ioannis L. Paci, mort în vârstă de 28 ani la 1858; membrii familiei nobilului Spirta, originar din Vlacho-Clisura, îi întâlnim de mai multe ori: Sofia Pavle Spirta din Clisura; Constantin nobil de Spirta, născut la 20 Decembrie 1839 și mort la 4 Sept. 1889; (Pe mormânt se mai află pomenite: Anastasia și Sofia de Spirta); alți Vlacho-Clisureni, odihniți aci, sunt: Leca

și Hagi-Beala: *Αγιος ος Βιάνιος*, născut în Clisura-Macedoniei (adică: Vlaho-Clisura) la 21 Ianuarie 1821 și răposat la Zemlin la 24 Iulie 1899; Bucuvala din Epir; un cavou frumos este al familiei Petrovici Zara 1874, care a dăruit locul pentru clădirea bisericii «Sf. Dumitru», unde se află cimitirul greco-sârbesc; Gheorghios Patzi originar din Ambelachia Tesaliei, născut la 1758, Iulie 12 și reposit la 1814, Ianuarie 16 în Zemonia; Nanni Torsa 1781; Mihail Cocea=(*Κτσα*) cu anul nedescifrabil; Zisis H. Teodor, originar din Blața¹, la 1789 și mort, trăind 21 ani; Ioan Ziai mort la 27 1829, distins în știință, muzică și matematică. Mișcătoare este și inscripția următoare: «Maria, soția lui Niștă, Lecu din Vlaho-Clisura, trăind 65 de ani și venind să-și vază pe fii ei, pe zișii «frații N. Lecu», cari locuesc aci (Zemlin) ca negustori mari și abiă văzându-i a adormit, cu speranța în Domnul, la 28 Sept. 1824 și a fost înmormântată în mijlocul Lazaretului fruntașilor Zemlinului.

Alți numeroși Aromâni și Daco-Români locuesc aci;

b) În Belgrad colonia aromână a fost și continuă încă a fi foarte numeroasă. Deși cei vechi și cei născuți aci abiă își mai aduc aminte de limba lor, totuși prin legăturile de rudenie cu cei mai noi veniți, continuă să-și păstreze caracterul lor aromânesc. Totuși lor nu li-i permis a se constitui în comunitate a parte, legile sârbești interzicând cu desăvârșire alte biserici și școli ortodoxe, în afară de cele sârbești.

Poate că aci e locul să pomenesc de câteva din cele mai însemnate familii din Vlaho-Clisura stabilite la Belgrad. Așa sunt bogătașii Onciu George, Kike Nicola, frații Panghela (Ion, George și Costa), Simu Cota Naum (Naumovici),² Andrei Dada, Cotta Dada (acesta este stabilit acum la Niș); George Nușa (Nușiki); Gherasi (mort), Nasla George, frații Boșa (Iancu și Simu), Miha-al-Iani (Konstantinovici) măcelar, Nache Mandzer (Ștefanovici), Gh. și Ioan Mironiu, Ghicu al Gruiu, Petru Krittă (Krittici), Kosta Krittă, Ioan Ghema, Biba Alexe; Periche Barberi; Hista Partali (nepoată a lui Gh. Manu din Panciova și rudă cu Manu din Budapesta), Nicola Pategu, Mita Ivanovici, Mitu Papana, Mușol T. Nasla, Papa Nașca, (frații) Ioan Nascu, a cărui fată este măritată după prof. universitar Ștefan Marco-

¹ Orașul acesta se află în apropierea Vlaho-Clisurei.

² Acesta a murit în cursul războiului mondial la Parachin (Serbia).

vici, Gh. Dada, Papasofronie, Mitu Foale, Cota și Nic. Șondi, Costa Keki (Nicolici), Nicola Trăndelu (mort), Duma-al-Leane, Marcu Mandrinu, din a cărui familie se trage binefăcătorul fundației cu acelaș nume dela Panciova, Nicola Grivinitu din Avela originar, dar trecut prin Vlacho Clisura (măcelar), familiile Leca, Pișica, Zica, Fincu, Ghicu-al-Goga și altele.

i) Greu mi-a fost să cercetez în Neusatz și Karlovitz. Aci mi-a fost cu neputință de-a putea pătrunde în biserici și biblioteci. «Nici oamenilor noștri nu le permitem cercetarea lor», mi s'a spus. Cauza este neîncrederea ce le inspiră toți necunoscuții, de când Românii de dincolo au început să le pretindă anumite averi bisericesti și mănăstirești.

j) Istoricul bisericii din Budapesta este un monument de mândrie națională pentru Români (Macedo sau Daco-Români). Din momentul clădirii bisericii lor, pe pământul moscopoleanului Dem. Anghir, ei nu încetează a stăruî ca în biserică să se officieze și românește, ci nu numai grecește, dupăcum doriau Grecii. Dl Dr. Emil Babeș, însărcinatul coloniei române din Budapesta, în procesul cu colonia greacă a așternut deja un lung și documentat memoriu, în care desfășoară sumar întemeierea bisericii, cauzele vrajbei cu Grecii, lupta hotărâtă a Românilor pentru limba lor, respingerea acuzațiilor, aduse de Greci, că n'ar fi una și aceeași cu Daco-Români, ceea ce denotă o constiință deplină a originii lor, demascarea intrigilor comunității grecești, cari merge așa departe încât falsifică și actul de fundațiune din posesiunea lor din 1788, într'un cuvânt toată lupta dusă de Români pentru un drept sfânt al lor. Observ, că cele mai mari sacrificii bănești și cele mai mari donații făcute bisericii sunt făcute de Aromâni, și anume de către Dumitru Arghir din Moscopole și de către George N. Matzo, recte: *Maciu* din Gopeși.

Un exemplar din acest prețios memoriu, în limba maghiară, îl posed prin bunavoință a dlui Dr. E. Babeș. De-ase-menea mare parte din actele referitoare la istoricul bisericii, parte în original, parte în copie, prin buna voință dlui Dr. G. Alexici.

Averea bisericii întrece suma de două milioane coroane.

Parte din așa zișii greci din com. greacă din Budapesta sunt de origină Aromână. Mai toți însă sunt unguriți și nici nu știu limba greacă sau română.

Biblioteca bisericii grecești din Budapesta n'am putut-o vedea. După asigurările date de părintele I. Georgiade-Murnu nu s'ar găsi într'ansa lucruri, cari ar putea interesă pe Români.

Pe o icoană din biserica aceasta stă scris: «Icoana de față a Adormirei Născătoarei a fost făcută în aramă cu cheltuiala asociației greco-valahilor din Pesta, ca să fie dată creștinilor pioși spre binecuvântare din partea Maicei Domnului». În Pesta, 23 Decemvrie 1791.

Alte o mulțime de inscripții în limba grecească, unele și în limba germană, se găsesc pe pereții bisericii din partea de afară, cari amintesc de donatorii și adormiții întru Domnul și care se odihnesc în curtea bisericii. Așa sunt pomeniți: un dascăl originar din Cojane (Macedonia); Atanas Panaiot «de origine albanez din Bithcuchi (Albania)»; Arsene Hagi-Nicolavici, bulgar de origine (*rodomū bolgarinū*). Inscripția-i pe grecește și bulgărește; Elisaveta, «soția lui Anastas H(agi) Ioan dela Marele Sent Miclăuși al Bănatului, care a trăit 55 ani și a reposat la 1803, Sept. 8, în Pesta, Ungaria»; «Gheorghe N. Maciu, născut în Gopeși (Macedonia), mare negustor la Pesta Ungariei. S'a sfârșit în al 79-lea an al etății sale, la 14 Sept. 1853». Din inscripție rezultă, că el a fost unul dintre cei mai mari binefăcători ai coloniei din Pesta; Marcu Raicovitz din Grabova (Maced.), mort în etate de 70 de ani la 1804, Sept. 12; Vichela din Veria (Maced.), mort în 17 Aprilie 1801; urmează un «mormânt comun al întregii familii a lui Naum Fărăcat Voscopolean: *Κοινὸν ταφεῖον πάσης τῆς φαξυνίας Βοσκολίτου Ναουμ τοῦ παρακάτου*». Mai urmează câteva; unele nu se pot descifra. Amintesc aci și de mormântul lui Ambrosiu Dociu din Grabova Macedoniei.

Acestea și alte câteva inscripții, le posedăm în grecește;

b) Biserica din Keskemét este deasemenea datorită Aromânilor și Grecilor din orașelul Șaciște, altădată românesc, iar acuma pe deplin grecizat. Aci se află o bibliotecă bogată, compusă din cărți grecești, bisericesti, și profane, edițiile cele mai vechi. Deasemenea se păstrează și mai multe manuscrise grecești, printre care vre-o cinci traduceri și originale datorite cunoscutului prim bibliograf grec George Zavira, originar din Șaciște, fost negustor în acel oraș. Aci se află, pe lângă obiecte bisericesti scumpe, și un epitaf de mare-preț. În biserică altă-

dată se oficia grecește și românește. Azi se oficiază numai grecește. Registrele cele vechi sunt scrise grecește, cele de pe la 183...? sârbește, iar cele noi ungurește. Ingrijitorul bisericii este un român bărbier de prin munții Abrudului. Câteva familii de rit gr.-or. nu cunosc decât limba ungară;

m) Istoricul bisericii din Viena seamănă mult cu al bisericii din Budapesta. Din actul datat din 8 Octomvrie 1796 prin care împăratul Francisc II permite Grecilor și Românilor înălțarea unei biserici greco-orientale, rezultă că comunitatea creștină ortodoxă din Viena era alcătuită de Români (Macedo-Daco-Români) și Greci. Un exemplar din acest important act am reușit să-mi procur și eu. Este publicat în Viena la 1822 în limba germană, greacă, română și sârbă. În el se cuprind toate privilegiile acordate de împăratul Francisc II comunității greco-române și sârbă. Astăzi biserica a încăput în mâinile grecilor și nici nu cred să mai fie cu puțină coloniei românești de a beneficia de o parte din averile bisericii, ce pe drept i-se cuvine;

n) Singura biserică, care poartă pe frontispiciul ei inscripția, că-i înălțată «prin cheltuiala confrăților Români din Macedonia» este «Sf. Treime» din Miskolz (= Mișcolț).

Colonia aromână aci se compunea pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea de peste 350 de familii. Tot comerțul era în mâinile lor. Aci s'a născut marele Andreiu Șaguna, a cărui casă durează și azi.¹

Cea mai mare parte din Aromânii stabiliți aci sunt din Moscopole, Grabova, zisă aromânește: Graba, și alte localități ale Albaniei.

Biserica, mai ales altarul și icoanele, sunt de o frumusețe minunată. Altarul este în stilul altărului bisericilor române din Crușova, Vlachio Clisura și Avela. Pictura pare a fi opera unor zugravi aromâni. Nume, care să indice pe autori, nu există pe icoane, cum nu se pomenesc nici pe icoanele bisericilor aromâne din Macedonia. Odoarele și obiectele celelalte bisericesti sunt de o frumusețe și scumpețe uimitoare. Toate în fir, în argint și aur curat. Pe obiecte, precum candelile, potire etc. stă de cele mai multeori săpat numele donatorului. Printre

¹ Este proprietatea unui negustor evreu.

ele vine des Şaguna (A fost dăruită de către Evretu Şaguna). Acestea-s cuvintele imprimate pe cutia de cuminecătură (= potirul de împărtaşanie), toată de argint și dăruită de unchiul lui Şaguna¹ și Dimcea.

Acî găsesc o însemnare despre familia Gojdu, că-i originară din satul aromânesc «Beala de sus», de pe lângă Ohrida. Azi încă sunt negustori cu acest nume la Struga (lângă Ohrida).

În biblioteca de aci, printre numeroasele cărți grecești vechi, bisericesti sau profane, am găsit și vre-o zece exemplare din lucrarea lui G. Rosa: Untersuchungen über die Rom. etc. (din care mi-s'a dat un exemplar), și următoarele cărți tipărite la Moscopole: 1) *Ακολουθία τῶν ἁγίων πέντε καὶ δέκα θεομαρτυρῶν ἐν Μοσχοπόλει*; 2) *Ακολουθία τῶν ἀν' ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Κλήμεντος Ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν* etc. ἐν Μοσχοπόλει 1742. 3) *Συνταγματίον ορθόδοξον* etc., ἐν Μοσχοπόλει αμμξ.

Averea bisericii întrece suma de 2 milioane și jumătate. Din ea să plătesc: preotul, cântărețul, epitropii și îngrijitorii bisericii. Toată comunitatea este alcătuită din 37 membri, înrudiți prin alianță cu vechi aromâni sau descendenți ai acestora.

Biserica depinde de Karlovitz. Preotul, par. Moș Albu, român neaoș, slujește grecește, potrivit obiceiului apucat; cantorul este aromân, originar din Moscopole, un oarecare Millea.²

Ca și pretutindeni, arhiva bisericii nu se pune la dispoziția publicului. Teama de a nu li-se atacă cumva drepturile asupra beneficierei averii este unica cauză.

Pe prima pagină a registrului cu numele coloniștilor aromâni și daco-români, înregistrați după naștere, botez, nuntă, moarte, găsesc cu data 1606, spunându-se că «Colonia greacă-română» a venit pe Dunăre pe la 1100. Aceștia erau Români. Moscopolenii încep să vină în părțile acestea pentru prima dată pe la 1606. De atunci încep să aibă raporturi cu Austria. Românii de aci sunt sub protecția bisericească a arhiepiscopiei din Ohrida, a primei justiniene.

Tot aci se înseamnă că Joasaf «arhiepiscopul Ochridei» este originar din Moscopole și că slujba celor șapte sfinți³ numiți sf. Climent, sf. Naum, sf. Ioan Vladimir, sf. Naum, Kiril

¹ Numele lui Şaguna este scris grecește: *Σιαγοῦνα*.

² El a fost recomandat ca cântăreț aci de părintele I. Georgiades Murnu și-și semna numele Milleades!

și Metodiu, Erasmus, se arată că este tipărită la imprimăria din Moscopole.

Apoi o altă însemnare, prin care se spune că «satele Graba (= Grabova), Lunca, Civara au fost pustiite de Albanezi-mohamedani de mult».

Insemnarea n'are dată.

O altă însemnare spune:

«În 1806 Românii din Moscopole au plecat din cauza ticăloșilor lui Ali-Pașa din Ianina și Ismail Pașa din Berat. Ei au plecat în gloate mari cu avutul lor și cu tot ce au putut duce cu sine».

În diferite sate din districtul Borsad se află morminte cu pietre tumulare, pe care stă scris nume de Aromâni.

Primele începuturi de contopire ale Aromânilor stabiliți în nordul Ungariei, în centre neromânești, se datoresc căsătoriilor lor cu reformații sau catolicii. Prin aceasta și-au pierdut religia și apoi naționalitatea copiii născuți.

În curtea bisericii, care servea altădată drept cimitir, zac o mulțime de pietre tumulare și cruci, pe care sunt săpate numele celorce zac somnul de veci, cei mai mulți departe de locul unde au văzut lumina soarelui. Multe sunt acoperite de pulbere, tocite de vreme și de lipsa unei mâni care să le poarte de grije și prea puține păstrate în stare de a fi deslușite. Insemn câteva din ele, cele mai multe cu caractere grecești:

Wavoci Butal mort în 1870; Soția lui «Ambrozie Livădaru † 1815; Leka Stillard 1818—1885; Caludi Cosmiski moft la 1784, Martie 27; Jupanjoth ¹ Mihaly † 1876, Oct. 2; Mihailovici Sandor Szul 1838—1880; Dimcia (fără dată); Gheorghios Athanas Olas (= Oalal) mort 1804, în etate de 75 ani; Mikloska, 6 Iunie 1873—23 Martie 1874; Duzi Callia, soția lui Ștefan Pobasky, trăind 60 de ani și moartă la 1827, Iunie 3; Leca; Naum (fără date); Mihail Muciu † 1828; Elisabeta, soția lui Kiril Curuț † 1867; Iosif Gherga, oficiant de tribunal mort la 1881, Decembrie 19; soția lui iubită, născută (Dursza), cea neuitată, a trăit 36 ani fericiți; nobilul Pilta Mihai al districtului Brașov, jude de tablă, mort, în etate de 68 ani la 1827, sept. 1; Pilta Ianoș, frate cu primul) nobil în etate de 52 ani, mort în 28 Aprilie la 1831; Anna Vretu (*Βρετε*=Vrote?), soția lui Dim.

¹ Adecă: Jupânjat, din «Jupani».

(*Λιοβερτι* = Lioveri) moartă în etate de 24 la 1808, April 26; Dimitrie Pilta, mort în etate de 75 ani la 1785, Sept. 28 (Miskoltz).

Alte numiri ca Capri, Dimcea, Dona etc. abiă se mai pot descifra. Sunt interesante și cele de mai sus, pentru că ne arată, unele, cum este al femeii Duzi Calia, măritată după bărbat de altă confesiune.

La 1728 încep năzuințele Românilor pentru întemeierea bisericii aromânești în Mișkolț. Cei inițiatori sunt familia Dem. de Pilta, George și Simion Capri (Român) și Sakelarie Levendi (Grec). După multe stăruinți au reușit să înfrângă împotrivirea bisericii catolice și să capete dreptul de a-și clădi biserică. Cele mai mari oferte pentru construirea bisericii sunt făcute de familiile Capri și de Pilta.¹ Din aceste familii n'a mai rămas nimeni în Mișkolț, trecând în Polonia sau România. Cred că nu sunt fără interes nici numele și pronumele următoare, luate după matricola dela 1728 din care reese numărul Românilor, stabiliți în Mișkolț. Nașteri:

Gherca A. Pati Atanas, Anastas fiul Mihail Ghjca, Lina fata lui Mihail Giupan, Lina fata lui George Guriciu (sau Gurițu (= *Γκορίτζου*), Lina, fata lui Corja Szince I. Teodor Bratu, George Grămba, Elena fata lui Nastu Graboski, Atanas al Druia Stiria, Anast. G. Guriță, Lina Nicolae Șaguna, Anastas Ioan Șuca, Anastasie Petru Ciuhadaru, Adam și Sia (gemeni) ai lui Mitru Ciacu, Lina Ioan Dimața, Anastas Nicolau Șaguna, Anastas Vrușu Dunița, Alexe Didani, Gherga Lina Naum Kosmiski, Anastasie Mihali Zubanu (= Jupanu), Atanas Mușa, Atanas Chileafa, Atanas Ioan Dimcea, Lina Mihale Dova, Lina Nastu Graboski, Anastas Dimitrie Ciacu, Anastasie Petru Ciuhadaru, Adam Dumit. Ciacu, Anast. Nastradin, Anastasie Nastu Crușuveanu, Atanas Ioan Pamberi, I. Dimcea, I. Giupanu, An. Mih. Muciu, An. Baskigiu, Ecat. An. Lonti, Ecat. Anast. Ciobanu, E. Cosmiski, I. Caludi, Ana Amboșiu Livădaru, Vretu Chiria Simcea (= *Σιμτσα*!), Nic. Șiarpe, Maria Caravlaha² dela Ungvari, Const. Apostolovici, dascăl (= învățător), Naum Mihale Mociu (= *Μότσιου*), Maria K. Vișiu, S. k. Fándazi, Ana Nic. Manduca, Elisabeta N. Papa, Mihal Șișia, Maria Pescari, Sofia G. Nicolau, Șana Campomare (probabil capu mare, dupăcum

¹ Daco-română.

² Daco-română.

rezultă din alt loc din acelaș registru) I. N. Iancu Ciuciu sau Giugiu (*Γκιουτζιου*), I. K. Romeu, G. Naum Dona, Procop Dursa, Proc. Polizu, Sturnare, Pihta, Vretu (vine de mai multe ori, ca originar din Moscopole, Fearica sau Frașari), Nicolau Coliciu, Dimcea Mucule, Dim. Simșia, Dim. Bulizu, Dum. Gunca, D. Coca, D. Diamandi, D. Ciacu, Dimos Oparacu (din *Oparac*, sat prăpădit din Albania de jos), Dem. Pihta, Ecat. Nastu Ciambicu, Ecat. Mih Ndonga, Elis. G. Cioba, Elis. Marcu, Ecat. Nastu Bărtomi, Ecat. Dimcia, Muculi Bratu, Ecat. Stefu Roza (= *Ρωζια*), Ecat. Nicolae Cărțiță, Em. Mih. Dociu, Elis. Nacia Pustinica, George Balauri, Gh. Macali, Georg Dadane, Ion Șuca, Deftera Foca Guriță, Ioan Belian, Ilia Mih. Nișca, Steria Icom. Papamihale Caliciu, G. Pata Coste Presuca, Const. N. Cata, Naum Papamihale, Mitru Luca Mih. Nișca, Maria Nică, Manole Castorian, Maria Vintacovisci, Ar. Belaski, Ilr. Chiușia, Mih. Chioșă, Maria Thed. Țupată, Maria Nanu Lazăru, Naum Rozia, Const. Deft. Foca, Nic. Calotă, Nic. Chiliță, Nic. Țărtărachi, Naum Titiri, G. Ciomba, Nic. Boiagi, Stefan Duși, Stameli Ghion, Papa Mihali Călugheru, Pavlu Mărgărit, I. Pułovici, Mih. Nastu Veliu (sau Beliu), Con. I. Churciu (Federovici), Maria Mih. Dumitrovici, Naum D. Liveri, Crașna, Ecat. Costa Plyasca, G. Cusculuri, Ilia N. Leru, Maria Mih. Călai, Ioan Iacomî, Rosalia Anast. Ghiorgumi, Ambrosie Livandoski, Joga (= *ζωγκα γορν του ποτε Ανδραίου Πίτα* (= tata a lui Andrei Pita).

6. Cuvântul pentru care masele aromânești au dispărut stă în contopirea cu populația indigenă din necesitatea legăturilor de alianță; din cauza aceasta mai întotdeauna ortodoxul a trebuit să renunțe la religia sa, adoptând religia noului tovarăș. În centrele sârbești contopirea (Românilor cu Sârbii) s'a făcut și mai ușor, facilitată de comunitatea religiei. În centrele românești, precum în Bănat de pildă, unde mulți aromâni vor fi fost, contopirea a fost și mai firească.

7. În toate părțile atențiunea mea a fost îndreptată spre cercetarea bibliotecilor, că doar voi putea da peste vre-o nouă și necunoscută lucrare în felul celei datorite lui Ucuta. Biblioteca din Kecskemet și cea din Miskolcz au fost cercetate cu deamănuntul fără rezultat. Deasemenea cercetările mele la biblioteca muzeului din Budapesta ca și la Hofbibliothek din Viena au fost fără folos. Nici scrierile lui Kavalioti nu se găsesc aci.

8. Am reușit să aflu numai, că întreaga bibliotecă a învățatului Gustav Mayer a rămas prof. Schuchardt, la care trebuie să se găsească și *Protopiria* etc. a lui Kavalioti, pentru care rog onor. Academie s'o împrumute spre a extrage o copie după original pentru noua ediție proiectată.

9. Cred necesar a mai pomeni aci, că în Arad se găsesc, în biblioteca gimnaziului român, o seamă de manuscrise, mai toate în dublu exemplar, cari nu figurează în catalogul de Mss. al Academiei române. Socotesc că o simplă cerere adresată de către Academie Preacuviosului protosinghel R. Ciorogaru,¹ directorul școlii, va binevoi bucuros să dăruiască câte un exemplar.

Mulțămînd din adâncul sufletului meu pentru încrederea ce ați binevoit a-mi acorda, însărcinându-mă cu cercetarea Aromânilor din Austro-Ungaria, sper Domnule Președinte, că ținînd seamă de scurtul timp de care am dispus (revine 3 zile pe fiecare oraș vizitat), precum și de greutățile întâmpinate, veți binevoi a primi cu îngăduință rezultatele acestei călătorii

Primiți, Vă rog, Domnule Președinte asigurarea înaltei mele și considerațiuni.

București, la 28 Septemvrie 1907.

Per. Papahagi.

Acela care iubește adevărul, care știe să deosebească binele de rău, apreciînd fiecare lucru după valoarea lui reală, fără a se lăsa influențat de opinii, care acordă faptele sale cu ceea ce cugetă și știe să păstreze aceeași atitudine față de suferințe ca și față de plăceri, va ști totdeauna să reziste loviturilor soartei. Dobîndirea acestor calități superioare depinde numai de noi...

Utilul fiind măsura necesarului, rezultă că viața simplă își are limitele ei, iar prisosul, care rezidă în viața luxoasă și depășește necesarul, nu cunoaște nici o limită.

Oriunde apare filosofia, ea lasă urmele ei binefăcătoare. Tot ce se atinge de dânsa, se altoiește cu germenele virtuții. În casele unde ea străbate, atmosfera devine blîndă și armonioasă, amicitțiile pe cari le creiază sunt inspirate numai de sentimente nobile, gândurile influențate de ea sunt înalțătoare.

---

¹ Acuma episcop.

La denii.

*In seara cea sfântă și mare de denii
Stă epitaful gătit cu prinoase,
Resfiră-aromeli de muscat și verbenii
La privegherea de moarte-Ți Hristoase.*

*Și preoții cântă psalmodic prohodul
Jalnic ne spun epopea cea mare;
Făclia aprinsă o ține norodul,
Când se îndrumă spre înmormântare.*

*Si veacuri de veacuri slăvit-au ființa
Celui, ce fu răstignit în durere,
Și neamuri de neamuri păstra-vor credința
Celui ce 'n moarte călcă spre 'nviere.*

Maria Baiulescu.

Sonet.

*De atâtea ori în nopți cu lună plină,
Purtat de-un dor în suflet ca de-un soare,
Am zăbovit pe căi scânteetoare
De 'nflorări, misteruri și lumină...*

*Pe-aceleași căi azi sufletu-mi se 'nchină —
În juru-mi umbre, șoapte, flori, splendoare
Și ceru 'ncins cu-aceeaș cingătoare
Ce-am mai slăvit-o 'n nopți jără hodină.*

*Aceleași zări ca și-alte dați încântă —
Cu-aceleaș farmec început de aseară
Ș'aud pe prunduri apele cum cântă...*

*Și totuș azi sub ceru 'ncins de pară
Mă 'mbată parcă noaptea cea mai sfântă
Pe care ochi-mi nici când n'o visară...!*

Teodor Murășanu.

Pictori Francezi prin țara noastră

(1828—1856)

de Ioan C. Băcilă.

Există totdeauna un element sufletesc foarte interesant în felul de a privi și a pricepe lucruri noi, văzute în fugă.

De aceea însemnările de călătorie prezintă aproape oricând interes, cu atât mai mult atunci când călătorul este sau are înșușiri de artist, când notele sunt ilustrate cu desemnuri, creionări făcute «sur le vif».

Pentru Țările Românești, din secolele trecute atari lucruri sunt mai mult decât interesante, ele capătă o valoare de document istoric.

Felul de a vedea, de a pricepe și de a redă al străinilor cari au trecut pe pământul românesc, prezintă totdeauna o sumă de elemente foarte caracteristice, dar mai ales exactități veritabile. Asemenea elemente vom încerca să le urmărim în călătoriile unor pictori Francezi cari au trecut prin țara noastră în prima jumătate a secolului XIX (1828—1856).

Unii au trecut pe la noi ca simpli particulari mânați de dorul de a cunoaște o lume necunoscută pentru ei — cum a fost Théodore Valerio — sau făcând parte din vr'o misiune științifică sau militară — cum au fost Raffet și Hector de Béarn — sau trăind câtva timp la noi în țară — cum au fost Michel Bouquet și Charles Doussault.

Pe lângă notele ce le-au cules, unii dintre ei au și desemnat cecece au văzut, dându-ne vederi, de case, de cetăți, peisagii, costume de țărani și de soldați, și diferite aspecte ale societății noastre.

Acești călători sunt: Hector de Béarn, Raffet, Michel Bouquet, Charles Doussault și Théodore Valerio, ale căror albume se găsesc în biblioteca Academiei Române, secția Stampelor

Hector de Béarn.

Hector de Béarn a trecut prin țara noastră în anul 1828, în timpul războiului ruso-turc, trimis de guvernul francez ca să însoțească pe Ducele de Mortemart. Ducele de Mortemart trebuia să întovărășească armatele rusești, spre a observa mersul

răsboiului și să facă un raport guvernului francez asupra consecințelor lui și orientarea politicei franceze. Ca tovarăși, Ducele a lăsat pe Henri de Mortemart, Gerault de Crussol și Hector de Béarn, toți trei ofițeri, și în seara de 1 Maiu 1828, acești trimiși ai guvernului francez, părăsesc Parisul, ca a doua zi să ajungă la frontieră și după ce trec prin Germania, Polonia rusească, ajung la Camenița în fața Hotinului, trecând Nistrul la Isacovici cu trei poduri plutitoare.

De aici merg numai prin Basarabia și Dobrogea, urmând armata rusească, și această călătorie ține dela 1 Iunie până la 15 August, trec apoi la Odesa și în ziua de 3 Noemvrie se întorc la Paris.

Toată această călătorie, Hector de Béarn o publică sub titlul *Quelques souvenirs d'une Campagne en Turquie 1828*, 1 volum în folio cu 62 de litografii. Pe câte o foaie anterioară litografiilor este scrisă călătoria. Acest volum este dedicat lui Casimir Duce de Mortemart, în amintirea călătoriilor făcute împreună în timpul războiului ruso-turc, pe care l-a însoțit în războiu și în diplomație.

Dela acest călător, care este și un foarte bun desenator — pentru că fiecare popas este însoțit de câte un desen luat la fața locului, — ne-au rămas știri privitoare la mișcarea oștirilor rusești prin țerile române, descrieri de orașe și de case pe cari le-a vizitat. Din cetirea călătoriei vedem că l-a impresionat mult stăpâna românească, locuința și traiul țăranului român și admirația ce o are față de frumusețea femeii române, de curățenia și grija cu care își ține gospodăria.

Dela Isacovici, punctul de plecare prin Basarabia, până la orașul Bălți, trec numai printr'un sat, Breșitani, apoi se înfundă în stăpâna română, unde nu văd decât cârduri de berze și din când în când colibe acoperite cu paie, de unde ieșeau oameni ca să-și salute închinându-se până la pământ. Este isbit mai cu seamă de acele colibe și bordeie și de îmbrăcămintea oamenilor cu cojoace, pe cari el li luă drept «un fel de oameni acoperiți cu piei de animale», de raritatea satelor în mijlocul stepei, unde nu găsesc o picătură de apă, și de monotonia locului fără un arbore, neavând pe drum nici o variație, decât numai acele *caraganuri* sau vechi morminte, cari se găseau din când în când pe câmpie.

La miezul nopții ajunge în orașul Bălți, oraș destul de urât, unde a poposit și a avut o surprindere când a intrat într'o casă și a văzut o femeie de toată frumusețea dormind într'un pat împreună cu un copilăș. Agățat de grindă eră un leagăn cu alt copilăș. Pentru el a fost o adevărată revelație, el care în tot drumul nu văzuse decât oameni îmbrăcați cu cojoace și aceasta numai din fuga trăsorii.

După o zi de popas, gonind mai departe pe câmpie ajunge la Chișinău, capitala Basarabiei, oraș frumos cu case mari, străzi largi dar nepavate, cu pretenția de a fi un oraș european, și cu mulți Evrei. Amintirea patriei îi vine în minte și mai cu seamă bulevardurile Parisului, când întâlnește în Chișinău o franțuzoaică, care se ocupă cu meseria de modistă, singura în acest oraș. De aici ajunge la Bender, oraș cu case mici, străzi foarte largi, dar nepavate și cu o populație amestecată.

Vizitează cetatea, care este o ruină și casa unde a locuit regele Suediei, Carol XII, o simplă rămășiță de zid acum.

De aici merge la Ismail, apoi la 1 Iunie la Bolgrad. — Tobalskaia, unde eră strânsă armata rusească, cu 144 tunuri și gata să treacă Dunărea. După ce face vizitele de rigoare generalilor Diebici și Wigenștein, are timp să observe împrejurimile și ne dă relații foarte interesante. El observă că în acest colț de țară, populația este compusă din Moldoveni, și o colonie de Bulgari, cari se ocupă cu agricultura, și puțini Evrei cari fac comerț. Pământul în această parte este sărat și populația face mari sforțări ca să-l amelioreze. Cât timp a stat aici vizitează și Satunova, locul unde a fost distrusă flota turcească și omorât Pașa Murad Bey. În ziua de 12 Iunie armata rusească trece Dunărea pe un pod de vase, lung de 315 pași, după ce întimpină o rezistență înverșunată din partea Turcilor, și cantonează la Kurgan Vizir, de lângă Isaceea, renumit printr'o înălțime ce predomină câmpia. După informațiile culese dela locuitori, se spune că odată un Pașe voind să arate unui parlamentar dușman, de ce putere de soldați dispune, a dat ordin ca fiecare soldat turc să aducă o mână de pământ și astfel s'a ridicat acea movilă uriașe, pe care s'a urcat Pașa cu parlamentarul și i-a arătat câmpia plină de batalioanele turcești. La Isaceea, vizitează ruinele fortificațiilor, aruncate de Turci în aer împreună cu magaziile de pulbere și de provizii, pe Pașa pri-

zonier și moscheiele. Ceeace l-a impresionat mult a fost indiferența locuitorilor față de armata victoriosă, sângele rece cu care priveau pe Ruși, lucru ce l-a observat și la Pașa prizonier, care a știut să-și scape averea și haremul într'o moscheie.

După câteva zile de mers pe un teren păduros, ajunge la Babadag, oraș foarte urât, așezat în stepă, dar cu oare care priveliște. În vizita care a făcut-o la Babadag, cetate întărită de Turci, cu imensa casarmă pătrată ridicată de Sultanul Mahmud în 1806, a avut o priveliște minunată din înălțimile orașului, și mai cu seamă vestita cișmea din mijlocul curții căsărmii, cu zecile de guri pe unde curge apa și cu inscripția în limba arabă.

Dela Babadag merge la Bazargic, unde ajunge la 13 Iulie, după ce trece prin sate arse și distruse din cauza luptelor ce au fost pe aici, ca Makaul, Beradahulo și Karatai. La Karatai, de unde are o priveliște măreață spre Marea Neagră, asistă la un Te Deum, pentru ocuparea Măcinului și Brăilei, de Ruși. Sub un cer brăzdat de fulgere și trăznete și însoțit de bubuitul tunurilor s'a oficiat Te-Deum, la care a luat parte Impăratul, toată armata așezată într'un mare caré-u, și cu toții ascultau slujba într'o adâncă evlavie.

La 25 Iunie trece prin Valea Karasului, unde află de ocuparea Hârșovei și Constanței de Ruși, amândouă apărate cu tunuri englezești. Cât timp a stat aici, vizitează această regiune dunăreană cu vechea albie a Dunării, care este o vale mlăștinoasă și strânsă aproape în toată lungimea sa de stânci și se prelungește până la mare; vorbește și despre valul lui Traian, care se întinde dela Rașova până la Constanța — lung de 25 de leghi — și pe care Turcii l-au păstrat intact. În ziua de 13 Iulie este la Bazargic, oraș mare, cu străzi strâmte, dar cu trotuare; orașul are multe fântâni și moschei, patru bazaruri și câteva case mai elegante. Moscheia pe care o vizitează, o găsește atât de interesantă, că o și desemnează și o descrie în mod amănunțit și este destul de frumoasă cu tribunele ei deoparte și de alta a intrării, cu picturile colorate de pe ziduri și cu inscripții ce cuprind verseturi din Coran. Lumea orientală pe care el o văzuse prin albumuri, o vedeă și o simția aici la noi, în Bazargic.

În acest timp fiind ziua onomastică a Impărătesei Rusiei, asistă la Te-Deumul, făcut sub un imens cort, transformat în

capelă, din cauza căldurii colosale. Un detașament din fiecare regiment azistă la slujbă, și corul eră format de o muzică militară care execută bucăți religioase.

În ziua de 18 pleacă spre Varna, Șumla, vine înapoi la Bazargic și vizitează părți din oraș pe cari nu le-a văzut și în special casa Pașei. Descrie cu o deosebită atenție această locuință a unui om cu două puteri nelimitate, de soldat superior și de soț al unui harem.

Casa cu multe etaje eră așezată în mijlocul unei curți, eră destul de elegantă, și toate coloanele, balcoanele și ornamentele dela acoperiș erau făcute din lemn foarte bine lustruit și într'un mod artistic lucrate. La parter erau mici bazine cu apă țâșnitoare și de jur împrejur divane. Gânduri melancolice îl cuprind, când știa că în această casă a fost vieață și iubire și acum nu este decât o pustietate cu camere goale, căci Pașa a știut din vreme să-și ducă comoara scumpă de femei, departe de locul unde vin oameni cu ochii lacomi și sânge aprins.

Dela Bazargic pleacă spre Mangalia, sat mic la Marea Neagră, fără port, dar cu o plajă minunată, cu o moscheie minunată și cu mulți țânțari. În ziua de 11 August este la Constanța, și dela el aflăm că în anul 1828 Constanța eră port fortificat la Marea Neagră, întărit cu ziduri crenelate, cu un *pont-levis* spre uscat, având o inscripție turcească diasupra și cu fortificații puternice spre mare. (Fig. 1). Desenul pe care ni-l prezentă este destul de bun și putem să ne facem o idee asupra acestei fortificații turcești de mâna a doua, la Marea Neagră.

Dela Constanța pleacă cu o corabie rusească spre Odesa, unde stă până în ziua de 3 Noemvrie când pleacă la Paris.

Aceasta este, în rezumat călătoria lui Hector de Béarn prin țara noastră. Acest Jurnal ilustrat de călătorie în care a însemnat numai ce a văzut și a desemnat, numai ce i-s'a părut mai caracteristic este un document important pentru țara noastră. El a însemnat fără părtinire și fără să consulte documentele diplomatice, H. de Béarn este un călător desinteresat, care a colindat toată Basarabia și Dobrogea, dela Hotin până la Bazargic și aduce o contribuție mai mult la cunoașterea țerii noastre. Cu acest călător francez din primele decenii ale secolului XIX, se adaugă încă unul la șirul cel mare al celor ce s'au perindat în Terile Române.

Amintesc aici și desemnurile cari sunt date în acest memorial de călătorie, ele au mărimea 27×17 cm., și sunt în număr de 25.

Nr. 6. Trecerea Nistrului la Isacovici pe trei brudine, în fund se vede un oraș; pe malul rusesc un pluton de soldați dă onorurile militare și pe malul austriac alt pluton deasemenea dă onorurile.

Nr. 7. O femeie cu copilul dormind. Interior de casă în orașul Bălți.

Nr. 8. Vederea din depărtare a cetății Bender, cu ziduri și turnuri. În față un sat destul de sărăcăcios cu case mici, o biserică și trupele rusești întrând în sat.

Nr. 9. Bolgrad Tobalskaia cu lagărul rusesc; în față cortul Țarului și în fund lagărul armatei și niște dealuri.

Nr. 10. Satunova. Câmpul de luptă cu atacul Rușilor și lagărul, în fund la poalele unor munți, un sat care arde.

Nr. 11. Trecerea armatei rusești peste Dunăre pe un pod de vase.

Nr. 12. Kurgan Vizir. Lagărul armatei rusești cu care infanterie, cavalerie, artilerie și în mijloc o movilă înaltă.

Nr. 13. Isaccea. Vederea unei moschei în ruină, alături cimitirul.

Nr. 14. Babadag. O vedere a orașului cu cazarmă, în fund dealuri.

Nr. 15. Vederea cazărmei din Babadag (interiorul curței); în mijloc vestita cișmea, mai jos se dă inscripția de pe cișmea în limba arabă.

Nr. 16. Makaul. Vederea moscheiei cu minaretul și câteva case împrejur.

Nr. 17. Karatai. Oficierea Te-Deum-ului pe o vijelie. Pe o estradă se face serviciul divin, armata este afară în carê-u. În fund lagărul cu corturile.

Nr. 18. O vedere a văii Carasului.

Nr. 19. O vedere a vechei albi a Dunării cu stufuri și stânci.

Nr. 20. Vederea orașului Bazargic. În planul întâi e lupta între avant-garda rusească și cea turcească; în fund orașul.

Nr. 21. O vedere a moscheiei din Bazargic cu minaretul; alături casă.

Nr. 22. Vederea interiorului moscheiei.

Nr. 23. Oficierea unui Te-Deum sub un imens cort transformat în capelă. În fund se vede altarul unde oficiază doi preoți, alături la oarecare distanță împăratul cu suita; afară este armata.

Nr. 37. Vederea generală a orașului Bazargic, în stânga lagărul rusesc, în dreapta cimitirul turcesc pe o coastă, în fund orașul.

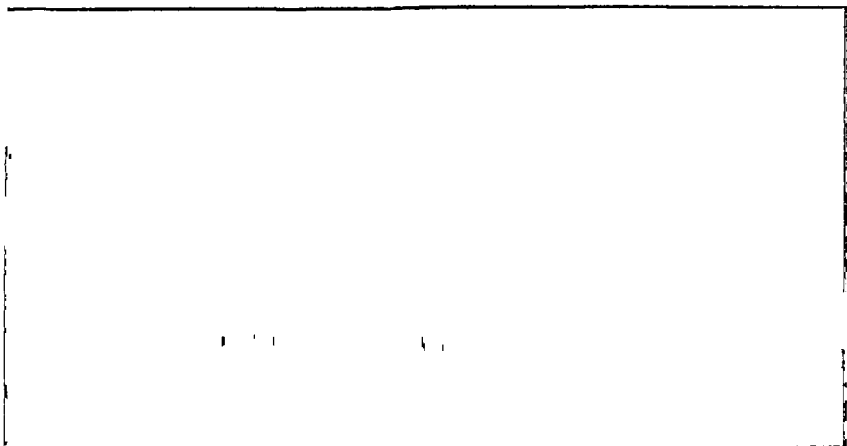

Fig. 1. Orașul Constanța (Dobrogea) cu fortificații spre Marea neagră.

Nr. 38. Casa Pașei din Bazargic (vedere exterioară) cu două etaje și cu un balcon de jur împrejur. Este o schiță foarte interesantă.

Nr. 39. Casa Pașei din Bazargic. (Sala haremului).

Nr. 40. La Selimtova, se dă în onoarea ambasadorului francez o serbare, iar ca distracție, soldații au un joc, unde aruncă în sus un soldat și îl prind în mâni.

Nr. 41. Vederea moscheiei din Mangalia.

Nr. 42. Vederea cetății Constanța cu ziduri crenelate, cu un *pont-levis* și cu inscripția turcească deasupra porții. (Fig. 1).

Nr. 47. Vederea cetății Constanța de pe mare.

(Va urmă).

Cuviosul preot Moise Harapul.¹

În părțile Eghiptului a fost odată un tâlhar vestit, cu numele Moise, etiop de neam și negru la față. Fiind în tinerețe rob lui Psamitic, un dregător al ocârmuirii, acesta l-a alungat dela casa lui pentru multele sale răutăți și furtișaguri, iar Moise, cu vremea, s'a alăturat de tâlhari. Și văzându-l furii tare la trup și aspru la obicei, l-au făcut mai marele lor. Deci tâlhărind el cu tovarășii, mult sânge a vărsat și groază mare a împrăștiat peste tot pământul lui Misraim. Iară ceice auzeau pomenindu-i-se numele, dela mlaștinile Deltei până dincolo de cataracte, se înfricoșau și se rugau lui Dumnezeu să-i păzească de vederea feței lui intunecate. Căci Moise adeseori trecea apele Nilului înnot, ca să fure oile și cărlanii ce pășteau mai încoace de muntele Sinai, sau să jefuiască caravanele dinspre pustia cea mare, răpind cămilele cu toate bogățiile lor.

Odată aruncându-se asupra unor drumeți, a fost oprit dela păcatul de moarte de câinii unui cioban. Aflând mai târziu că stăpânul zăvozilor își paște oile de cealaltă parte a râului, și-a pus în minte ca să-l ucidă. Dar apele Nilului fiind revărsate, Moise n'a stat mult pe gânduri, ci legându-și hainele pe cap, și-a luat cuțitul între dinți și s'a asvârlit în undă. Văzându-l ciobanul cum înnoată de aprig, a fugit și și-a lăsat turma în părăsire. Moise negăsindu-l să-l piarză, a înjunghiat patru berbeci grași, pe care legându-i cu o funie, a trecut iarăș prin apă, pe malul celalalt, trăgând berbecii după dânsul. Și când a ajuns la gazda lui, a mâncat carnea într'ales, iar din pieile berbecilor a făcut burdufuri pentru vin.

Ci, după multe nelegiuri și vărsări de sânge, Moise a avut într'ó noapte un vis...

Se făcea par'că pe un drum necunoscut, pe unde nu mai fusese. O arșiță toropitoare îl apăsă ca plumbul, căci hamzânul, vântul cel înfricoșat al Eghiptului, suflă tare dinspre pustie. Invăluit de nisip, chinuit de sete și neștiutor încotro se îndreaptă, el pășea cu anevoie, când o femeie îi ieși în cale. Iar în pieptul ei desgolit avea împlântat un cuțit. Cum îl văzu

¹ Din volumul „**Viețile Sfinților**” de Mihail Sadoveanu și D. D. Patrașcanu, care va apărea în curând, în editura „**Vieța Românească**”.

pe Moise, întinse cu groază mâinile cătră dânsul. Moise o cunoscu și cunoscu și cuțitul, căci numai cu câteva zile înainte o ucisese. Spăimântându-se, fugi atunci în neștire și nimeri într'o peșteră, cu multe hrube și cotloane, în care, chiar dela intrare, miasme otrăvite îi tăiară suflarea. Voind să iasă de acolo, mai rău se încurcă. Iar înaintea lui răsăreau acuma, ca din pământ, dihăanii fioroase, lei, tigrii, pardoși, și șerpi inveninați, groși ca bălaurii, și șopârle cât crocodilii. Și cu toatele se repezeau cu gurile căscate ca să-l înghiță. Și, pe când picioarele lui grele abia puteau să-l mai poarte, deodată a fulgerat în peșteră o lumină strălucitoare, care l-a lovit peste față ca un biciu de foc — și el a căzut la pământ.

Moise s'a trezit cu spaimă mare și chiar din clipa aceia, adunându-și gândurile, s'a hotărât să-și schimbe felul vieții. Deci a lăsat tâlhăritul, despărțindu-se de tovarăși și, plin de râvnă, s'a dus la o mănăstire în pustie, unde ucenicii marelui Antonie se întreceau în fapte cucernice. Acolo, giuruindu-se lui Dumnezeu, se căină ziua și noaptea pentru păcatele lui, ucigându-și trupul și vărsând multe lacrimi. Și mergea la toate slujbele, nelenevindu-se dela nici o osteneală, fiind cel mai smerit. Apoi, luându-și o chilie de sihastru, viețuia întru Domnul în adâncă pocăință, așa că în scurtă vreme, s'a făcut monah fericit. Iară Dumnezeu se bucură de îndreptarea păcătosului.

S'a întâmplat odată ca, pe la miezul nopții, să năvălească în chilia lui patru tâlhari din pustie, neștiind cine ostenește acolo. Moise stând la rugăciune, i-a întrebat:

— Ce doriți dela mine, fraților?

Aceia au răspuns:

— Dă-ne iute banii și tot ce ai mai de preț.

Moise le-a grăit cu glas potolit:

— Bani și lucruri de preț nu am.

Atunci cei patru s'au aruncat asupra lui, dar Moise oftând din greu, s'a ridicat liniștit și i-a biruit ușor pe toți, legându-i câte pe unul. Apoi luându-i pe tuspătru în spinare, ca pe niște saci umpluți cu paie, i-a dus în mănăstire descărcându-i înaintea fraților și zicând:

— Deoarece mie nu mi se cade să fac strâmbătate nimănu, iar aceștia venind cu silă asupra mea, i-am prins precum îi vedeți. Deci, ce porunciți pentru ei?

Părinții au răspuns:

— Noi nu putem ucide pe nimeni. Să-i lăsăm în judecata celui Atotputernic care dă fieștecăruia după faptele sale. Deci deslegă-i și să fie slobozi.

Iară celce tâlhărise și el, deslegându-i, le-a zis:

— Mergeți și nu mai supărați pe Dumnezeu!

— Cunoscând tâlharii, că acela eră Moise, s'au mirat mult de schimbarea lui, și umblând și ei întru frica Domnului, s'au făcut cu toții monahi. Așisderea și tovarășii lui Moise: Auzind că vătavul lor s'a pocăit, au venit și ei la mănăstire. Iară Dumnezeu se bucură, că cei fărădelege se îndreaptă pe căile lui.

Toate acestea se întâmplau pe vremea împăratului Constantin, feciorul Elenei.

* * *

Dar diavolii stăteau la pândă ca să strice minunatele întocmiri ale lui Dumnezeu.

Deci pe când Moise petrecea în nevoi, au năvălit necurații asupra-i, și prin gânduri vinovate căutau să-l aducă iarăș la viața cea destrăbălată. Și cu cât străduințele lui erau mai mari, cu atâta și opintirile aceloră erau mai îndârjite. Moise se închină lui Dumnezeu cu osârdie și, plângând lacrimi amare, îi cerea sfântul său ajutor. Dară neputând să îndepărteze deladânsul uneltirile diavolești, s'a dus în schit, la părintele Isidor, starețul, și i-a spus de toate bântuirile cele trupești.

Sfântul Isidor l-a povățuit ca un părinte bun:

— Nu te tulbură, frate, — i-a spus el — că încă ești începător în bogata de mulțămiri vieată monahicească. Pentru aceea și diavolii năvălesc mai cu tărie asupra ta, căutând în tine obiceiul de mai înainte. Ca să-i gonești, înfrânează-te în mâncare, căci de aici, ca dintr'un izvor necurat, vin toate răutățile. Și, precum cănele cel obișnuit să roadă oase lângă trunchiul măcelarului, nu se duce până-ce acesta nu închide, iară după aceea se îndepărtează topindu-se de foame, asemenea și demonul desfrânării șade mereu lângă cel îmbuibat. Dacă însă tu vei petrece în post omorându-ți mădularele, atunci și Satana, ca un câne izgonit, se va duce dela tine.

Deci intrând Moise în chilia sa și închizându-se acolo, petrecea acuma în aspră postire, mâncând numai seara, după apusul soarelui, o fărâcă mică de pită, stropită cu isop, și oste-

vindu-se mereu întru lucrul mânilor sale. Rugăciunea o făcea de 50 de ori pe fiecare zi și, când o începea, se aruncă în genunchi atingând cu fruntea pământul. Iară genunchii se învârtoșaseră ca lemnul. El chemă într'ajutor cu plângeri și sus-pine pe Domnul și stăpânul său, zicând: «Nu mă lăsa, Ziditorule, căci sunt așezat între săbii». Dară, cu toată osârdia lui, diavolul sta mereu lângă dânsul.

Pentru aceea Moise s'a dus iarăș la Părintele Isidor.

— Părinte — a spus el lăcrămând — nu pot sta în chilia de răul tulburărilor mele.

Sfântul Isidor luându-l de mână, l-a suit pe vârful casei și i-a zis:

«Caută spre apus!»

Moise, uitându-se într'acolo, a văzut mulțime de draci înfricoșați gâlcevindu-se și gătindu-se de răboiu. Atunci iarăș a grăit Sfântul:

«Caută spre răsărit!»

Privind și în acea parte, i s'a arătat o ceată de îngeri, înveșmântați în alb, care asemenea se găteau de luptă. Zis-a Sfântul Isidor cătră Moise:

— Cei despre apus ridică răboiu asupra sfinților lui Dumnezeu, dară cei despre răsărit sunt trimișii lui, spre ajutorul neputințioșilor buni. Inșă, vezi, frate Moise, mai mulți sunt ceice ne ajută nouă decât ceice ne vrăjmașesc. Deci, nu pierde nădejdea și încrede-te în puterea lui Dumnezeu!

Intărindu-se Moise cu o vedenie ca aceasta și cu mângăietoarele cuvinte ale Prea Cuviosului, s'a întors iarăș în chilia lui. Inflăcărarea rugăciunilor și căința cea sfășietoare se revărsau din sufletu-i aprins, asemenea puhoiului clocotitor. Dar acuma diavolul îl hărțuia mai vârtos prin somn, aprinzându-i nălucirile oele zadarnice și răscolind cu ghiarele-i necurate prin toate ascunzișurile lui sufletești. Și acolo unde luptătorul biruia cu ușurință ziua, cădea în ispită noaptea. Intristat fiind în sufletul său, într'o zi, în faptul dimineții. Moisi și-a luat toiagul pribegiei și a mers de astădată la un schivnic bătrân și foarte iscusit din pustia Tebaidei.

— Părinte, — l-a întrebat el — ce să fac ca să mă curăț de întinarea cea fără de voie? Căci, pentru păcatele mele, sunt

lăsat în părăsire și, întru acest chip, noaptea, înșelătoare vedenii mă împing spre păcat.

Schivnicul i-a spus:

— Fiiule, de vreme ce mintea ta n'ai despărțit-o cu totul de acele deșertăciuni despre care mi-ai vorbit și sufletul tău tulburat nu s'a statornicit vitejește în singurătatea chiliei, pentru aceea pătimești. Dară, fiindcă ziua ești apărat și numai noaptea zici că ești bântuit, ca să te curăți cu totul, nu trebuie să mai dormi. Deci, întărește-te pentru veghe, și astfel te vei liniști de acel războiu.

Moise primind sfatul, s'a întors ușurat la chilia sa. Și aici, mai înainte de a trece pragul, s'a aruncat la pământ mulțămînd cu lacrimi lui Dumnezeu, pentrucă, prin gura celui ales, i-a arătat calea izbăvirii. Și petrecea acuma neobosita lui vieță, ziua cu aspră postire și noaptea cu neodihnă. Iar pentruca să scape de bucuria somnului, care pentru dânsul eră dela Satana, — întreaga noapte sta în picioare, în mijlocul chiliei, fără să-și mai plece ca altădată genunchii la rugăciune. El a viețuit așa șase ani; și în toată această vreme trupul său se uscăse ca o momâe ascunsă în nisipurile pustiei. Și numai ochii li erau vii. Iar în ei se vedea o mare durere, căci — astfel fiind voința lui Dumnezeu — trupu-i, așa schingiuit și ucis, purtă și acuma războiu duhului său.

Dară, de multeori acolo unde este otrăvită întristare și suspin, ori unde ochiul omenesc vede lucruri neînțelese, Dumnezeu își arată mai vederat adâncă lui înțelepciune. Căci țelurile lui sunt necunoscute celor născuți din femeie. Iară Moise, fiind ispitit ca aurul în vasul de lut, aveă să primească dela Domnul său cea mai slăvită cunună a vieții pătimitoare.

* * *

Scrive Paladie în Laosaiconul său, întărit și de patericul Alfa-Vita, multe și înălțătoare de suflet amănunte asupra vieții Sfântului Moise Harapul ce fusese mai întâiu vătav de tâlhari. Căci dacă s'a arătat aici păcatele și fărădelegile sale, este numai ca și îndreptarea lui să fie arătată. Fiindcă și greșalele sfinților — celece au fost mai înainte — nu se ascund, tocmai pentru preamărirea milostivirii lui Dumnezeu, care scoate vrednic din nevrednicie și drepti din cei păcătoși, iară pe cel smerit îl înalță...

Deci cuviosul Moise, în râvna lui pentru mântuire, a găsit și altă rânduială — de vieață înăsprită. Anume, eșind noaptea din chilie, luă ușurel vasele deșarte de apă ale monahilor din pustie, și le așeză la loc pline, fără ca ei să afle cine le-a umplut. Iar unii din bătrâni stăteau departe de apă ca la două stadii, alții, la trei și la patru, iar alții și mai mult.

Dar Marele Vrăjmaș, care pândește mereu pe celce umblă în căile Domnului și n'are astâmpăr dacă nu face rău, a săvârșit asupra sfântului Moise o negrăită răutate, despre care se scrie pe larg în patericul schitului.

Anume, pe când într'o noapte neobositul Moise se nevoia la un puț ca să umple vasele fraților săi, diavolul l-a lovit cu un par peste șale doborându-l la pământ. Moise a rămas acolo stând ca un mort. Iar a doua zi, în zorii dimineții, pustnicii ducându-se la fântână, l-au găsit pe luptătorul lui Hristos aproape fără suflare. Auzind această întristătoare veste, Sfântul Isidor, părintele schitului, a venit cu ceilalți frați și ridicându-l de unde zăcea, l-au dus pe mâni în biserică. Aici Moise s'a trezit din somnul cel apropiat al morții; dar mijlocul lui fiind frânt, a bolit multă vreme și, numai după un an, s'a înfiripat puțin.

Când a început iarăș să umble pe slăbănogitele lui picioare sfântul Isidor i-a spus:

«Frate Moise, în numele Domnului nostru celui prea înalt, află prin gura mea nevrednică, că pătimășele tale supărări au încetat. Deci apropie-te cu îndrăsneală și împărtășește-te din Sfintele Taine ale trupului său. Și să știi dela mine, că pentru aceea a fost îndreptat asupra-ți un războiu atâta de greu, ca să nu te lauzi în mintea ta, că ai biruit pornirile necurate numai cu nevoințele tale. Aceasta ca să nu piei înălțându-te.

Moise împărtășindu-se cu sfântul Trup, și-a petrecut în pace de aici înainte umilita lui vieață. Iară asupra diavolilor a luat atâta putere dela Dumnezeu, încât li defăimă ca pe niște muște. Deci el s'a umplut cu darul sfântului Duh, așa că numele lui, învăluit acuma în dulce mireasmă, eră vestit peste tot, în țara lui Misraim.

Ci, auzind despre dânsul un mare diregător pământesc de prin părțile locului, a venit la schit anume să-l vadă. Când i s'a spus, Moise, a eșit din chilie cu grabă și a fugit vrând

să se ascunză într'o baltă cu trestie. Pe drum, întâmpinându-l
diregătorul acela cu slugile sale, l-au întreat :

— Unde este chilia părintelui Moise ?

El le-a zis :

— Ce voiți dela dânsul ?

— Să-l vedem și să ne binecuvinteze — a răspuns acela.

— Zadarnic umblați — le-a răspuns smeritul pustnic, —
el este un bătrân nebun, ticălos și are vieață necurată.

Auzind diregătorul unele ca aceste, foarte s'a mâhnit și a
zis cătră clericii, când a ajuns în chinovie :

— Am venit să mă binecuvintez de cătră părintele Moise,
dară pe drum ne-a întâmpinat un monah mergând în Eghipt,
care a rostit cuvinte de hulă împotriva lui, numindu-l nebun,
ticălos și om cu vieața necurată.

Clericii au întreat :

— Ce fel eră monahul acela ?

Diregătorul a zis :

— Un moșneag înalt, negru la față și îmbrăcat cu haine
proaste.

Atunci frații au răspuns ușurați :

— Acela eră chiar Părintele Moise și de vreme ce n'a
voit să fie văzut și cinstit de cătră voi, a grăit singur vorbe
urâte despre sine însuși.

* * *

Cuviosul Moise, după ani mulți de vieață luminoasă și
curată, s'a învrednicit și de rânduiala preoției. Deci când l-au
ridicat la această treaptă și l-au îmbrăcat în Stihar, episcopul a
zis cătră cei de față :

— Acuma părintele Moise este alb cu totul.

Dar bătrânul a întreat cu umilință pe episcop :

— Stăpâne, oare cele din afară fac pe preot alb, au cele
dinlăuntru ?

Episcopul voind să-l ispitească, a spus clericilor :

— Când va intră Moise în altar să-l goniți, apoi duceți-vă
după dânsul și ascultați-l ce va grăi.

Clericii au făcut întocmai cum li-s'a zis, și când Moise s'a
apropiat de ușa altarului, l-au alungat, strigându-i :

«Harapule, depărtează-te !»

Atunci Moise a eșit din biserică cu grabă. Ajungând într'un loc mai ferit, s'a așezat pe o piatră și și-a plecat capul lui negru pe mâni. Așadar vieța sa rămâne de douăori întinată: și prin fărădelegile de mai înainte și prin negreția cea întunecată, pe care frații i-au pus-o stavilă, când a voit să intre în altar. Mântuirea lui deci este perdută, după voința lui Dumnezeu; căci în trupul său necurat și sufletul trebuie să-i fie tot cu asemănare.

Astfel gândea Moise cufundat în adâncă întristare. Apoi el își zice cu glas:

«Așa ți-se cade, hoit negru și spurcat! Dacă nu ești vrednic de cele sfinte, pentru ce ai cutezat, încenușatule, să te apropii de altar?»

Și lovindu-se cu pumnii peste cap, strigă:

— Câne, bine ți-au făcut!

Deci zicând aceste vorbe desnădăjduite, și-a ridicat fruntea. În fața lui, în lumină orbitoare ședeă un înger al Domnului care-i spusese:

«Bucură-te, Moise!»

Moise spăimântat, s'a frecat cu mânilor la ochi, dar înaintea sa erau numai doi călugări din schit, care se duceau să spună episcopului cele ce auziseră din gura lui. Iar episcopul chemându-l numai decât, l-a hirotonisit preot. După asta l-a întrebat:

— Părinte, ce-ai gândit atunci când te-am izgonit și când te-am chemat îndărăt?

Moise a răspuns:

— M'am asemănat cânelui, care când e gonit fuge și când e chemat, se întoarce alergând.

Zis-a atunci episcopul:

— Cu adevărat omul acesta este vrednic de dumnezeescul dar, căci Dumnezeu înalță pe cel umilit.

* * *

După primirea rânduiei preoțești, cuviosul Moise mai petrecând 15 ani, iară dela naștere având optzeci fără cinci, a adunat 75 de ucenici și s'a sfârșit muceniceste.

Anume, într'una din zile, stând el la un loc cu ceilalți chinoviți, a zis prin dumnezeiască suflare:

— Fraților, sculați-vă și fugiți de aici, pentru că astăzi vor veni varvarii în schit ca să taie pe monahi.

Dar frații i-au răspuns:

— Vino și tu cu noi.

La care cuviosul Moise a vorbit așa:

— Eu de multă vreme aștept ziua aceasta, căci cugetul meu este încărcat de grele păcate. Iată însă că a sosit ceasul binecuvântat, când se vor împlini cuvintele stăpânului meu: «Ceice scot sabia, de sabia vor pieri». Și, fiindcă eu în tinețele mele de multeori am ridicat-o asupra aproapelui, de aceea, fraților trebuie să rămân. Și întru acest chip, îmi voiu sfârși nevrednica-mi vieată.

La aceste cuvinte, cei mai mulți dintre pustnici s'au ridicat și au părăsit locul acela, rămânând lângă dânsul numai șapte din ucenicii lui. Atunci Moise le-a zis acestora, privind ca în vis:

«Varvarii se apropie».

Dar unul din cei rămași, cuprins fiind de frică, a fugit din chilie și s'a ascuns mai departe. Și deodată cu sgomot mare, au năvălit păgânii din pustie și au tăiat pe Moise, împreună cu cei șase călugări ce stătuseră lângă dânsul. Iar acela ce fugise prin apropiere, a văzut de unde eră ascuns, deschizându-se cerul și șapte cununi luminoase pogorându-se dintru înălțime. Și căzând el în genunchi, a preamărit pe Dumnezeu.

Iară când au venit ceilalți monahi au îngropat mucenicestile trupuri plângând și stropindu-le cu lacrimi, ca pe niște sfinte moaște ale luptătorilor pentru Hristos.

Așa a fost sfârșitul cuviosului preot Moise, care din tâlhar s'a făcut monah desăvârșit. De aceea nu numai raiul i-a fost pregătit, ci și cerul i-s'a deschis, ca unui adevărat sfânt mucenic.

Iară dreptcredincioșii, împreună cu biserica lui Hristos, prăznuesc săvârșirea din vieată a acestui smerit mucenic, în 28 de zile ale lunii lui August, când în miros de smirnă și tămâie, se pomenește cuviosul preot Moise Harapul.

D. D. Patrașcanu.

Oricât am împodobî păreții cu imagini strămoșești, ele nu dovedesc întru nimic adevărata nobleță, aceea pe care ne-o decerne natura prin calități morale. Aceasta e singura nobleță reală, recunoscută de natură. Numai gradul de superioritate morală ne poate înălța în rang.

Numărul de față e dublu (4—5) pe lunile Aprilie—Maiu a. c.
ceace din greșală nu s'a tipărit la pag. 149.

Cronică.

CRONICĂ POLITICĂ.

Thomas Garrigue Masaryk, președintele republicii cehoslovace, vecină și aliată nouă, e una din cele mai reprezentative și mai interesante figuri ale Europei contemporane. Născut la 7 Martie 1850 în Hodonin, la frontiera moravă, el avu o copilărie și o viață întreagă din cele mai agitate. Tatăl său tot din doi în doi ani își mută domiciliul. După ce a început să urmeze liceul real, l-a întrerupt pentru a urmă școala normală, pe care încă n'a putut-o termina, fiind dat de părinți ca elev la o mătășărie de artă în Viena. În atelier, departe de cărțile și preocupările sale intelectuale favorite, se simți nenorocit. Reveni, deci, la școala normală, unde, dornic de a se instrui, învăță de timpuriu franceza. Cu stărsitul anului școlar 1864—5 trecu la liceul din Brno (Brünn). Din cauza unor conflicte cu profesorii n'a putut urmă aici decât 6 clase, fiind nevoit să se întoarcă la Viena, unde termină cursul secundar și începui pe cel superior. Aici, ca meditator la o familie rusească, termină universitatea, ia doctoratul în filosofie și ajunge chiar profesor de această materie la universitate. Intre timp cunoaște în Leipzig pe d-șoara Charlie Garrigue, o Americă cu care se căsătorește în 1878. În 1882, când universitatea din Praga se desface în două: germană, și cehă, Masaryk e chemat ca profesor agregat la universitatea

cehă, fiind primul rector și organizator al ei. El a fondat și un cerc științific «Atheneum» la Praga cu revistă, conferințe de popularisări, ședințe de comunicări științifice etc. El a fost și unul din membrii și îndrumătorii cei mai entusiaști ai societății de educație națională «Sokol». A publicat un mare număr de lucrări științifice și de propagandă națională, dintre care remarcăm: 1. Despre hipnotism (Magnetismul animal), Praga 1880. 2. Suiciđiul ca apariție frecventă în civilizațiunea modernă (Der Selbstmord als Massenerscheinung der modernen Civilisation), Viena 1881. 3. Calculul probabilităților și scepticismul lui Hume. Introducere istorică la teoria inductivă. Praga 1883 (Traducerea germană în 1884). 4. Blaise Pascal, viața și filosofia lui, Praga 1883. 5. Teoria istoriei după principiile lui T. H. Buckle, Praga 1884. 6. Despre studiul operelor poetice, Praga 1884. 7. Fundamentele logicii concrete. Clasificarea și sistemul științelor, Praga 1885 (Traducere germană în Viena 1888 de H. G. Schauer). 8. Despre studiul operelor poetice. Partea a II-a, Praga 1886. 9. Studii slave. Slavofilia lui Ivan Vasilievici Kirejevsky, Praga 1889. 10. Chestiunea cehă și criza noastră actuală, Praga 1895. 11. Charles Havlicek, Praga 1896. 12. Chestiunea socială, Praga 1898. 13. Poligamia și Monogamia, Praga 1899. 14. Ioan Hus. Renașterea și reformațiunea

noastră, Praga 1899. 15. Trebuie reluat procesul dela Polna, Praga 1899.

În 1900 el fondă partidul progresist, al cărui jurnal eră «*Čas*» (Timpul) și fu ales de mai multe ori în parlamentul din Viena, de unde nu odată a exprimat energic și hotărât revendicațiunile naționale ale poporului său, mai ales înaintea delegațiunilor austro-ungare. Tot în acest timp și-a făcut legături în toată lumea slavă și europeană. El eră tot atât de cunoscut la Belgrad ca și la Zagrab, la Petrograd ca și la Varșovia. Toată lumea a rămas încântată de personalitatea sa excepțională. Asquith, fostul președinte al consiliului de miniștri din Anglia, a felicitat Kings—College-ul din London pentru învătarea ce a adresat lui Masaryk de a țineă un ciclu de conferințe cu subiecte sociale și naționale. El eră interpretul cel mai fidel al națiunii sale, om dintr'o bucată, cu concepții naționale superioare și cunoscând fundamental toate problemele mondiale. E de mirat că a reușit el, care a fost mai mult calomniat decât orișicine. A fost numit «*filosoful suicidului și energumenul care pune în mână tineretului revolverul*», el care a scris cea mai strașnică lucrare împotriva acestei lașități moderne. A fost declarat nihilist și om fără ideal, el care a răsturnat scepticismul lui Hume. A fost proclamat ateu cugetătorul care a dovedit mai mult respect și admirațiune pentru Hristos și religia lui, combătând cu înverșunare indiferentismul religios, adecă nepăsarea sufletelor slabe. A fost timbrat ca austrofil omul care a pătruns până în rărunchii ei chestiunea ceho-slovacă, scriind câteva lucrări ce formează catehizmul politic și național al poporului său (chestiunea cehă și Charles Havliček). Când în Decembrie 1918 s'a reintors victorios din călătoriile de propagandă

națională făcute în 3 continente, întreg poporul ceho-slovac a proclamat pe «*tătucul*» Masaryk președinte al noului său stat, reinviat după 300 ani de opresiune națională. *Ion Georgescu.*

✱

CRONICĂ CULTURALĂ.

Între sprijinitorii societății naționale italiene „*Dante Alighieri*” s'a numărat și regretatul ministru Sidney Sonnino. Toată însufleșirea lui națională i-a fost alimentată de această societate, al cărei patron Dante a conceput întâia dată ideea unei monarhii spiritual universală și efectiv italiană și al cărui ideal de perpetuă chemare în sferele superioare ale perfecțiunii, Beatrice eră și o viziune luminoasă a sufletului său profund afectiv. — În ședința consiliului central a acestei societăți, ținută la 26 Noemvrie 1922, la propunerea președintelui Paolo Boselli, el însuși fost președinte al consiliului de miniștri, s'a trimis câte o telegramă de felicitare noului președinte al consiliului Mussolini, precum și ministrilor Thaon di Revel și Federzoni, vechi membri sprijinitori ai acestei societăți. E interesant de reținut răspunsul lui Mussolini la salutul societății: «*Cu bucurie schimb salutul ce cu atâta curtenie ați binevoit a-mî transmite în numele societății «Dante» care resumă întreaga idealitate națională.* Între binefăcătorii acestei societăți se numără în timpul mai nou Eugenio Beltrami, nepotul celebrului Giacomo Costantino Beltrami, care a descoperit izvoarele fluviului american Mississippi și a scris admirabile cărți de călătorie. Acest Eugenio Beltrami a lăsat prin testament ca erede universal al averii sale societatea «*Dante*», pe care a îndatorit-o și cu unele mici legate în favorul operelor de pietate dis-

orașelul său Filottrano. Nu trebuie uitată, în sfârșit, băncile, marile sprijinoare ale societății «Dante». Astfel «Banco d'Italia y Rio de la Plata» a donat în timpul din urmă 50,000 lire italiene pentru scopurile societății.

Având astfel de patroni puternici, e firesc, să prospereze această societate și să fie în stare să poarte de grijă și Italianilor risipiți în diferite puncte ale globului.

Societatea națională italiană „Dante Alighieri”, care și-a ținut ultimele congrese generale în Trieste, în Trento și în Iara, prin rostul președintelui ei Paolo Boselli își formulează astfel programul de acțiune: «Misiunea noastră este educatoare pentru a ține sus pretutindena sentimentul național deasupra și în afară de diferitele grupări și partide cari tăgăduesc sau umilesc națiunea; e misiune restauratoare în ținuturile fericite unite cu noi; e misiune de popularizare despre cât poate și reprezintă patria noastră în istorie și în glorie, în prezent și pentru viitor, ca depărtarea și timpul să nu slăbească iubirea, râvna, amintirea în cece au fost împinși de soarte să treacă peste munți și mări, dar să urmeze și să înnoiască cu toate acestea tradițiunile neamului.

Astăzi, ca și în ceasul dintâi, invocăm la această întreprindere a noastră vigoarea reinnoită a consimțimentelor». În special așteaptă sprijin dela vechii stețari ai acestei societăți glorioase care reprezintă toată idealitatea italiană, apoi dela femeile italiene, dela școli, colaboratoarele ei naturale, și dela tineret, speranța viitorului mai bun. E convins că toți se vor grupa în jurul steagului desfășurat de această societate pentru a duce

cuvântul ei bun cât mai departe în lumea întreagă.

Frumos exemplu, dela care putem învăța și noi.

Monumentul mamelor celor căzuți în războiu se inaugurează în Firenze sub patronajul societății «Dante Alighieri». Inițiativa, un frumos act de grațitudine, onorează egal atât pe mamele care și-au pierdut odraslele pe câmpul de onoare cât și pe cele ce au promovat acest act cu gând pios. Acest monument nu e altceva decât celebra «Pietà» de Michelangelo care va fi transportat solemn dela «Santa Maria del Fiore» la «Santa Croce». Nici când un nume mai demn de artist n'a fost asociat la o amintire mai înaltă. O manifestare select de nobilă și select de italiană.

Aviz! Mănat de râvna de a propaga arta dramatică la săteni, prin publicarea în «*Biblioteca amatorilor de teatru*» și în «*Biblioteca teatrală pentru copii*» conduse de mine, — piese cât se poate de bune — m'am decis de a da în fiecare an la 1 August un premiu de 1000 Lei pentru cele mai bune două piese ce vor intra la concurs cel mult până la finea lui Maia în respectivul an.

Condițiunile:

I. Prima piesă, dramă, comedie, sau vodevil, cu subiect din istoria sau din viața socială a Românilor, potrivită pentru diletanți, tipărită să nu fie mai lungă de 16 pagini a 16/24 cm.

II. A doua piesă, mică pentru copii de un conținut strict moral și educativ să aibă numai pe jumătate cea mărime ca cea dintâi.

III. Piesele ce vor fi premiate vor trece în proprietatea subscrisului îndată după solvirea premiului.

IV. Autorul va alătură un plic închis, în care se va afla adresa legibil scrisă a autorului, iar pe plic și pe fâșia de pe piese autorul va scrie unul și același *Moto*. Aceasta o pretinde comisiunea cenzurătoare, ca un sens discret pentru autor.

Lugoj, la 12 Martie 1923.

Ioan Baci,
preot pensionar

Dșoara Dr. Jindra Flajshansova, însuflețita filoromână, lectoră de limba și literatura noastră la facultatea de filosofie a Universității cehoslovace din Bratislava «Komensky» și-a început cursul ei de «Belletristica română de după războiu» în 7 Martie 1923, în fața unui numeros public cehesc filoromân.

Se atrage atențiunea celor chemați asupra acestui eveniment de-o atât de mare importanță pentru propaganda limbii, literaturii și culturii românești peste granițele țării noastre, din inițiativa nu a noastră, ci din a Republicii cehoslovace, pentru înființarea unui similar lectorat de limba și literatura cehoslovacă, pe lângă universitățile din țara noastră.

N. Red. Publicăm această informațiune cu dorința ca ea să aibă ecoul cuvenit în cercurile noastre conducătoare. *Noblesse oblige.*

✱

CRONICĂ ECONOMICĂ.

III.

Ce se cere unui cooperator.

— Năzuința. —

Năzuiește la o faptă bună și altă mulțumire nu-ți mai trebuie.

Oamenii fiind împărțiți în două cete, în buni și răi, cei buni întotdeauna nu uită și n'au uitat, că vieța lor și-o datoresc lui Dumnezeu, iar

năzuința Domnului Isus Hristos, de a însănătoși omenirea prin jertfirea lui pe pământ, ca oamenii să se poată ridică cu gândurile și cu faptele lor până la Dumnezeuescul Tată, e tot ce poate omul să dorească să i se împlinească în timpul viețuirii lui.

Cei răi, pătimiși, cari în tot timpul și în tot locul, cu gândurile, cu vorbele și faptele lor fărădelege s'au întinat și se întinează în păcate, niciodată n'au putut năzui spre o vieță cu adevărat omenească; întotdeauna ei au fost și sunt întâlniți deacurmezișul gândurilor, vorbelor și faptelor bune.

Din pricina celor răi, oamenii au avut de suferit, așa de mult, încât cei buni au rămas mai puțini, iar cei răi s'au înmulțit, căci «mai repede se adună și se îndeamnă oamenii la nerozii, decât la fapte bune».

Oamenii buni, urmând poruncile Dumnezeiești, au căutat ca să vină în ajutor aproapelui lor. Însă nu-i de ajuns ca să vrei binele aproapelui numai din gură, ci el trebuie împlinit cu fapta. De aceea, cea mai de căpetenie grijă — pentru oamenii buni — a fost și este: înlésnirea procurării celor de ale mâncării, îmbrăcăminte și altele, strângându-se la un loc și formând tovărășii (cooperative) de tot felul.

Acei cari au gândit și gândesc la întocmirea și conducerea tovărășiilor de tot felul, au năzuit și năzuiesc la fericirea aproapelui.

Acei, cari pornesc la lucru, năzuind la împlinirea unei fapte bune, niciodată nu s'au gândit, că vor avea vreo răsplată materială sau morală, ci numai dorința ca toți oamenii, să poată mulțami *Creatorului* atât de darnic, că oamenii se ajută și urmează pildele *Fiului Său*.

Nu se poate mulțumire mai mare, decât atunci, când piedecile ce au fost întâlnite, au fost înlăturate prin munca și dragostea pusă pentru înfăptuirea năzuinței!

Cooperatorii, când pornesc la drum, năzuința lor este de a pune temelul tovarășiei, de a o putea vedea propășind și toți tovarășii să fie mulțumiți, că, datorită ei, își pot lua cele ce le sunt de trebuință, fără a fi prada oamenilor răi și hapsăni, cari doresc cu ochii lor nesățioși, argintul atât de înșelător.

Se întâmplă adeseori, că în calea cooperatorilor cari au o năzuință de împlinit, să iasă la iveală cei răi, fie cârtind împotriva lor, fie amenințându-i, ba, chiar de multe ori întovărășindu-se și ei, ca în felul acesta să poată sămăna, sămănța vrajbei și a desbinării.

Cooperatorii, trebuie să ia seama, întotdeauna, la vorbele și faptele fiecărui din tovarăși, ca prin cântarul înțelepciunii, să chibzuiască de partea căruia să treacă și mai cu seamă să nu piardă din vedere pe acela sau aceia cari prin trecutul lor sunt o cheazășie și au dovedit omenia lor.

Cooperatorii, nu trebuie să uite nici o clipă, năzuința lor, spre înfăptuire căreia au pornit și întotdeauna să-și reamintească de pilda dată nouă: *lupta cu praștia între David și Goliat.*

Această luptă, nu trebuie tălmăcită, ca o luptă între doi oameni și care a fost mai tare, acela a biruit, ci, tălmăcirea pe care ne-o dă religia: *«Goliat este păcatul, David, care se luptă asupra păcatului este propovăduitorul Evangheliei, pietrele sunt cuvintele lui Dumnezeu, și praștia puterea Dumnezeului har împotriva acestui Goliat».*

Deci nici un fel de odihnă în gândurile și faptele oricărui cooperator, până ce năzuința de bine n'a

fost împlinită, căci, să nu se uite o veche spusă românească, că: *«Nădejdea este un împrumut ce se face fericii, iar nădejdea împlinită e însăși fericea».*

Turnu-Măgurele.

Cristache Ch. Millian,
expert-contabil.

IV.

Ce se cere unui cooperator.

— Voință. —

A vol, înfăptuirea unei idei bune și aducătoare de bine obțesc cu prețul oricărui sacrificiu, e cel mai de seamă act de bărbăție.

Oamenii, ca să-și împlinească rostul lor pe pământ, întotdeauna trebuie ca să tindă către o stare mai bună, atât pentru el, cât și pentru ceice îi inconjoară.

Cooperatorii, prin tovarășiile ce le fac pentru ajungerea anumitor feluri trebuie ca să depună toate eforturile lor și toată dragostea lor de muncă, ca țelurile propuse să fie și înfăptuite.

Ce mai de tovarăși au luat și mai iau ființă! însă câte din ele au putut dăinui?

De bună seamă că mulți se vor întreba: de ce ele nu dăinuiesc?

Răspunsul este următorul: Fiindcă nu-i de-ajuns ca să alcătuești o tovarășie, s'o înzestrezii cu un statut, în care să se cuprindă scopuri frumoase și, apoi s'o lași în voia Domnului.

Trebuie muncă, zi de zi întru urmărirea scopurilor propuse și o bună gospodărie, și mai presus de toate: voință, care nu-i altceva decât, puterea de a dărâma toate piedecile ce s'ar ivi în cale, de a nu se abate de pe drumul croit pentru anumite foloase; de a urmă cu sfințenie statutul întocmit și a nu călca nici o iotă din el. În

tot timpul și în tot locul să se aibe în vedere numai interesul general.

Tovărășiile, dacă mor, mor tocmai din cauza lipsei de voință a membrilor. Unii, dacă, dau de cea mai mică piedecă, au și dat bir cu fugiții; alții stau nepăsători, nedepunând nici un interes; foarte mulți — și adeseori — își fac afacerile lor personale și încet-încet, tovarășiile sunt destrămate și de aceea fiecare și toți laolaltă nu fac un pas mai departe.

În privința aceasta, avem multe de învățat, dintr'o pildă pe care un mare învățat francez, a putut-o vedea la niște maimuțe și din care noi oamenii avem foarte multe de învățat:

«Se spune că un vânător, vânând într'o pădure neumblată, auzi deodată, un puternic sgomot de aripi urmat de țipete pătrunzătoare. Un vultur se aruncase asupra unei tinere maimuțe și căută s'o ridice în văzduh, iar maimuța scotea strigăte desnădăjduite, îmbrățișând o cracă cu cele patru labe ale ei. Deodată, toate maimuțele, din ceată alergară și vre-o douăsprezece din cele mai mari, se reped asupra vulturului. Apucat din toate părțile, sgâriat, încolțit, răpitorul numai căută decât să scape din încurcătură. Vulturul se dete bătut, lăsând în urmă o mulțime de pene smulse».

Într'o tovarășie, oamenii pornesc cu toții, crezându-se cu toții oameni, de treabă. Dupăce mai trece vreme — vremea care descopere toate — ies la

iveală și vulturii sau vulturul de pradă aciuiat în tovarășie, crezând că prada poate fi mai ușor luată, dacă va căută să întrebuițeze toate șiretlicurile, în paguba și a tovarășiei și a celorlalți membri.

Adeseori, conducerea tovarășiei, se află în mâinile unui singur om, și acesta o ține cu mâni așa de strașnice, și cu voință nestrămutată caută să-i dea vieață tovarășiei, întocmai ca și maimuța care cu labele îmbrățișase craca, îi eră dragă vieața și făcerea toate sforțările ca ea să scape de vulturul pradător.

Dacă cooperatorul, conducător, este ajutat de toți ceilalți tovarăși, cu puterea lor de muncă și de dragoste a biruinței, atât în buna gospodărie a tovarășiei, cât și în pericolele ce s'ar ivi, întocmai maimuțelor cari au sărit de au dat ajutor tovarășei lor, în pericol, atunci de bună seamă că tovarășia va trăi, conducătorul va isbuti să ajungă scopurile propuse, iar dușmanii cooperăției cari-s vulturii de pradă vor putea fi alungați, spre binele și propășirea tovarășiei.

Cooperatorii, dacă au năzuiri, către un scop, să nu uite că: a voi înfăptuirea unei idei bune și aducătoare de bine obștească, cu prețul oricărui sacrificiu, e cel mai de seamă act de bărbăție.

Turnu-Măgurele.

Christache Ch. Millian,
expert-contabil.

Bibliografie.

Dr. Iacob Radu: Vieața și operele episcopului Dr. Demetriu Radu. Vol. I. Tipogr. și libr. rom. Oradea mare 1923. Format 8° mare, pagini 308, preț 50 lei.

Păr. canonic Dr. I. R., fratele mult

regretatului episcop Demetriu al Orăzii mari, în semn de pietate și recunoștință față de memoria ilustrului arhieru, căruia i s'au făcut, precum se știe, funerarii naționale în București, vrea să tipărească în trei volume consecu-

tive întreaga operă de un interes național și bisericesc deosebit a fratelui său. Vol. de față cuprinde 43 predici alese și transcrise de regretatul canonic onorar și protopop din Oradea Ioan Genț, care el însuși a fost unul din cei mai distinși oratori și scriitori bisericești la Românii transilvăneni. Predicile, ca conținut, sunt de o varietate și bogăție de idei din cele mai rare. Astfel, pe lângă unele predici ocazionale ale anului bisericesc (Penitență, Laudele Fecioarei Maria, Slăbănogul, Învierea Domnului, Iconomul și ispravnicul necredincios, Rugăciunea Credința, Carnevalul, Orbul din naștere, Sf. Dumitru, Sf. Ion Botezătorul, Moartea, Sfârșitul anului, Vameșul și fariseul, Patimile Domnului, Parabola Sămănătorului, Leprosul etc.) sunt și conferințe cu caracter social, pedagogic și filosofic religios ca: Evanghelia și societatea modernă, Despre caritatea evanghelică, Despre chemiunea socială, unde desvoaltă luminoasele și sigur mântuitoarele principii fixate de marele Leon XIII, Timpul și Eternitatea, Despre servitori, Educațiunea creștinească, Repausul Duminical etc. etc. pe care le poate cetii cu cel mai viu interes și cea mai deosebită plăcere oricare creștin și Român adevărat. Excepție face numai cea de sub Nr. XXII, care e de un caracter confesional pronunțat, cum nici nu se putea altfel din natura lucrului. Cătinându-le, revezi cu P. S. Sa episcopul Alexandru Nicolescu al Lugojului, care iscălește o minunată prefață la acest vol., pe oratorul plin de avânt și gesturi largi aristocratice care răpiă cu sine pe ascultători; îți înfățișezi și amploarea romană a frazei sale bogate, dicțiunea sa elegantă, limbajul său inflorit și figurile lui oratorice uneori așa de frapante; admiri mai departe logica inextricabilă a argumentației sale severe

și cumpătul desăvârșit cu care citează din sfinții părinți și alți autori pe cari dă dovezi multiple că-i cunoaște foarte bine; în sfârșit «un anume arhaism ieratic ce-ți place așa de mult și te cucerește». Acestea și altele multe vor găsi cetitorii acestui volum care, nu ne îndoim, vor fi destul de numeroși. Vol. II va cuprinde «Scriseri și discursuri diverse», iar vol. III «Vieța și activitatea pastorală și politică», volume cari, sperăm, nu vor întârziă prea mult.

Hélène Donici, Adaptations et poésies. I Chants Roumains, poésies populaires de Bessarabie. II Poésies diverses. Paris, éditions Sansot, R. Chiberre, editeur, 7 Rue de l'Eperon, 7. 1922. Format 16, pagini 102. Prețul 6 Franci.

Astăzi, când serviciul de propagandă românească în străinătate e atât de slab organizat, e o faptă din cele mai rare și mai îmbucurătoare publicarea unui volumaș de cântece populare, precum și de alte poezii alese românești în traducere franceză din partea unei reprezentante a aristocrației noastre istorice, cum e dsoara Elena Donici. De aceea trebuie salutată cu deosebită bucurie, mai cu seamă când vedem că autoarea a intrunit în acest mănunchiu nu numai o sumă de cântece populare basarabene din cele mai înduioșătoare, ci și poezii ca *Tatarul*, *Sentinela Română*, *Hora Unirii* etc. de V. Alecsandri, *Doina* de M. Eminescu, *Mama lui Ștefan cel Mare* de D. Bolinteanu etc. etc. Așteptăm verdictul presei franceze în rândul întâiu asupra acestei culgeri. Dacă regretăm ceva e tiragiul redus al volumașului (502 exemplare). Când e vorba de a face servicii cauzei naționale în străinătate, e de preferit să publicăm 5—6 poezii sau articole bune

privitoare la noi în câteva organe mai răspândite, franțuzești sau în alte limbi, decât să scoatem un volumaș oricât de elegant, dar cu tirajiu mic.

Verax.

Nicolae Firu: Urme vechi de cultură românească în Bihor. Cercetări istorice. Oradea-mare 1922. «Biharia», institut tipografic și de editură. Format 8°, pagini 64, prețul 10 Lei.

Di N. F., unul din cei mai activi învățători și membri ai însoșirei noastre culturale ne surprinde cu o interesantă cercetare asupra trecutului așa de puțin cunoscut al Bihorului nostru. Lucrarea aceasta a fost premiată de cunoscutul Mecenat de la București, dl Ignat Mircea cu 1000 Lei. Pe lângă unele însemnări din secolul al 17 — și 18-lea, autorul dă o dezvoltare mai considerabilă momentelor culturale din trecutul mai apropiat al Bihorului: înființarea Seminarului român unit din Oradea mare de către marele arhieru Ignatie Dașabant la 1792, a liceului român din Beiuș de către urmașul acestuia, neuitatul Samuil Vulcan, la 1828, a școlii superioare de fete de către bunul și cucernicul Mihail Pavel în 1896, tot acolo a școlii normale unite din Orade de către V. Erdeli în 1847, precum și a fundației N. Zsiga. Deosebit de interesante sunt paginile părții a treia despre societățile culturale din Bihor, începând cu *Societatea de lectură* din 1851—52 fondată la îndemnul canonicului, mai târziu episcopului Iosif Papp Szilagyî care a publicat vestitul almanah «Versuinții Români» în 1854, iar în 1867 «Fenice», până ce la 1874 s'a desființat în urma certurilor ivite între membrii societății, certuri degenerate în scandal public. În anul următor (1875) se întemeiază însă *Hilaria*, cea dintâi reuniune de cântări din Bihor, cu un trecut din

cele mai frumoase. Cu un apel călduros către vechea noastră «Astra» de a culege toate produsele literare românești ale Bihorului și a le studia precum se cuvine, autorul își încheie scurta, dar atât de interesantă sa expunere. Ea poate fi citită, deopotrivă, de orice Român, ne având ea altă preocupare decât cea națională, interesele politice și confesionale fiindu-i cu totul străine, spre cinstea și lauda autorului.

Publicațiile comisiei monumentelor istorice, secțiunea pentru Transilvania. I. *Urme din războaiele Romanilor cu Dacii* de I. Marțian, Cluj 1921. II. Cercetări arheologice în munții Hunedoarei de D. M. Teodorescu și Dr. M. Roska, Cluj 1923. D-nii D. M. T. și Dr. M. R., membri ai numitei comisii au explorat: cel dintâiu ruinele întăriturilor antice din județul Hunedoara, al doilea urmele omului diluvian în peștera de la Cioclovina, despre care ne raportează această broșură de 55 pagini, având și o anexă: planul peșterii cu sondările făcute la Cioclovina. Pentru orientarea străinilor se resumă rezultatele cercetărilor și în două articolașe finale franceze.

I. C. Delaturda: *Răsboiu și Civilizație*, Cluj, institutul de arte grafice «Ardealul» 1923. Format 8°, pagini 320, prețul 75 Lei cu următorul sumar: Introducere. Cartea I: Puterea răului, Anchiloză și război, Până unde poate merge puterea de distrucție, Selavii. Cartea II. Evreii: Priviri retrospective, Evreul ca agent universal, Mijloace și remedii, Antisemitismul. Cartea III. Aspecte contemporane: Povestirea vieții, Germanismul, Spadasinismul german, Parazitismul în timp de război, Conducătorii, Apostolii. Cartea IV.

Puterea credinței: Idolii, Uniformele, Creștinismul în fața răului.

Dr. G. Preda: Noțiuni de igienă generală și militară, predată după programul școalei militare, Sibiu, Tipografia Școalei militare de infanterie «Principele Carol» 1923. Format 8°, pagini 215. Prețul ?

În partea dintâi distinsul autor ne dă considerații generale asupra igienei (importanța îngrijirilor corporale, alimentație, pământ, apă, atmosferă, microbi, locuință, îmbrăcăminte), iar în a doua parte tratează însăși igiena militară (locuința soldatului, alimentația, îmbrăcăminte, exercițiile fizice, plăgile sociale, boalele contagioase, igiena câmpului de luptă, îngrijirea rănitului etc. etc.) în așa chip, încât importanța acestui curs trece dincolo de lumea militară, precum zice cu toată dreptatea în prefață dl Dr. Antoniu, deoarece toți putem fi chemați la un moment dat să facem parte din marea familie militară și ca atare trebuie să cunoaștem din timp regulile igienei militare, fără de care viitorii ofițeri nu pot fi la înălțimea nobilei lor misiuni.

A apărut în editura «Viața Românească»:

Al. Roșculescu: Culegere de felurite scrisori vechi chirilice. O călăuză pentru învățarea citirii scrisului chirilic, absolut necesară inginerilor hotarnici, advocaților, elevilor de licee. Prețul 20 Lei.

Dr. George Pascu: Istoria Literaturii române din secolul VII. Eruditul profesor universitar studiază cu o bogată documentație interesantă epoca a renașterii noastre culturale și marea luptă între curențele: slavon, grecesc și românesc. Prețul 28 Lei.

Alex. A. Philippide: Aur sterp. Îndrăznețele poeme ale unuia din scrii-

torii înzestrați din generația nouă. Prețul 12 Lei.

I. L. Caragiale: Versuri. Stanțelegiaco-satirice. Parodii. Fabule. Ode umoristice. Prețul 18 Lei.

Al. Macedonski: Cartea nestematelor. În acest volum sunt strânse cele mai fine cizelate giuvaeruri ale acestui original poet. Prețul 20 Lei.

Dr. Ioan Bălan: Vieța lui Isus scrisă pe înțelesul tuturor. Blaj 1922. Format 8° mic, pagini 227. Prețul 22 Lei.

Spiridon Popescu: Moș Gheorghe la expoziție. Nuvele. Ediția II. București «Vieța Românească». Format 8°, pagini 304. Prețul 25 Lei.

Anuarul școlii normale de învățătoare «Regina Maria» din Sf. Gheorghe pe 1921—1922 publ. de Blanche Ianculescu. Brașov, tipografia «Unirea» 1922.

Dr. Popescu Daia, inspector gl. zootehnic: *Calul*, vieța și îngrijirea lui. «Biblioteca agricolă populară» Nr. 5. Prețul 4 Lei.

N. Roșianu, inginer agricol: *Viermele de mătase*, oul (sămânța) păstrarea și clocirea seminței. «Biblioteca agricolă populară» Nr. 6. Prețul 4 Lei.

B. P. Hașdeu: Ioan Vodă cel cumplit, pagini alese Nr. 109—110. Prețul 2 Lei.

Anton Pann: O șezătoare la țară III, pagini alese Nr. 111—112. Prețul 2 Lei.

Anton Pann: Cântece de stea, pagini alese Nr. 113—114. Prețul 2 Lei.

Dr. C. Brătrescu: Dobrogea, cunoștințe folositoare. Seria C. Nr. 7. Prețul 2 Lei. După «Bucovina» dlui I. Simionescu, aceasta este cea mai admirabilă broșură apărută în această colecție de «cunoștințe» în adevăr «folositoare».

T. A. Bădărău: Viermii de mătase, cunoștințe folositoare. Seria B. Nr. 12. Prețul 2 Lei.

Vasile Pop: Ruga unei mame. Prețul 10 Lei.

Petre E. Costescu: Prieteni. (Premiată de «Cartea Românească»). Prețul 10 Lei.

P. Partenie: Boerul Drăgusin. (Premiată de «Cartea Românească»). Prețul 18 Lei.

Bucura Dumbravă: Haiducul. Prețul 30 Lei.

Maior I. Mihai: Rătăcirile bolșeviste. «Cunoștințe folositoare», seria B. Nr. 17. Prețul 2 Lei.

Partelimon Diaconescu: Muncă, pricepere, cinste, povestiri morale. (Premiată de «Cartea Românească»). Prețul 10 Lei.

Serafim Ionescu: Suflete alese, teatru popular. Prețul 6 Lei.

Serafim Ionescu: Unirea, Plevna, Dacia, teatru popular. Prețul 5 Lei.

C. Moțaș: L. Pasteur, vieța și roadele muncii sale. «Cunoștințe Folositoare» seria A. Prețul 3 Lei.

Em. D. B. Vasiliu, Situația demografică a României, Cluj, «Cartea Rom.» Prețul 20 Lei.

„Cartea Românească” continuă și în anul viitor 1923 concursurile cu premii pentru scrieri românești.

Premiile ce va acorda se ridică la suma de 113,000 Lei.

Prospecte detaliate care cuprind subiectele și condițiunile acestui concurs, se trimit cu plăcere la cererile ce se vor adresa Direcțiunii «Cartea Românească», București, Bulevardul Academiei 3.

Bibliografie străină.

În timpul din urmă am mai primit următoarele publicațiuni de mare interes:

Louise Weiss: La république tchécoslovaque, préface de M. Edvard Benès, avec 2 cartes hors texte, Payot & Cie. Paris 1919. Prix 4.50 fr.

Louis Eisenmann: La Tchécoslovaquie, une carte hors texte, F. Rieder et Cie, éditeurs, Paris. Prix 5 francs.

Dr. Venceslas Vojtisek: La ville de Prague, aperçu historique, édité par le Bureau officiel des Étrangers, imprimerie Prazká Akciová Tiskárna, Prague 1919.

Charles Kadlec: Les Magyars et la République Tchéco-Slovaque, édité par le bureau officiel des étrangers, Prague 1919.

La constitution de la république tchécoslovaque, Prague 1920.

Eugène Stern: La législation ouvrière tchécoslovaque. Prague «Orbis», 1921.

Ed. Lederer: Björnson et Apponyi, «Orbis», Prague 1921.

Mokrousov E. Jenő, tanăr: *A szlovák nyelv és magyar kultúra,* sajtát kiadás, ár 3 kor.

A. Matějček: Le passionnaire de l'abbesse Cunégonde, Jan Stenc, Prague 1922.

La question de l'enseignement en Tchécoslovaquie au point de vue national d'après les débats ayant eu lieu à l'assemblée nationale tchécoslovaque du 14 au 21 Juin 1922. «Orbis», Prague 1922.

Jan Papanek: La Tchécoslovaquie. Histoire politique et juridique de sa création. «Orbis», Prague 1923.

ASOCIAȚIUNEA

PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN
FONDATA LA 1861.

Recunoscută persoană morală prin articolul de lege 2602 din 22 Iunie 1921, publicată
în Monitorul Oficial Nr. 92 din 29 Iulie 1921 p. 3576.

Președinte de onoare: **M. Sa Regele FERDINAND I.**

SECȚIA LOTERIEI.

Lista câștigurilor sortate la tragerea II, ținută în zilele 31 Martie 1923
până la 8 Maiu 1923.

La această tragere se iau în considerare biletele vândute și anunțate
biroului «Asociațiunii» până la începutul tragerei. Plata câștigurilor începe
la 1 Iulie n. a. c. contra biletului câștigător și durează până la 30 Septembrie
st. n. a. c. Câștigurile nereclamate până la aceasta dată rămân în beneficiul
fondului V. Alecsandri pentru tipărirea de lucrări populare. Pentru mai
mare siguranță se recomandă câștigătorilor să-și controleze numerele câști-
gători nu numai în ziare, ci și în lista câștigurilor trimisă de «Asociațiune»
tuturor redacțiilor precum și comisionarilor.

50,000 Lei Seria O. Nr. 39945.

25,000 Lei Seria L. Nr. 31978 Seria U. Nr. 31048.

10,000 Lei Seria H. Nr. 21420. Seria I. Nr. 28245. Seria O. Nr.
48495. Seria V. Nrii 2153, 44274.

5,000 Lei Seria D. Nr. 41239. Seria E. Nr. 11983. Seria H. Nrii
347, 7668. Seria I. 39291. Seria M. Nr. 34669. Seria N. Nr. 4853. Seria S.
Nr. 42590. Seria U. Nr. 18226. Seria Z. Nr. 910.

1,000 Lei Seria A. Nrii 7950, 11339, 19597, 22541, 24332, 24855,
36496. Seria B. Nrii 6871, 45401, 49437. Seria C. Nr. 11426, 16627, 18763,
28025, 28704, 41642, 47221. Seria D. Nrii 1738, 3042, 6048, 8545, 15790,
31973, 32607, 43469. Seria E. Nr. 2621. Seria F. Nrii 6942, 21880, 26175,
27211, 29421, 35274. Seria G. Nrii 19727, 25384, 35462, 36914, 37419. Seria H.
Nrii 16120, 21348, 21561, 44442. Seria I. Nrii 7512, 10257, 14580, 37980,
41079. Seria L. Nrii 5951, 10109, 19489, 29391. Seria M. Nrii 2141, 3788,
5498, 6727, 19947, 46823, 47019. Seria N. Nrii 1575, 20562, 23449, 49505.
Seria O. Nrii 4853, 5412, 28860, 41908, 48975. Seria P. Nrii 5770, 9040,
27558, 35554, 42709. Seria R. Nrii 3473, 18050, 29736, 33752, 35701, 35752,
45495. Seria S. Nrii 4957, 14190, 17841, 21385, 35128, 37874, 40533. Seria T.
Nrii 8024, 29815, 40217. Seria U. Nrii 1888, 7866, 17399, 25295, 35242, 36973,
Seria V. Nrii 2858, 26541, 31999, 48730. Seria Z. Nrii 8214, 33588, 45198.

500 Lei Seria A. Nrii 4655, 9949, 12320, 14535, 18100, 21375, 25153, 26416, 40162, 41667, 42195, 42292, 43639, 48707. Seria B. Nrii 20514, 30024, 30753. Seria C. Nrii 2912, 10352, 11590, 26933, 33276, 40582, 44416, 45781, 45837. Seria D. Nrii 2753, 5907, 16983, 17276, 20425, 28607, 35394, 37027, 38002, 38492, 38689, 39036, 40174, 41721, 45718, 48687. Seria E. Nrii 3333, 5051, 13090, 37316, 43558. Seria F. Nrii 9362, 12062, 17920, 20627, 22851, 25301, 27240, 32463, 42943, 43143. Seria G. Nrii 1478, 2371, 2860, 11030, 14792, 26022, 30139, 32476, 35087, 43236, 48069, 48657. Seria H. Nrii 1949, 5525, 6781, 7294, 7391, 9270, 10821, 11694, 13346, 19186, 30917, 31628, 38987, 47223. Seria I. Nrii 5077, 6183, 9490, 11730, 16263, 20015, 29186, 30235, 33568, 41980, 48009, 49456. Seria L. Nrii 1851, 7963, 14372, 26568, 35141, 36161, 39007, 44452. Seria M. Nrii 2119, 6153, 8402, 10131, 17081, 23568, 33100, 3464, 45342. Seria N. Nrii 6479, 7041, 7406, 12458, 16350, 26205, 26326, 26747, 26909, 28404, 29469, 36404, 44090. Seria O. Nrii 5254, 13701, 19395, 19832, 24877, 25618, 37220, 42343. Seria P. Nrii 4771, 13352, 19932, 22016, 24105, 26949. Seria R. Nrii 10824, 17711, 24673, 33140, 45034, 47717. Seria S. Nrii 1317, 9304, 9976, 17163, 22038, 25471, 26004, 31109, 31146, 31581, 33905, 34286, 37176. Seria T. Nrii 181, 7812, 16229, 27427, 32014, 42000, 42411, 42880, 43334, 45969. Seria U. Nrii 7247, 12504, 13638, 16951, 18065, 20685, 21762, 35068, 36491, 39627, 40511, 46131. Seria V. Nrii 4170, 5831, 11430, 21033, 26167, 27225, 28669, 30164, 31586, 38192, 44491. Seria Z. Nrii 5355, 9156, 13482, 14862, 15460, 26582, 33144, 45074, 47621.

200 Lei Seria A. Nrii 5037, 6244, 7089, 9705, 10974, 15273, 15525, 16643, 17045, 17540, 18149, 19985, 20779, 21015, 22878, 24310, 25177, 27533, 31271, 33895, 38049, 39440, 46576, 48490, 48539, 49721. Seria B. Nrii 1500, 2668, 5073, 6926, 9031, 11499, 11639, 11907, 12638, 17817, 18401, 21308, 22163, 26851, 28734, 29044, 29849, 31952, 32694, 32880, 36254, 36704, 43227, 44776. Seria C. Nrii 656, 944, 2142, 4586, 9539, 12772, 24273, 25027, 32398, 33450, 33463, 34058, 34124, 35985, 40201, 41162, 46328, 48104, 49928, 49983. Seria D. Nrii 440, 5672, 7127, 8260, 8914, 12783, 22048, 23458, 27727, 30195, 30553, 40376, 42004, 46388, 46695, 47829, 47866, 48446. Seria E. Nrii 4449, 7043, 8708, 13916, 15074, 16070, 16745, 17534, 18503, 18586, 20028, 20105, 25317, 27804, 28335, 29794, 30436, 34126, 34352, 37826, 38370, 40499, 48157, 48648, 49978. Seria F. Nrii 962, 1264, 3000, 3917, 6212, 10635, 17055, 19005, 20529, 21305, 23478, 23932, 31558, 34017, 34241, 34427, 34706, 37047, 37263, 38816, 40389, 43489, 44053, 44118, 46669. Seria G. Nrii 6912, 7024, 7756, 8778, 9400, 10609, 12485, 16238, 16655, 19501, 28581, 34562, 38271, 43155, 44186, 45928. Seria H. Nrii 2892, 3136, 4335, 4926, 6958, 10994, 12769, 15311, 15995, 16440, 17434, 18130, 18492, 22936, 27497, 28130, 29001, 29557, 30158, 31795, 32885, 38310, 39309, 41816, 42951, 45474, 46731, 48219, 48638. Seria I. Nrii 4601, 4635, 6584, 7750, 8258, 8989, 10195, 11338, 13764, 15054, 16973, 18080, 18978, 19371, 21705, 22903, 23722, 25372, 27720, 30421, 32896, 35011, 38357, 39832, 41682, 47388, 47568, 47717, 47806. Seria L. Nrii 1929, 3019, 3562, 3665, 4363, 7354, 8351, 12222, 13216, 13579, 14152, 14790, 16873, 17451, 19995, 20134, 22448, 22569, 28946, 30894, 33038, 35321, 36212, 36419, 36532, 37077, 41256, 41958, 44241, 47553, 48912. Seria M. Nrii 1376, 9632, 9870,

10395, 13331, 13598, 17112, 19540, 21055, 26492, 33130, 35234, 35346, 40308, 40470, 40784, 41598, 44894. 45960, 47590, 49667, 49911. Seria N. Nrii 432, 1050, 1077, 1385, 3629, 4556, 4618, 5033, 8952, 9362, 9837, 11736, 12792, 20788, 20954, 21649, 21672, 24163, 24525, 25625, 33082, 35427, 35430, 37799, 39036, 39300, 39453, 40233, 40633, 41410, 44931, 45053, 48621. Seria O. Nrii 36, 2674, 4893, 7607, 12284, 15698, 16209, 21636, 22081, 22087, 22305, 24935, 25010, 26459, 29353, 29739, 32369, 34395, 34507, 38992, 41994, 44072, 45283, 45383. Seria P. Nrii 2560, 2722, 2876, 4378, 6849, 8826, 9342, 9961, 13689, 17847, 20619, 22042, 23704, 27855, 30731, 32849, 34451, 35317, 35876, 36800, 37440, 38271, 39008, 40214, 40367, 41739, 43215. Seria R. Nrii 2669, 11195, 11356, 13152, 13334, 13756, 13814, 15727, 17796, 19955, 25621, 27496, 28567, 31116, 31544, 34310, 40256, 40316, 40920, 45253, 45618, 45664, 46313, 47311, 48387. Seria S. Nrii 748, 1181, 7003, 7041, 9023, 9287, 9967, 10051, 11090, 11986, 12472, 18823, 19765, 20002, 22343, 26448, 27410, 27489, 30961, 32473, 37263, 37401, 40821, 40934, 40961, 41681, 43134, 44368, 44920, 46787, 49004. Seria T. Nrii 1026, 1063, 1885, 3825, 4184, 5164, 5855, 6890, 9932, 10762, 16277, 17218, 18630, 20516, 24813, 28843, 29653, 36013, 36709, 38723, 38743, 40997, 43936. Seria U. Nrii 2901, 3651, 3827, 6103, 6569, 7726, 13216, 14688, 15223, 18551, 21413, 23992, 25334, 25405, 31245, 40590, 43125, 46389, 49131. Seria V. Nrii 336, 6134, 7068, 9383, 12531, 14564, 14939, 20878, 27087, 32949, 33545, 39027, 39484, 39777, 40601, 42880, 44659, 45296, 45655, 49435. Seria Z. Nrii 1565, 2690, 4066, 5142, 5567, 6046, 6149, 11324, 13051, 14422, 16004, 17070, 17468, 19962, 21011, 21579, 23208, 23568, 24203, 25541, 31376, 32125, 32757, 32913, 35875, 37827, 38277, 41649, 41844, 42404, 42498, 49122, 49699.

100 Lei Seria A. Nrii 1744, 2557, 3262, 3720, 3968, 5425, 5701, 5799, 6960, 7209, 7408, 8044, 8765, 8931, 9172, 9405, 9831, 10426, 10440, 10615, 10813, 10983, 11325, 11426, 11933, 14282, 14322, 15395, 15603, 16206, 16712, 17035, 17151, 17412, 17620, 17704, 18106, 18282, 19077, 19755, 20168, 20865, 21943, 23132, 23928, 24403, 24498, 24707, 25044, 25347, 25892, 26721, 28481, 28664, 28696, 29714, 29868, 29869, 29900, 30334, 30456, 30472, 31246, 31312, 31387, 31558, 31720, 31752, 31816, 33651, 33751, 34003, 35235, 35550, 36835, 37007, 37156, 37699, 37847, 37888, 38019, 38990, 39640, 40114, 40464, 41094, 41439, 41452, 41665, 43075, 43279, 43595, 44030, 44262, 45095, 45354, 45376, 45681, 45921, 46452, 46637, 47195, 47553, 47697, 47846, 47880, 48161, 48370, 48749, 48754, 49535. Seria B. Nrii 774, 803, 985, 1323, 1844, 2479, 2553, 2945, 3143, 3438, 3522, 3743, 4471, 5306, 5393, 5525, 5550, 7354, 8811, 8818, 9985, 10522, 11587, 11816, 12417, 13012, 13131, 13467, 13516, 13752, 14272, 14286, 14875, 14912, 15575, 15993, 16444, 16740, 17076, 17101, 17818, 17877, 18115, 19331, 19414, 19795, 19872, 20307, 20586, 20602, 21071, 21551, 22055, 22432, 22754, 22774, 23383, 24098, 24917, 24918, 25179, 25494, 25723, 25774, 26007, 26354, 28411, 28549, 28696, 29363, 29845, 30303, 31162, 31539, 31975, 32081, 32512, 32751, 33914, 34053, 34296, 35928, 36097, 36517, 36589, 36800, 36854, 37510, 38821, 39159, 39341, 39750, 39915, 40264, 40426, 41173, 41183, 41396, 41608, 41944, 43151, 44418, 44550, 44807, 45091, 45677, 45815, 46453, 46700, 48151, 48155, 48224. Seria C. Nrii 106, 1165, 1401, 2163, 2213, 2902, 3707, 4836, 5360, 6023, 6689, 6762, 7236, 7477, 7955, 8246, 8629, 9407, 9653, 9889, 9906, 10801,

10999, 11076, 11180, 11314, 12286, 12878, 13530, 14018, 14238, 14268, 14386,
14404, 14699, 15089, 15695, 16929, 17255, 17467, 18413, 19629, 19780, 20202,
20297, 21633, 22122, 22132, 22394, 22455, 22811, 23375, 23819, 24440, 24513,
24663, 24813, 25213, 25490, 26728, 27163, 27504, 28600, 29115, 29305, 29331,
29861, 29893, 29967, 30257, 30264, 30401, 30424, 30836, 30884, 30922, 31185,
31636, 31783, 32100, 32802, 32803, 32805, 33233, 34090, 34323, 34778, 35960,
36551, 37790, 38532, 39696, 40919, 41528, 41573, 41923, 42677, 42727, 43080,
44002, 44896, 46031, 46121, 46573, 47352, 47426, 47772, 49899, 49900, 49901
Seria D. Nrii 910, 1313, 1343, 2481, 3651, 4121, 4466, 4856, 4931, 5698, 5951,
6174, 6642, 6788, 8057, 8559, 8738, 9611, 9631, 9740, 9968, 10816, 10910, 10964,
11055, 11541, 11826, 13589, 13591, 15706, 15844, 15902, 16016, 16086, 16448,
16557, 16588, 16646, 17527, 17542, 18897, 19119, 19200, 20294, 20317, 20342,
20640, 21727, 21931, 22553, 25088, 25415, 25748, 25820, 26178, 26416, 26576,
26899, 27060, 28182, 28289, 28355, 29094, 29725, 29902, 31156, 31410, 31452,
31639, 33174, 36083, 36793, 37106, 37329, 37405, 37566, 39675, 39836, 40026,
40593, 41142, 41205, 41325, 41748, 42478, 43210, 43263, 44041, 44173, 44249,
44966, 46612, 46820, 47350, 47683, 47949, 48352, 49463. **Seria E. Nrii** 713,
1010, 1423, 1607, 1984, 2012, 2163, 3165, 3811, 5034, 5364, 5409, 5870, 6309,
6799, 6804, 7536, 7903, 8352, 8459, 8679, 9190, 9280, 9689, 9919, 10069, 10071,
10601, 10650, 11125, 13199, 14394, 14438, 14498, 15863, 17317, 17869, 18019,
18764, 19511, 20052, 20313, 20630, 20915, 22670, 22756, 24061, 24143, 24675,
26803, 27002, 27005, 27305, 27614, 28396, 28598, 29557, 30358, 30513, 30517, 31123,
31317, 31480, 31594, 31670, 31720, 32215, 32339, 33331, 33430, 33517, 34161,
35683, 36639, 36691, 37253, 37401, 37555, 39563, 39583, 40118, 40843, 41027,
41233, 41527, 41715, 41989, 42421, 43077, 43525, 43596, 43610, 44024, 44999,
45467, 45589, 45994, 46448, 46744, 47354, 47465, 48649, 48814, 49837, 49882,
49899. **Seria F. Nrii** 137, 203, 376, 1774, 2475, 2693, 3032, 3235, 4214, 5042,
6779, 7297, 8057, 8515, 8608, 8877, 9353, 10018, 10673, 10703, 10905, 11084,
11821, 12417, 12629, 13025, 13571, 15591, 15975, 16424, 16442, 16901, 17597,
18288, 18463, 18708, 19308, 20183, 20464, 20806, 20828, 21077, 22133, 22799,
22840, 23990, 24605, 24943, 25005, 25092, 25755, 26673, 26853, 26867, 27554,
28185, 28454, 30232, 30530, 30589, 31402, 32114, 32179, 32334, 32999, 33100,
33317, 33484, 33688, 33702, 33992, 34300, 34700, 35142, 35890, 36218, 37053,
37395, 38502, 38874, 39445, 39931, 40017, 40542, 41181, 41227, 41403, 41597,
42191, 42205, 43237, 43726, 43746, 43879, 43910, 44235, 44495, 44532, 44863,
44971, 45433, 45951, 46755, 46785, 47150, 47249, 47489, 47644, 48649, 49100,
49144, 49343. **Seria G.** 386, 1541, 1716, 3407, 4387, 4447, 4673, 5350, 5364,
5536, 6405, 6866, 6917, 7143, 7238, 8018, 8103, 8107, 8391, 9469, 9775,
10230, 10920, 12882, 13024, 13101, 16720, 16866, 18033, 18277, 18409, 18638,
19754, 21466, 21833, 21985, 22539, 23442, 23534, 23920, 25007, 25179, 26234,
27502, 27659, 27825, 27982, 28139, 28203, 28586, 31430, 33296, 33633, 33658,
34324, 36227, 36463, 36507, 36628, 36637, 36902, 37301, 37406, 37652, 37816,
38480, 39459, 39834, 39890, 40598, 40807, 41484, 41710, 43094, 43304, 43806,
43898, 44641, 45028, 45278, 45922, 46049, 47004, 48123, 48271, 48389, 48478,
48812, 49651, 49969. **Seria H. Nrii** 172, 587, 1077, 1420, 2527, 3029, 3297,
3660, 4696, 4761, 6640, 7453, 8493, 9088, 9309, 10156, 10287, 10401, 10723,
12002, 12419, 12998, 14185, 15491, 15571, 16489, 16667, 16824, 18979, 20394,

20963, 21149, 21516, 21570, 22602, 23170, 23504, 24539, 24723, 24724, 25104,
25242, 26080, 26552, 28402, 28519, 29314, 30377, 30558, 30633, 30642, 32387,
32503, 32875, 32968, 33080, 34168, 35015, 35104, 35369, 36349, 37571, 38497,
39373, 40605, 41558, 41727, 42813, 43401, 44284, 45216, 45815, 45927, 46803,
46935, 47153, 47511, 47520, 48134, 48776, 49017, 49304, 49742. Seria I.
Nrii 554, 616, 765, 1072, 1468, 1943, 2079, 2467, 2479, 3013, 5565, 5631, 5864,
5940, 6422, 6887, 6917, 6982, 7803, 8267, 8924, 9019, 9671, 9732, 9798, 10281,
11094, 11517, 12081, 12151, 14036, 15318, 15681, 16362, 17701, 18425, 18442,
19158, 19736, 21194, 22239, 23388, 23675, 23695, 25212, 26229, 26326, 27737,
28906, 29501, 29678, 29794, 29795, 30249, 30510, 30817, 31940, 32060, 33136,
34925, 35832, 36507, 36510, 37000, 37621, 38601, 39622, 41454, 42136, 42201, 42570,
42860, 43270, 43402, 43787, 43941, 44379, 44650, 44770, 45156, 45523, 46244, 46437,
46483, 46822, 47223, 47965, 48231, 48310, 49285. Seria I. Nrii 125, 471, 584,
762, 921, 1226, 1291, 2135, 3136, 3744, 3790, 4204, 5326, 6067, 6092, 8987,
9219, 9469, 10809, 10940, 11121, 11625, 11912, 13016, 13493, 13975, 14278,
14491, 14537, 14750, 15038, 15280, 15361, 15447, 15747, 16124, 16888, 16911,
18105, 18112, 18358, 18473, 18491, 18618, 19935, 20778, 20851, 22274, 22603,
23098, 23146, 23361, 23706, 24237, 24537, 24993, 25538, 25599, 25855, 25936,
25948, 26179, 27051, 27961, 28774, 28798, 29561, 29685, 30305, 31172, 31407,
32818, 33204, 33786, 33950, 34759, 35688, 36024, 38332, 38695, 40923, 41605,
42223, 43047, 43389, 44390, 46830, 47443, 48159, 48498, 48553, 49414. Seria M.
Nrii 1226, 1325, 3538, 4698, 5135, 5210, 5738, 5902, 6203, 6542, 6548, 7943,
9033, 9733, 11089, 11988, 12526, 12648, 12906, 13149, 13311, 14317, 14580,
16365, 17840, 17945, 17958, 18390, 18694, 19678, 20894, 21451, 21495, 22371,
22749, 23758, 25796, 27188, 27335, 28370, 28905, 28909, 29200, 29216, 29448,
30653, 31566, 31890, 32078, 32308, 33383, 33440, 33936, 34154, 35076, 35321,
35516, 35748, 36473, 36669, 36809, 38933, 39256, 40821, 40990, 41172, 41675,
41814, 41950, 42124, 42127, 42929, 43680, 43868, 45962, 46642, 47384, 47755,
48127, 48420, 48979, 49696. Seria N. Nrii 997, 1032, 1227, 1637, 2938, 4099,
5179, 5260, 7116, 7312, 7328, 8709, 9853, 10184, 10555, 10952, 10985, 11092,
12027, 13433, 13974, 14080, 14126, 15308, 16268, 16342, 16343, 16769, 16861,
16988, 17031, 17211, 17499, 17622, 18246, 19111, 19511, 20697, 20808, 20812,
20943, 20944, 21745, 22056, 22193, 23336, 23537, 23927, 23959, 24236, 24483,
25613, 25753, 25873, 26089, 26647, 28635, 29258, 29460, 29729, 30166, 30217,
30875, 32000, 32161, 32462, 34487, 34526, 35065, 35163, 35364, 36098, 36203,
36745, 37181, 37260, 37489, 37933, 39646, 39684, 41144, 41359, 41966, 42070,
42534, 42628, 43088, 43403, 44166, 44314, 44371, 45624, 45837, 45918, 45941,
46596, 46872, 47147, 47692, 48101, 48225, 48687, 48688, 49016, 49651.
Seria O. Nrii 220, 460, 1131, 1665, 1673, 1876, 2853, 2874, 3158, 3527, 3528,
3655, 3739, 3811, 4608, 5209, 6594, 6938, 7248, 7654, 8469, 8545, 8643, 8837,
8919, 9066, 9602, 10287, 10646, 11393, 12690, 13100, 13773, 14340, 14730,
14742, 15397, 16132, 16580, 17474, 18425, 19288, 19509, 19996, 19998, 20140,
21098, 21518, 22122, 22860, 23761, 24272, 24415, 24523, 24787, 24848, 25226,
25925, 26264, 26283, 26747, 27160, 29118, 29166, 30296, 30589, 31330, 31640,
31780, 32654, 33108, 33506, 34740, 37036, 37176, 37315, 38085, 38342, 38403,
39878, 39881, 40129, 40196, 41152, 41155, 41414, 41759, 42101, 42509, 42639,
42761, 43002, 44031, 44269, 44539, 44787, 45088, 45214, 45270, 45522, 45842,

46183, 47980, 48034, 48714, 48715, 49094, 49202, 49755. Seria P. Nrii
70, 588, 1181, 1328, 1424, 1449, 2089, 2565, 2581, 4670, 5047, 5512, 6198,
7147, 7352, 7544, 8903, 9138, 9187, 10218, 10229, 10370, 11512, 11984, 13247,
13369, 14358, 14557, 16071, 16332, 16357, 16699, 16835, 18048, 18842, 19020,
19211, 19266, 20730, 21415, 21456, 21728, 22804, 22841, 22907, 23461, 23858,
23958, 25535, 25724, 25823, 26263, 26584, 27130, 27593, 28118, 28684, 28722,
28881, 29411, 29821, 29969, 30290, 30515, 30893, 31567, 31649, 31813, 31817,
32759, 34049, 34798, 35196, 36673, 37896, 38834, 39390, 39606, 41192, 41619,
41930, 42150, 42575, 43061, 43649, 43650, 43779, 43960, 45981, 46201, 46386,
46543, 46671, 46691, 47698, 47845, 47846, 47847, 49438, 49622, 49732.
Seria R. Nrii 17, 156, 874, 1140, 1290, 2680, 3143, 376, 3609, 4052, 4737,
5325, 5914, 6118, 6526, 6922, 7004, 7179, 7434, 8159, 8265, 8950, 9114, 10503,
11999, 13533, 14202, 14346, 14412, 14594, 14669, 15387, 16449, 16466,
17919, 18424, 18799, 19347, 20810, 21223, 21549, 21815, 23172, 23621, 23648,
23781, 24577, 25363, 25789, 25758, 26902, 27561, 27853, 28528, 28568, 28569,
29235, 29676, 30136, 30568, 31600, 31670, 32328, 32967, 33519, 33973, 34298,
34496, 35870, 36060, 36467, 36555, 37990, 38055, 38098, 38694, 39160, 39217,
39854, 40531, 40773, 40893, 41008, 41013, 42111, 42130, 43391, 44093, 44193,
44630, 45584, 45805, 46101, 46931, 48328, 48477, 48960, 48974, 49723. Seria S.
Nrii 635, 1482, 2155, 2197, 2681, 3238, 4261, 4940, 8859, 9035, 9151, 9447,
9789, 10168, 11329, 13693, 14227, 14986, 15206, 15207, 15436, 16319,
16462, 16475, 17156, 17471, 18271, 18308, 18673, 19286, 19704, 19734, 20114,
20272, 20906, 22075, 22094, 26403, 26451, 27796, 27803, 28452, 28518, 29086,
29434, 29914, 29968, 30442, 31387, 31594, 32059, 32068, 32841, 33198, 33244,
33525, 33989, 34199, 34205, 34268, 34445, 34584, 35591, 35664, 35746, 35968,
36306, 36550, 37802, 38362, 38493, 40320, 40921, 42103, 43082, 44380, 44383,
44716, 44746, 44833, 45686, 46205, 47302, 48489, 48848, 49092, 49497, 49564,
49990. Seria T. Nrii 323, 2332, 4567, 4622, 4769, 4983, 5019, 5743, 6306, 7346,
7411, 8933, 8807, 9004, 9771, 9772, 10334, 10429, 10550, 10833, 12344, 12563,
12805, 13306, 13607, 14409, 14667, 15497, 15687, 16249, 17619, 17642, 18070,
19574, 19758, 21332, 21460, 21665, 22676, 23767, 24058, 24767, 24838, 25501,
26386, 27087, 27191, 27621, 28182, 28256, 28811, 29555, 29832, 30985, 31416,
32038, 32638, 33604, 33768, 33975, 34824, 36563, 36697, 36963, 37386, 38013,
38202, 39134, 39294, 39599, 39951, 41369, 41750, 42355, 42430, 43549, 43778,
43928, 45518, 45906, 46307, 47042, 47105, 47115, 47962, 48416, 49329, 49881.
Seria U. Nrii 143, 872, 1047, 1163, 1214, 2578, 4512, 4555, 4747, 4827, 4996,
5111, 5860, 8218, 8920, 9579, 9718, 10298, 10521, 10734, 10744, 10755, 10795,
10916, 11579, 12735, 12855, 13702, 13750, 13977, 14479, 14650, 14902, 15018,
15648, 15896, 16054, 16429, 17368, 17532, 17908, 17941, 18724, 19028, 20260,
21187, 21204, 22575, 22836, 22983, 23319, 23484, 24001, 24730, 24857, 25130,
25501, 26185, 26288, 27289, 27763, 28658, 28703, 29156, 29213, 29318, 30632,
30870, 31093, 31101, 33064, 33586, 33644, 33964, 34939, 35011, 35290, 36100,
36116, 36166, 36225, 36959, 37082, 37298, 39211, 41085, 41470, 43423, 43632, 44119,
45015, 45410, 46129, 46321, 46409, 46971, 47223, 47373, 47677, 47790, 47793,
48089, 48288, 49052, 49686. Seria V. Nrii 763, 1188, 2181, 2566, 2602, 3327,
3677, 4398, 4926, 5141, 5762, 7678, 7771, 8257, 9259, 9427, 9468, 9518, 9599,
11269, 11447, 11535, 12442, 13228, 13413, 13746, 13891, 15021, 15341, 15769, 16212,

16580, 17314, 17320, 17431, 17611, 18293, 19630, 20126, 20875, 21008, 21232,
22115, 23382, 23747, 24736, 24797, 24832, 25292, 26168, 26560, 26714, 27525,
27713, 27728, 27882, 28361, 28556, 28871, 29528, 29858, 30063, 31332, 31545,
32318, 32794, 33339, 33404, 33729, 33952, 34664, 36252, 36434, 36436, 37067,
37445, 38663, 39141, 39539, 40067, 40611, 41966, 42103, 42346, 42449, 42820,
43055, 45149, 45265, 45869, 45925, 46301, 46368, 46511, 46591, 46609, 47981,
48291, 48996, 49520, 49718. Seria Z. Nrii 1331, 1837, 2322, 2555, 2714, 3434,
4135, 4194, 4536, 5344, 5345, 5609, 6430, 7590, 7752, 7919, 9218, 9251, 9275,
9794, 10407, 10634, 10680, 10783, 10879, 10962, 12540, 12666, 12717, 12897,
13587, 14989, 15299, 15350, 16333, 16390, 16459, 17181, 17219, 17658, 17910,
18697, 19074, 19225, 19350, 19460, 20566, 20895, 20930, 21394, 21437,
22044, 22263, 23342, 23701, 23767, 24303, 24797, 25829, 25972, 26442, 27234,
27953, 29190, 29449, 29840, 29979, 30251, 31362, 31458, 32146, 32390, 32676,
32808, 33213, 33446, 33795, 34462, 34593, 34945, 35264, 35366, 35490, 35691,
36476, 36633, 37183, 38690, 39338, 40225, 40979, 42014, 42027, 42511, 44714,
45170, 45356, 46166, 46348, 46388, 46420, 46485, 46575, 46762, 46765, 47350,
47470, 47976, 47982, 48255, 48304, 48421, 49603, 49709, 49936.

50 Lei Seria A. Nrii 785, 855, 1080, 1546, 1865, 1945, 2027, 2277, 2420,
2637, 2850, 2921, 3204, 3272, 3364, 3423, 3450, 4221, 4422, 4523, 4654, 4736, 5243,
5695, 5837, 6086, 6181, 6584, 7417, 7433, 7989, 8380, 8622, 9011, 9300, 9870, 10382,
10387, 10643, 11103, 1399, 11552, 11616, 11707, 11766, 12566, 12812, 12899, 12930,
12953, 13694, 13726, 13861, 14805, 14836, 14891, 15058, 15566, 15985, 16043, 16203,
16604, 16699, 16700, 16709, 17301, 17327, 17529, 17581, 17948, 18365, 18428, 18628,
19100, 19124, 19246, 19511, 19531, 19779, 19805, 19809, 19833, 20048, 20061, 20193,
20376, 20406, 20858, 21110, 21251, 21291, 21408, 22577, 22738, 22812, 22870,
22888, 23027, 23264, 23442, 23588, 23728, 24410, 24540, 24648, 24890, 25135,
25195, 25941, 26208, 26568, 26649, 26785, 27121, 27560, 27904, 28627, 28679,
28753, 29107, 29122, 29347, 29491, 29727, 30151, 31096, 31740, 31763, 31809,
32356, 32532, 32896, 32987, 33227, 33469, 33922, 34079, 34313, 34580, 34861,
35205, 35433, 35800, 35869, 36054, 36457, 36585, 37159, 37176, 37634, 38160,
38194, 38392, 38457, 38737, 38905, 39649, 39742, 39843, 40044, 40920, 40929, 41097,
41215, 41294, 41360, 41364, 41455, 41523, 41799, 42003, 42505, 42658, 42853,
42922, 42996, 43023, 43262, 43428, 44366, 44595, 44635, 44729, 44907, 45159, 45407,
45432, 46636, 46730, 48163, 48219, 48265, 48268, 48621, 48628, 48652, 48794, 48945,
49133, 49547, 49610. Seria B. Nrii 210, 492, 629, 868, 873, 964, 1281, 1501,
1579, 1884, 2236, 2273, 2370, 2980, 3458, 3776, 3911, 4156, 4247, 4261, 4564,
4863, 5343, 5851, 6015, 6450, 6468, 7084, 7194, 7627, 7945, 8210, 8790, 9035,
9824, 9883, 10607, 10776, 10988, 11012, 11116, 11515, 11853, 11875, 12295,
12787, 12938, 12983, 13105, 13186, 13282, 13387, 13646, 13760, 13910, 13926,
13972, 14077, 14119, 14607, 14835, 15257, 15274, 15554, 15818, 15902, 16090,
17172, 17370, 1764, 17583, 17862, 18170, 18679, 18861, 19007, 19467, 19532,
19599, 19618, 20021, 20207, 2403, 20743, 20875, 21084, 21089, 21311, 21656,
22465, 22626, 22965, 23369, 23711, 24015, 24206, 24771, 25139, 25622, 26086,
26088, 26313, 26330, 26972, 26982, 27277, 27526, 27637, 27902, 27937, 28333,
28741, 28784, 29157, 29176, 29207, 29537, 29634, 30007, 30057, 30294, 30371,
30730, 30774, 30787, 31253, 32080, 32201, 32549, 32612, 32737, 32768, 33043,

33365, 33734, 33877, 33944, 34230, 34946, 35094, 35961, 36414, 36496, 37290, 37331, 37392, 37633, 37640, 38056, 38457, 38469, 38637, 38728, 36949, 40163, 40383, 40652, 40789, 40934, 40938, 41257, 42100, 42774, 43025, 43561, 43691, 43813, 44283, 44339, 44413, 44875, 45428, 46155, 46981, 47894, 48160, 48365, 48596, 48981, 49053, 49182, 49312, 49599. Seria C. Nrii 76, 113, 487, 562, 603, 647, 685, 863, 1438, 1590, 2207, 3122, 3299, 3340, 3604, 3755, 3852, 4779, 4846, 5110, 5898, 6561, 6664, 6988, 7263, 7746, 7855, 7923, 8260, 8477, 8503, 8683, 8986, 9767, 9988, 10424, 10425, 10555, 10725, 10773, 10971, 11741, 11792, 11958, 11986, 12245, 12548, 12592, 12597, 12653, 12944, 13405, 13940, 14112, 14511, 14673, 14834, 15556, 15953, 15993, 16068, 16254, 16294, 15755, 17181, 17188, 17230, 17658, 17856, 17888, 18055, 18288, 19186, 19446, 19693, 19734, 19773, 19890, 20269, 20303, 21311, 21378, 21512, 21514, 22050, 22233, 22540, 22630, 23238, 24017, 24139, 24678, 24826, 25123, 25286, 25900, 26007, 26071, 26116, 26270, 26436, 26496, 26804, 26868, 27357, 27484, 28197, 28431, 28484, 28769, 28755, 29412, 29840, 30007, 30023, 30044, 30199, 30635, 30648, 30762, 30796, 31125, 31278, 31337, 31411, 31609, 31872, 32082, 32169, 32727, 32747, 32842, 32874, 33085, 33365, 33987, 34359, 35193, 35243, 35441, 35914, 36011, 36082, 36109, 36148, 36397, 36521, 36539, 36865, 36867, 37063, 37067, 37083, 37209, 37535, 37642, 37766, 37900, 38071, 38629, 38763, 38901, 38944, 39412, 39550, 39606, 40263, 40439, 40976, 41225, 41738, 42006, 42012, 42018, 42014, 42291, 42301, 42327, 42561, 42572, 43438, 43545, 44161, 44611, 45241, 45487, 45668, 46197, 46279, 47134, 47348, 47836, 47895, 48021, 48337, 48383, 48384, 48670, 48927, 48950, 49033, 49069, 49286, 49381, 49467, 49912. Seria D. Nrii 1160, 1206, 1617, 1928, 2145, 2315, 3123, 3782, 4035, 4066, 4525, 4919, 5095, 5167, 5728, 6110, 6146, 6488, 6530, 6858, 7429, 7652, 8028, 8048, 8255, 8462, 8534, 8593, 9100, 9127, 9477, 9588, 9945, 9946, 10183, 10915, 11002, 11327, 11406, 11629, 11707, 12117, 12178, 12243, 12276, 12442, 12590, 13030, 13086, 13129, 13453, 13964, 14829, 15015, 15237, 15317, 15438, 15488, 15567, 15596, 15866, 17075, 17333, 17452, 18477, 18756, 19370, 19665, 19677, 19691, 19759, 19775, 19955, 20057, 20266, 20697, 20922, 21113, 21240, 21464, 22320, 22464, 22500, 22590, 22633, 22830, 22968, 22980, 23234, 23314, 23919, 23977, 24529, 24950, 25168, 25386, 25421, 25423, 26238, 26304, 26535, 26732, 26770, 26805, 27347, 27755, 27898, 28222, 28223, 28276, 28834, 29193, 29256, 29392, 29417, 29620, 29758, 29846, 29966, 30143, 30365, 30665, 30862, 31208, 31516, 32007, 32383, 32760, 32897, 32965, 32983, 33176, 33250, 33509, 33616, 33625, 33874, 34079, 34722, 34910, 35014, 35058, 35148, 35301, 35687, 36499, 37132, 37762, 37860, 38051, 38269, 38388, 38571, 39043, 39260, 39360, 39547, 39620, 39777, 40246, 40747, 41075, 41444, 42195, 42287, 42351, 42356, 42440, 42601, 42890, 42966, 42998, 43192, 43672, 43741, 43767, 44042, 44083, 44487, 44591, 44881, 44988, 45391, 45850, 46025, 46508, 47129, 47589, 47818, 48177, 48445, 48616, 48719, 49207, 49577, 49707. Seria E. Nrii 373, 624, 830, 1178, 1418, 1558, 1750, 2266, 2350, 2704, 2811, 3339, 3465, 3696, 3970, 4116, 4778, 4827, 4888, 5045, 6144, 6693, 6705, 6773, 6779, 7062, 7559, 7750, 8083, 8833, 9188, 9209, 9449, 9489, 9852, 9950, 9961, 10002, 10018, 10019, 10087, 10210, 10455, 10550, 10593, 10835, 11012, 11568, 11593, 12301, 12733, 13147, 13377, 14050, 14065, 14335, 14440, 14441, 14706, 15323, 15349, 15624, 15908, 16029, 16052, 16118, 16692, 17660, 18078, 18105, 18366, 18663, 18956, 19436, 19560, 19765, 19976, 20168, 20509, 20781,

(Va urmã.)

Inchinare

*nemuritorului nostru întâiu președinte și
mare organizator:*

Andrieu Șaguna

*Asociațiunea
pentru literatura română și
cultura poporului român.*

Andreiu Șaguna, întâiul președinte al „Asociațiunii“.